Riksdagens protokoll
1991/92:74

Onsdagen den 11 mars

Kl. 9.00–17.56

Protokoll
1991/92:74

---

1 § Hänvisning av ärenden till utskott

Den ekonomiska politiken och budgetregleringen

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1991/92:96 till jordbruksutskottet

Motionerna
1991/92:A6 till arbetsmarknadsutskottet
1991/92:Ju8 och Ju9 till justitieutskottet
1991/92:L15 till lagutskottet

2 § Den ekonomiska politiken och budgetregleringen

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1991/92:FiU20 Den ekonomiska politiken och budgetregleringen (prop. 1991/92:100 bil. 1).

Anf. 1 HANS GUSTAFSSON (s):

Fru talman! Årets finansdebatt sker i en besvärlig situation. En djup och envis lågkonjunktur drar fram i industriländerna. I dess spår följer en begränsad och ibland t.o.m. negativ tillväxt, men framför allt en hög och ytterst påfrestande arbetslöshet, som också här hos oss är på väg att nå en omfattning som hittills varit oss främmande. Det är en påfrestning, naturligtvis i första hand för dem som drabbas av arbetslösheten, men också för samhället i sin helhet.

En av våra främsta företagsledare, som har för vana att uttrycka sig litet korthugget, sade: Jag har svårt att se att det kan bli bättre om det är färre som arbetar i landet. Det är nog ett korrekt påpekande. Därför är det klokt att se till att så många som möjligt är i arbete. Det är bra för individerna och det är bra för samhället. Även vid en sviktande efterfrågan finns det mycket som behöver utföras i ett modernt samhälle. Jag skall strax återkomma till detta, men först några mer allmänna synpunkter.

Den som följer de vanliga informationskanalerna kan lätt få intrycket att vi egentligen är osams om allting, men så är det inte. På flera väsentliga om-

råden föreligger en betydande samstämmighet. Det gäller t.ex. beskrivningen av den internationella ekonomiska utvecklingen, Europapolitiken, behovet av en stram finanspolitik, att inflationen hålls nere och att vi för en tillväxtfrämjande politik.

Det är framför allt på två viktiga områden som vi företräder en politik som är annorlunda än den som framgår av regeringens förslag. Det ena har att göra med sysselsättningen och det andra med hur vi fördelar de resurser som vi förfogar över.

Det skall inte bestridas att regeringen gör betydande ekonomiska insatser genom arbetsmarknadspolitiken. Men det hjälper föga om det samtidigt förs en politik som hela tiden leder till ökad arbetslöshet. Regeringen säger sig vilja satsa på en tillväxtskapande politik men agerar på ett sätt som i stället leder till stagnation, för att inte säga tillbakagång och som i onödan ökar arbetslösheten och driver upp kostnaderna för kontantunderstöd och andra åtgärder.

Att i ett läge där en besvärlig lågkonjunktur hotar sysselsättningen minska efterfrågan på arbetskraft är oacceptabelt. Det finns vare sig i dag eller för de närmaste åren skäl för en sådan politik. Kostnadsutvecklingen är under kontroll och det finns inget hot mot denna, under förutsättning att regeringen avstår från att föra en löntagarfientlig politik som skapar en svårartad avtalsrörelse.

Till det mest orimliga hör regeringens bostads- och byggpolitik. Nu går 17 % av byggjobbarna arbetslösa. En viss arbetslöshet hade antagligen varit ofrånkomlig som en följd av lågkonjunkturen och en något överdimensionerad byggsektor. Men att förstärka dessa tendenser genom en valhänt bostadspolitik och en slapp byggpolitik är med förlov sagt ovanligt lättsinnigt. Först avskaffas bostadsdepartementet, och det må vara, men sedan splittras dessa viktiga frågor upp på minst fem olika departement, och ingen har längre ett sammanhållet ansvar och en samlad överblick.

Sedan säger regeringen att vi skall riva upp gällande bostadsfinansieringsregler, men vi vet inte vad som skall sättas i stället. Det skall utredas. Men byggandet är en ovanligt långsiktig verksamhet. De som bygger måste veta hur den långsiktiga finansieringen ser ut.

Ovanpå detta har regeringen vidtagit åtgärder, t.ex. en kraftig reducering av investeringsbidraget, som ökar boendekostnaderna betydligt. Samtidigt kan man i massmedia se att den av regeringen utsedda utredningsmannen tänker föreslå sådana förändringar i bostadsfinansieringssystemet att hyran för en trerumslägenhet efter några år skulle uppgå till 10 000 kr. per månad, dvs. nästan hela bruttoinkomsten för en normal löntagare. Det är nästan så att man tar sig för pannan och undrar om man har hamnat på en absurd teater i stället för i politiken.

Ibland hör man att Sverige är färdigbyggt. Det är det inte och det kommer det aldrig att vara. Inget samhälle som vill utvecklas kan avstå från att bygga och investera. Alla utredningar ger vid handen att med en rimlig bostadskostnadsutveckling behöver vi långsiktigt bygga 35 000–40 000 lägenheter. Bostadskommittén kom fram till 38 000. Men det är klart att om en trerumslägenhet skall kosta 10 000 kr. i månaden, kan byggjobbarna lämna in både hammare och såg.

Vi vet att det finns stora uppdämda behov av åtgärder i vårt nuvarande bostadsbestånd och vi vet att det kommunala underhållsberget bara växer. Det är en orimlig politik att betala ut miljarder i kontantunderstöd när det finns nyttigt arbete att utföra. Det är nu det skall byggas, när kostnaderna är låga, inte när kostnaderna stiger igen.

Det sägs ibland att om vi vidtar åtgärder nu skulle det inte finnas några resurser när konjunkturen går uppåt igen. Med byggsektorn är det precis tvärtom. Om byggsektorn eroderas till halva sin kapacitet, vilket har bedömts som inte osannolikt, kommer det omedelbart att leda till att vi vid den första uppgången i konjunkturerna får en ny överhettning på byggmarknaden och en kraftig ökning av byggkostnaderna.

Byggsektorn intar en nyckelroll. Den sysselsätter 600 000 människor. Den har utomordentligt stora multiplikatoreffekter. Den svarar för nära 20 % av bruttonationalprodukten och, vilket kanske inte så många vet, 20 % av hela verkstadsindustrins produktion går till byggsektorn. Jag skulle nästan våga säga att det inte går att få fart på Sverige om vi inte har fart i byggsektorn. Be därför regeringen, Per-Ola Eriksson, att göra någonting och att göra det nu. Det vore bra för byggsektorn, för byggindustrin och för Sverige. Det kommer att hjälpa till att få fart på hjulen.

Den andra frågan där vi socialdemokrater företräder en annan uppfattning än regeringen gäller fördelningspolitiken. Allt oftare hör man företrädare för den borgerliga sfären försvara sina åtgärder med att de tyvärr är nödvändiga på grund av det statsfinansiella läget. Jag hörde utbildningsministern säga att det var nödvändigt att dra in 350 miljoner från vuxenundervisningen, trots att han tyckte att det var en mycket värdefull verksamhet. Så hörde jag en företrädare för Moderaterna säga att det var nödvändigt att företa mycket allvarliga försämringar av äldreomsorgen i Malmö på grund av det statsfinansiella läget och det kommunalekonomiska läget, sedan man sänkt kommunalskatten, så förklarades införandet av karensdagar, indragning av pengar från kommunerna och det ena efter det andra.

Det är naturligtvis så att det ekonomiska läget är besvärligt både för staten och för kommunerna, och detta kan tvinga oss till åtgärder och inskränkningar som vi alla helst skulle vilja undvika.

Men man kan inte hävda, som utbildningsministern och andra gör, att det ekonomiska läget är så ansträngt att det krävs välfärdsförluster av dem som har största behovet av välfärden, samtidigt som stora överföringar sker till grupper som är i ett bättre läge. Det är inte rimligt att ge skattesänkningar i storleksordningen 9 miljarder till huvudsakligen kapitalägare, aktieägare och egenföretagare och att göra inskränkningar för löntagare, äldre och barnfamiljer.

Om det är så – och det är det naturligtvis – att våra resurser är begränsade, är det särskilt viktigt att fördelningen av resurserna sker från sociala utgångspunkter och inte från doktrinära.

Hur länge, Stefan Attefall, kan kds och en så socialt engagerad person i er riksdagsgrupp som Jerzy Einhorn acceptera en sådan politik? Att vinna några taburetter men förlora sin själ kan inte vara bra så länge. Jag vill inte uttrycka mig lika brutalt som Lars Ahlin gjorde när han mottog Ivar Lo Johansson-priset, men nog borde ni ha litet problem med samvetet. Det ni

medverkar till kan varken vara särskilt socialt eller kristet. Jag trodde att det gällde att bära varandras bördor och inte att skjuta över dem på andra.

Det är dessutom så enligt finansplanen att ni skall fortsätta att sänka skatten med uppemot 10 miljarder per år. För att klara detta skall ni fortsätta att dra in pengar från kommunerna. Det kommer att slå hårt mot de viktiga välfärdsinsatser som kommuner och landsting svarar för.

Visst skall vi fortsätta att effektivisera, förnya och förbättra den offentliga sektorn allt vad vi kan. Men det räcker knappast för att dels klara ökande anspråk på kommuner och landsting, dels ge ett utrymme för kraftiga indragningar, vilket regeringen föreslår. Att flytta utgifterna från den offentliga sektorn till den privata sektorn löser inga problem, utan det skapar problem med bristande solidaritet i samhället.

Jag har uppfattat motiven för era skattesänkningar så att om kapitalägarna får sänkta skatter skulle det bli bättre fart på tillväxten. De som får dessa skattesänkningar skulle bli mer benägna att arbeta och ta större risker, som om de redan tagna inte skulle räcka. Löntagarna skall arbeta mera, bli mer kreativa genom att deras levnadsvillkor försämras. Det är en slutsats som är obegriplig för alla dem som inte är invigda.

Det finns inte heller något som talar för att den avsedda effekten kommer att uppnås. Det ger i vart fall inte så stor effekt som om pengarna hade fått vara kvar och förvandlats till efterfrågan hos dem som dessutom behöver dem för nödvändiga utgifter. Även i detta avseende går doktrinära föreställningar före ett rationellt handlande.

Jag tror att den borgerliga fyrpartiregeringen snart kommer att upptäcka att dess nästan religiösa tro på att marknadskrafterna förmår lösa också viktiga samhällsproblem är ogrundad. Det går nog bäst om vi enligt svensk beprövad tradition använder marknaden till det som marknaden är bra på och samhället till det som samhället är bra på. Marknadskrafterna i sig leder inte till ett humant och solidariskt samhälle. Ett sådant kan inte heller uppnås genom en sorts *ickepolitik*.

Att ha en regering som har som sin främsta uppgift att verka för att politikerna skall lägga sig i så litet som möjligt och för att marknaden skall ta över så mycket som möjligt kommer inte att förverkliga ett humant och ett gott samhälle. Det har vi, trots den korta tid som regeringen arbetat, redan sett prov på. Vi betackar oss för en fortsättning.

Fru talman! Slutligen ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 3–6, 8 och 9.

Anf. 2 BO G JENEVALL (nyd):

Fru talman! Vi har gjort, och gör, det möjligt för regeringen att föra sin politik.

Jag är övertygad om att regeringen är medveten om det. Vi försöker att ta det stora ansvar som det innebär när man i många och viktiga frågor är den som fäller avgörandet.

Det flesta viktiga frågor är tyvärr blockskiljande, och det innebär låsningar. Det ger oss naturligtvis utomordentliga möjligheter att påverka besluten. Jag skulle ändå vilja se en mer pragmatisk hållning i arbetet i riksdagen.

Hans Gustafsson var något inne på det. Hans Gustafsson är väl en av de största pragmatiker som vi har, en av de fina gamla gråsossarna.

Jag tycker att vi skall arbeta på ett annat sätt i utskotten. Utskotten är, som alla vet, forum där man klubbar igenom beslut, men det är väldigt svårt att över huvud taget få i gång en diskussion. Diskussioner förs i stället utanför utskotten, i korridorer, i förmöten osv.

Det vore nyttigt att komma från de låsningar som blockpolitiken ger. Det finns nämligen både nyttiga och bra förslag hos alla – oavsett blocktillhörighet. Låt oss släppa litet på prestigen. Låt oss inte snubbla på retoriken. Låt oss försöka ta fram förnuftiga förslag.

Det är allmänt bekant att vi stödjer regeringen till väsentlig del. Vi vill avancera snabbare. Vi vill vara litet tuffare i vissa sammanhang, och vi vet att det är svårt att skrapa på de olika anslagen. Alla särintressen kommer genast fram när man trampar in på deras mark.

Regeringen genomför emellertid en systemförändring, vilken vi också står bakom. Vad som har komplicerat bilden är att regeringen med besk medicin försöker genomföra ett slags politik samtidigt som vi har den kanske värsta lågkonjunkturen någonsin – i varje fall i mannaminne. Det måste leda till att man får tänka litet annorlunda och fatta litet annorlunda beslut.

Våra arbetslösa är ju en resurs – inte något annat – och den resursen måste vi få utnyttja. Jag vet inte hur vi betraktar den egentligen, men den slösas ofta bort. När vi betalar för människor, vilket vi naturligtvis skall göra, skall vi också se till att något blir uträttat.

Man kan jämföra med företagsvärlden som vi, som kommer därifrån, kanske känner till mera. I varje sunt arbetande företag finns alltid ett antal s.k. egna arbeten liggande på lager, färdiga för att sättas i gång. I de flesta verksamheter förekommer det svängningar i konjunkturen eller anhopningar av arbetsuppgifter. Det innebär ledig personal emellanåt. Den personalen sätter man inte på bänken eller – ännu värre – skickar hem och betalar för, utan man ser till att den får utföra nödvändiga underhållsarbeten. Det finns alltid sådana möjligheter.

Med den insyn jag hittills har haft tycker jag att staten rent allmänt och historiskt har väldigt dåliga förberedelser för dåliga tider. Vi har ändå en cykel med hög- och lågkonjunkturer. Det kan vara olika intervall på dem, men de kommer alltid. Man vet att det kommer en lågkonjunktur efter en högkonjunktur. Varför har man inte förberett sig och gjort de nödvändiga förberedelserna för att så att säga kunna trycka på knappen, när de dåliga tiderna faller in? Nu börjar man i stället utreda vad man skall göra för något. Vad blir då resultatet? Ja, det har vi sett gång på gång. När man är färdig med förberedelsearbetet och när arbetet med de satsningar som skall göras på t.ex. infrastrukturen kommer i gång, har konjunkturen börjat vända uppåt. Det innebär att man i stället spär på inflationen.

Jag skulle verkligen vilja föreslå, oavsett vilken regering som sitter, att den gör dessa förberedelser. Det är litet sent påtänkt nu, men desto snabbare måste vi agera. Det finns saker, det är jag helt övertygad om, som man med litet mindre byråkrati kan komma i gång med.

Alla investeringar som vi gör i infrastrukturen är lönsamma på sikt. De kan lånefinansieras och behöver alltså inte gå över budgeten. Vi kan an-

vända företagens kreativitet. Vi kan låta företagen vara med i finansieringsupplägget. Vi kan erbjuda dem möjligheter på olika sätt, vara litet okonventionella i detta sammanhang.

Låt oss använda de arbetslösa som en resurs. Då får vi göra vissa undantag och fatta vissa dispensbeslut. Vi har väckt motioner i denna riktning. Jag har talat om dem flera gånger under de senaste veckorna med arbetsmarknadsministern. Det var glädjande att i torsdags höra att i varje fall ett av de förslag som vi har väckt faktiskt lett till ett beslut i regeringen. Det är ju roligt.

Vi vet att regeringen månar om företagens möjligheter långsiktigt. Det är bra, och det ställer vi helhjärtat upp på. Men de måste också få chans att överleva fram tills det blir resultat av den förda politiken. Den är rätt och riktig, och den måste vi genomföra, men det tar tid innan de positiva effekterna uppstår.

Sedan har vi det här problemet med bankerna. Gud vet var det kommer att sluta någonstans. Jag vet inte vad finansministern kan ha för informationer, men de informationer vi får från olika håll är skrämmande. Det verkar som att vi än så länge bara har sett toppen på ett isberg vad gäller bankernas förluster. Vart skall det i så fall barka i väg för dem som skall använda bankerna som en källa för att få sitt drift- och riskkapital?

Vi har ställt ett förslag, som är väl bekant för regeringen och förmodligen också för kammaren, om att använda en del av löntagarfondernas kapital till att inrätta en investeringsbank. Den skulle ha just den effekt som jag efterlyser, nämligen en snabbinsats. Detta kapital består visserligen nästan helt av börsaktier, men det har t.ex en likviditetsdel på ca 3,5 miljarder, vilket skulle kunna innebära en omedelbar insats. Dessutom är det en fördel att ha det i form av en bank, eftersom en bank kan låna upp fyra fem gånger sitt eget kapital och skulle kunna bli en betydande resurs.

Jag är övertygad om att detta skulle få väldigt positiva effekter på marknaden. Det är positiva signaler som marknaden behöver. Marknaden fungerar som vi människor, den måste få positiva signaler. Som sagt är jag övertygad om att det skulle bli en våldsamt positiv signal till marknaden om man tillät en sådan här bank. Det skulle också vara ett slags blåslampa bakom de redan etablerade bankerna, som över en natt skulle få en annan syn på sina kunder och inte vara så negativt inställda. De är naturligtvis i princip inte negativt inställda till att låna ut pengar till sina kunder, men nu har vi sett den hemska pendeleffekten. Bankerna har lånat ut pengar till fel ställen och gjort stora förluster. En stor del av deras kreditmöjligheter har därmed låsts.

Jag vill verkligen be finansministern att tänka en gång extra och försöka diskutera detta med sina regeringskolleger. Vi ställer gärna upp på dessa diskussioner. Vi har funderat mycket på detta, och vi har diskuterat med marknadens folk. Vi har mycket att komma med därvidlag.

Den nya stora organisationen för småföretagarna är nu helt plötsligt inne på att eventuellt starta en egen bank. Det hörde vi i nyheterna bara för ett par dagar sedan. Det är allvarliga funderingar. Jag hörde dessutom på nyheterna för bara en liten stund sedan att Volvo funderar på att starta en intresseförening för sina löntagares pengar. Det är ytterligar en bank som i så fall är på väg att uppstå. Där rör det sig om 17 miljarder.

Sedan något positivt: Hongkong-börsen går upp. Hongkongs största bank

har visat ett lysande resultat. Låt oss ta detta som ett tecken på att konjunkturen är på väg att förbättras.

Litet om budgetperioderna. Vi har budgetperioder som skär halvårsvis, medan Europa, som vi snart skall in i, har sina budgetperioder kalendersårsvis. Det har även våra nordiska grannar. Det har pågått diskussioner om sådant länge, såvitt jag förstår, och jag tycker att det vore förnuftigt att införa detta i Sverige så fort som möjligt inför vår anpassning till EG.

Vi återkommer ofta också till fattigpensionärernas situation, inte minst pensionärernas förmögenhetssituation och förmögenhetsskatt. Det är ganska fantastiskt – det har jag sagt förut i riksdagen – att se vem som betalar mest förmögenhetsskatt. Merparten av förmögenhetsskatten kommer från våra pensionärer. Jag tycker att det är en tankeställare, när vi samtidigt har en grupp pensionärer som t.o.m. lever under existensminimum. Det är en skamfläck som vi snabbt gemensamt borde göra någonting åt.

Sedan några ord till Hans Gustafsson. Han är en klok man som jag beundrar, och mycket av det han sade skulle kunna passa in i dagens politik, även om det har socialdemokratisk färg. Däremot tycker jag kanske att socialdemokraterna låst sig litet grand i byggfrågan. Vi har fått en för stor byggsektor. Det är smärtsamt att dra ner på den, men det måste vi göra. Det är ingenting att göra åt det. Men det stora problemet inom byggsektorn och orsaken till att vi har fått så hemska priser är att det saknas konkurrens inom byggområdet. Det är någonting som verkligen måste åtgärdas. Jag håller med Hans Gustafsson om att vi naturligtvis skall använda byggsektorns resurser till att göra det som skall göras nu. Sätt fart på ROT-programmet, och sätt fart på reparationer av skolor och annat. Låt företagen vara med och privatfinansiera detta.

Vi är uppenbarligen överens om att det är nödvändigt att bygga ålderdomshem. Låt de stora byggföretagen bygga, bekosta och hyra ut ålderdomshem. Då kommer vi snart att få tillräckligt med ålderdomshem, och vi kommer att få dem till priser som jag tror är lägre än om man gjorde på ett annorlunda sätt.

Vi har nu väldigt bra förutsättningar för att få hit utländska investerare. Vi har en bra struktur, välutbildad personal osv., men vi behöver vidta mer aktiva åtgärder för att få hit dessa investerare. De vet inte hur bra det är här, om vi inte talar om det för dem på ett kraftfullt sätt. Låt oss lägga litet pengar på detta, och låt oss skicka rätt sorts människor ut i världen för att tala om vilka möjligheter det finns här i landet, inte minst med hänsyn till att vi nu skall gå in i EG.

I utskottsbetänkandet står det en del underligheter angående turismen. Det förefaller inte som att man kan få folk att förstå att om skatterna sänks på världens största näring, blir det en effekt. Det blir naturligtvis en ökad försäljning, dvs. det kommer hit fler människor, vilket i stället leder till större skatteintäkter. I utskottet har man kommit fram till motsatsen.

När det gäller kommunerna håller jag inte med Hans Gustafsson. Det finns en betydande rationaliseringspotential i kommunerna och väldigt mycket att göra. Det är smärtsamt för kommunerna nu när det skall till ett nytänkande. Utskottet skall på torsdag och fredag diskutera med kommu-

nerna, och då skall vi ta upp dessa frågor. I detta sammanhang efterlyser jag kommuninnevånarna och deras idéer i diskussionen.

Fru talman! Jag ser att min taletid håller på att ta slut. Jag vill därför yrka bifall till reservation 2 under mom. 1, reservation 7 under mom. 10 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 3 LARS-OVE HAGBERG (v):

Fru talman! Är regeringspartierna överens om att bekämpa arbetslösheten? Den frågan måste ställas, för om så är fallet, varför gör ni ingenting? Ni kritiserade ju den socialdemokratiska regeringen före valet för bristande ågärder, vilket var fullt riktigt. Socialdemokraterna var mycket nonchalanta. De hade bl.a. anpassat politiken och begränsat antalet beredskapsarbeten. Inom parentes kan man säga att SAP efter valet ju har i opposition nyktrat till litet grand. Om man hade gjort det tidigare, hade det kanske inte blivit något regeringsskifte.

Nu varnar alla – även de som tidigare varit väldigt extrema – för en hög permanent arbetslöhet i det här landet. I morse kunde vi t.o.m. höra förre moderatledaren varna för ungdomsarbetslösheten i Stockholm. Han kritiserade regeringen för att den skjuter upp det tredje gymnasieåret. Orsaken till dessa varningar är att man ser att arbetslösheten börjar komma i nivå med EG-ländernas.

Det finns nu ca 200 000 arbetslösa, och vi är på väg mot 5–6 % arbetslöshet, säger en del. Den här ökningen överraskar tydligen regeringen i dess strategi att först slå till med en rivstart och sedan låta konjunkturen lösa resterande problem. Endera var detta en medveten politik, eller också var det en politik som är ett uttryck för de rikas arrogans. Vi får se hur det blir i förlängningen av denna politik.

När de med kapital och förmögenheter har fått sina skattesänkningar och vanligt folk har fått sina snytingar med försämringar, uppstår frågan: När kommer resultatet av den här geniala politiken?

Vilken kraft i samhället skall få fart på hjulen? Kommer de anställda att jubla av skaparkraft och arbetsglädje, när de känner försämringarna in på bara ryggen och när de ser att kapitalet får skattelättnader? Finns det inom regeringspartierna och inom regeringen någon som kan ge ett exempel på att man i något land har ökat klyftorna och samtidigt bekämpat arbetslösheten?

Det finns naturligtvis bara en väg att gå för den här regeringen, och då ser man förstås inga andra alternativ. Regeringens fixering vid inflationsbekämpningen verkar bli dess egen bumerang. Berthold Brecht sade: "Man kallade på arbetskraft men det kom människor". De arbetslösa *är* människor.

Man kan fråga sig vilket syftet är med denna strategi, som bl.a. går ut på att krympa kommunernas verksamhet. Vad är det egentliga syftet? Det kan ju inte vara någon konkurrens om de reala resurserna, dvs. de arbetande människorna, eftersom industrin samtidigt minskar sin personal och prognoserna pekar på att personalen i värsta fall under en treårsperiod minskas med 200 000 anställda.

Vad finns det då för motsättning i det här samhället? Barnskötare, förskollärare, undersköterskor, sjuksköterskor, komvuxlärare och andra gör sina

insatser i kommunerna för den totala infrastrukturen och för att få samhället att fungera. Jag kan inte förstå det, men kanske någon från regeringen kan förklara vad det kan vara för vits med att låta dessa människor gå arbetslösa, samtidigt som övriga arbetstagare går arbetslösa.

I min kommun är detta fullständigt obegripligt. Det kan ju inte bli kvar en enda anställd inom industrierna, varken inom SSAB eller någon annan, om Borlänge kommun samtidigt ger 300 anställda sparken.

Det är rent parodiskt när finansministern – jag tror att det var här i kammaren – uppmanar kommunerna att bygga, eftersom priserna hade pressats, samtidigt som regeringen vill håva in 7,5 miljarder från kommunerna. Vad blir det då av dessa tillfällen till upprustningar i en kärv ekonomisk tid för kommunerna? Skandalen var fullständig när regeringen avskaffade stimulansbidraget till skolupprustningar.

Nej, det kan inte vara rimligt att ge ytterligare 20 000–40 000 sparken under nästa år, samtidigt som man skall dra in 7,5 miljarder. Den indragningen borde inte ske. I stället borde man se till att folk har arbete. Det existerar ingen konkurrens om de reala resurserna.

Det stora problemet är egentligen den låga ekonomiska aktiviteten på hemmamarknaden. Regeringens politik innebär en direkt åtstramning, liksom även sparandet, kapitalbeskattningen och sparstimulanserna. I det här sammanhanget har centern ett stort problem. Att införa tvångssparandet under en högkonjunktur skulle ju vara en väldigt god konjunkturpolitik, dvs. tvångssparandet skulle utgöra en stimulans under lågkonjunktur. Nu är centern med på att gynna sparande i en tid då man egentligen skall vara måttlig med sparandet. Samtidigt har sparandet naturligtvis en baksida, om man vänder på slanten, och det är detta systemskifte, dvs. att dagens offentliga utgifter skall gå via försäkringar och annat för den som har råd att spara genom sjukförsäkringar, pensionsförsäkringar o.d. Detta är ett systemskifte, men resultatet blir arbetslöshet. Att skjuta upp barnbidragshöjningen, öka avgifterna till A-kassan och ta bort fackföreningsavdraget är åtstramande i denna konjunktur när allt fler blir arbetslösa.

Vi i vänsterpartiet anser att åtgärder såsom att återställa sjukförsäkringen och ta bort momsen på kollektivtrafik och turism kan vara sysselsättningsbefrämjande. Jag instämmer helt i det som Hans Gustafsson sade om byggandet. Man bör sätta fart på ROT-programmet för skolor, VA-nät och äldreomsorgen. Som jag ser det finns det egentligen inga hinder, bara politiska hinder. Dessutom bör man införa räntelånesystemet.

Om jag har förstått innebörden av regeringens enda väg syftar den till tillväxt. Med arbetslösheten i ryggen vill jag då fråga: Får alla del av den här tillväxten med den fördelning som den har? Eller blir det som i övriga industriländer som har prövat denna väg, att det är några som får stå utanför? De får nådegåvor i form av socialbidrag eller ersättning från A-kassa. Får dessa människor egentligen vara med? Det är kanske ett av de stora frågetecknen när det gäller regeringens politik.

Regeringens plan innehåller också en särskild bilaga om miljöpolitik. I fråga om tillväxten och dess effekter finns det dock inga direkt tydliga ingrepp i den ekonomiska politiken från regeringens sida, något som skulle så att säga tillfredsställa de ekologiska värdena och miljömålen.

Man har gjort detta till en bilaga, vilket väl är ganska typiskt i dag. Man sätter nämligen tillväxten i centrum. Jag kan i regeringens politik inte se att man gör några ingrepp när det gäller produktionen, produkterna, avfallshanteringen, kommunikationerna eller samhället i övrigt som innebär ett ingripande i dagens tillväxtnormer, som ju skapar den miljöförstöring som finns i nästan alla led.

Om jag skall hårdra det hela tycker jag att regeringens politik andas att man gärna vill ha miljöåtgärder och miljöpolitik, men först en rejäl miljöförstöring.

Är tillväxt möjlig för alla på en marknad? Jag var nyss inne på detta. Den marknad som vi nu har, och som omhuldas i hela världen, med mycket stor arbetslöshet och mycket stora klyftor i fråga om förmögenheter och inkomster förstärks i det här landet. Och inom produktionen, bland dem som bestämmer vad som skall produceras, ökar makten och koncentreras till några få grupper. Inflytandet för de anställda begränsas alltmer, och regeringens åtgärder på alla plan tyder på att de anställdas inflytande skall begränsas. Det är de som har makten som skall bestämma vilka av de anställda som eventuellt skall få inflytande. Det är bland de människor som skall köpa produkterna på denna marknad som de stora inkomstklyftorna finns.

Som jag tidigare har sagt till finansministern och Folkpartiet i en debatt så rimmar detta oerhört illa med de gamla socialliberala tankarna. Det fanns många ideologer inom liberalismen som ansåg att en marknad ändå förutsatte en någorlunda jämn inkomst- och förmögenhetsfördelning i samhället. Vi är på väg åt rakt motsatt håll.

Vi från vänsterpartiet försöker precisera vad som kan kännetecknа en marknad med social grund. Vi menar att jämlika inkomster och förmögenheter och ett demokratiskt arbetsliv är en förutsättning för en marknad i balans.

En annan fråga när det gäller tillväxten som måste vara central är att industrin skall ta fart. Investeringar, och då helst nyinvesteringar, krävs ju och, enligt vänsterpartiets och många andras uppfattning, med en kunskapsintensiv inriktning.

Kan detta ske, och kommer det att ske i Sverige, eller kommer vi att bli ett låglöneland som skall garantera företagen höga vinster? Något svar från regeringen får vi inte. Regeringen säger att politiken skall syfta till investeringar framöver. Det vore mycket bra med ett svar på hur den kunskapsintensiva industrin skall komma till Sverige. På vilka grunder skall den investera i Sverige? Skall det ske genom att man ser till att ägarna gynnas, att löner och kostnader är låga, eller kräver investeringar i modern teknik en oerhört bred kunskap i arbetslivet och ett mycket demokratiskt inflytande och en mycket demokratisk arbetsorganisation? Vi anser att Sverige kan ha ett trumfkort i världen när det gäller att över huvud taget överleva som industrination. Vi menar att detta är ett absolut måste om vi skall hävda oss på den internationella marknaden, oavsett om vi är med i EG eller inte.

Vänsterpartiets alternativ till den förda politiken är att vi anser att man framför allt måste hålla sysselsättningen uppe. I vårt budgetförslag utgår vi från att skattekvoten är på samma nivå som den var före den borgerliga regeringens skattesänkningar. Enligt vårt budgetalternativ ökar inte budgetun-

derskottet, trots att vi vill satsa på jobb, en effektivare arbetsmarknadspolitik och ökad utbildning.

Vi anvisar också en helt annan skattepolitik. Vi vill inte ha skattesänkningar på kapitalinkomster. Vi tror inte att det sätter fart på ekonomin.

Vi avvisar också regeringens försämringar för de arbetande, t.ex. när det gäller karensdagar, tandvårdsförsäkring, arbetslöshetsförsäkring och vuxenutbildning. Vi motsätter oss också avskaffandet av delpensionen och indragningar från kommunerna. Det är omöjligt att begripa att regeringen tafsar på delpensionen i detta läge.

Vårt förslag syftar till att arbetslösheten skall bekämpas. Vi föreslår att beredskapsarbetena ökar kraftigt och att det skall finnas en ungdomsgaranti för ungdomar under 25 år. Vi föreslår vidare en kraftig förstärkning av regionalpolitiken och fler utbildningsplatser. Vi säger också nej till besparingar inom komvux. Vi anser i stället att komvux bör få ökade anslag.

Insatserna för nya jobb bör ske genom ROT-program, genom borttagande av turistmomsen, genom att det inte sker indragningar från kommunerna, genom infrastruktursatsningar som måste ske omedelbart och genom trafiksatsningar.

Vi vill ha en rättvis fördelning till hushållen genom att föräldraförsäkringen förlängs och genom att pensionsstillskottet till låginkomstpensionärerna höjs. Vi vill också genomföra en barnbidragshöjning. Vi vill slopa momsen på fjärrvärme och kollektivtrafik. Vi vill ta från de rika, bl.a. genom att slopa grundavdraget för höginkomstagarna. Vi anser att marginalskatten för inkomster över 250 000 kr. skall höjas och att kapital- och förmögenhetsskatterna skall skärpas.

Vad vi från vänsterpartiet saknar hos regeringen är en plan för om och hur den skall bekämpa arbetslösheten. Är inflationsbekämpningen överordnad alla andra åtgärder?

Flera ekonomer har påpekat, inte minst LO-ekonomen Dan Andersson, att en ökning av arbetslösheten har ytterst marginell effekt på inflationsbekämpningen.

Regeringen vill väl inte bara göra någon insats för ungdomarna? Regeringen är skyldig att redovisa hur arbetslösheten skall minska. Om det fanns någon moral och etik i politiken, borde regeringen, om den inte kan vidta kraftfulla åtgärder eller halvera arbetslösheten, fundera över om den inte skall utlysa nyval i detta läge. I valrörelsen var nämligen flera av de nuvarande regeringspartierna mycket aktiva när det gällde att kritisera den sittande regeringen för en tilltagande arbetslöshet.

Jag yrkar bifall till den meningsyttring som jag har fogat till betänkandet.

Anf. 4 PER-OLA ERIKSSON (c):

Fru talman! Det blåser snålblåst över Sverige. Obalansen i ekonomin och lågkonjunkturen sätter djupa spår. Till denna mandatsperiods viktigaste uppgift hör därför att stabilisera samhällsekonomin. Nu behövs det en konsekvent ekonomisk politik med långsiktiga mål, som innehåller god miljö, regional balans och rättvis fördelning. Om jag förstod Hans Gustafsson rätt när han höll sitt lågmälda anförande tidigare, instämmer han i inriktningen och dessa mål.

Den ekonomiska stagnationen måste brytas. De offentliga utgifternas andel av BNP måste minska och prioriteras för vård, utbildning och omsorg. Investeringarna skall prioritera infrastruktur, utbildning, forskning och miljöförbättringar. De skatte- och avgiftsfinanserierade systemen måste reformeras och sparandet stimuleras.

Nu måste Sverige återupprättas som en framgångsrik tillväxt- och företagarnation med en stark och växande ekonomi. Det måste bli lönsamt att investera och driva företag. Vi måste säkra en varaktigt låg inflationstakt. Vi måste skapa förutsättningar för en långsiktigt lägre räntenivå. Höga räntor hämmar investeringar och driver upp kostnaderna för företagare, jordbrukare, hyresgäster och villaägare.

Det råder, fru talman, bred enighet i finansutskottet om att den ekonomiska politiken måste ha denna inriktning. Regeringen får således stöd för sin politik av finansutskottet, som inte på en enda punkt avvikit från den av regeringen föreslagna politiken.

Det behövs alltså djärva grepp. Opinionsmässigt kan vissa åtgärder förefalla lockande. Men de skulle inte långsiktigt medverka till att den svenska ekonomin återfår sin fulla kraft. Kortsiktiga åtgärder, motiverade av de problem som lågkonjunkturen skapar, måste ligga i linje med en långsiktig strategi för den ekonomiska utvecklingen.

Den konkurrensutsatta sektorn har en nyckelroll i fråga om den här strategin. Därför kan den offentliga sektorn inte fortsätta att växa. Sverige skall vara en ledande industrination med en betydande export. Företagen måste få svängrum för att kunna möta den internationella konkurrensen. Det är genom företagandet som vi skapar tillväxt, utveckling och välfärd. Landets alla industriarbetare har nytta av konkurrenskraftiga företag.

Viktiga åtgärder har redan vidtagits för att stimulera företagssektorn och ekonomin. En del tillväxthämmnade skatter t.ex. har reducerats eller slopats. Turistmomsen har sänkts. Den allmänna löneavgiften har slopats. Lagar och regler skall förenklas och småföretagsanpassas. Riskkapitalmarknaden för småföretag skall vidgas. Åtgärder för att stimulera konkurrensen är på väg. Det, Hans Gustafsson, är den rätta vägen när det gäller att skapa nya jobb.

Genom en långsiktig ekonomisk politik kan vi få resurser för välfärdsutvecklingen. Men vi måste också göra omprioriteringar för att värna de sämst ställda grupperna. Det är solidaritet. Trots en hård budgetprövning har det skapats utrymme för en förstärkning av stödet till handikappade. Anslagen till infrastruktur, utbildning och miljö höjs. Regionalpolitiken förstärks och utvecklas. Insatserna också för de fattiga länderna förstärks. Åtgärder för att hjälpa Baltikum samt Öst- och Centraleuropa prioriteras.

Fru talman! Arbetslösheten får aldrig bli ett medel i den ekonomiska politiken. Den principen slås fast både i regeringsdeklarationen och i finansplanen. Det är en princip som vi i centern under mycket lång tid har hävdat, bl.a. manifesterad i den s.k. krisuppgörelsen i början av 1930-talet.

Arbetslösheten måste således bekämpas. På kort sikt sker det genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Därför ökar nu anslagen till just sådana åtgärder. Dessutom skapas nya platser vid universitet och högskolor.

Samhället måste med alla medel underlätta situationen för dem som blivit

arbetslösa och bidra till att tiden kan utnyttjas på ett meningsfullt sätt, t.ex. genom utbildning.

Nya åtgärder föreslås inom arbetsmarknadsområdet. Ungdomspraktikplatser skall inrättas. Emellertid möter förslaget kritik från organisationer som står Socialdemokraterna nära. Tyvärr föredrar man att ungdomar lär sig att leva på bidrag i stället för att värna möjligheterna till arbetslivserfarenhet och de därigenom ökade chanserna på arbetsmarknaden. Har Hans Gustafsson och Allan Larsson samma negativa inställning som LO till förslaget om praktikplatser?

Mycket tyder på att vi går mot ett sysselsättningsläge som är allvarligare än det läge som rådde när finansplanen fastställdes. Därför är det viktigt att åtgärder vidtas för att få fart på investeringarna i t.ex. infrastruktur. Arbetet med upprustningen av både vägnätet och järnvägsnätet måste påskyndas. Men kommunerna kan också medverka genom en tidigareläggning av upprustningen av skolor, vårdinrättningar osv. Det är bara att sätta i gång med det arbetet. Det krävs inte alltid insatser från riksdagen och regeringen. Initiativkraft och uppfinningsrikedom måste också finnas ute i kommunerna.

Vi står nu på tröskeln till en period med privatisering av statliga företag, som syftar till ett breddat ägande och till att livskraftiga företag skapas. De pengar som försäljningen av statliga företag ger skall användas främst till investeringar i infrastrukturen. Det ger nya jobb runt om i landet.

I vissa regioner är den statliga företagssektorn mer omfattande. Många kan därför känna sig osäkra på vad privatiseringen innebär. För att privatiseringen skall få ett brett folkligt stöd är det viktigt att en stor del av det kapital som frigörs vid försäljning av statliga företag verkligen investeras i infrastruktur i utsatta regioner. På det sättet kan försäljningen få mycket positiva effekter för den regionala utvecklingen och när det gäller bekämpningen av arbetslösheten.

Finanspolitiken måste vara stram. Den måste bidra till att inflationen långsiktigt förblir på en låg nivå liksom till att budgetunderskottet kan bemästras. Skattehöjningar är inte ett alternativ, då de försämrar förutsättningarna för tillväxten. Därför måste finanspolitiken bygga på att de offentliga utgifterna begränsas.

Utgiftsminskningar är nödvändiga också när det gäller att skapa utrymme för fortsatta skattesänkningar. Regeringens preliminära bedömning på den här punkten är att det behövs skattesänkningar om i storleksordningen 10 miljarder kronor per år fram till mitten av 1990-talet. Finansutskottet ställer sig bakom denna preliminära bedömning men vill betona att skattesänkningarnas omfattning måste avvägas mot den aktuella ekonomiska situationen från år till år.

De fortsatta skattesänkningarna måste, förutom att de skall vara tillväxtfrämjande, vara fördelningspolitiskt acceptabla. Även om skattesänkningar är viktiga måste de vägas mot behovet av resurser för social trygghet. Vi behöver t.ex. resurser för vård av barn, gamla och sjuka.

Inom ramen för det kommande skattesänkningsutrymmet bör, som vi i Centern har föreslagit, en reducering av byggmomsen prövas. Det skulle bidra till att byggandet stimuleras och till att byggandet blir billigare. Även av arbetsmarknadspolitiska skäl finns det motiv för en sådan åtgärd.

Vi behöver också tydliga besked när det gäller lånefinansieringen för bostadsbyggandet, och här kommer förslag inom kort. Det behövs ett system som gör det möjligt för människorna att bo i bostäder som har en rimlig standard.

I finansplanen lyfts miljöfrågornas betydelse fram. Det är bra att miljöpolitiken lyfts fram som ett prioriterat område och att sambandet mellan ekonomi och ekologi markeras. Nu sätts det ett pris på miljön. De kostnader som har orsakat miljöskador blir således synliga.

Miljöhänsynen måste prägla samhällets utveckling i hela dess vidd. Som medel för att driva utvecklingen mot ett ekologiskt bärkraftigt samhälle skall ekonomiska styrmedel användas i större utsträckning inom den marknadsekonomiska ramen.

Av någon underlig anledning yrkar Socialdemokraterna avslag beträffande riktlinjerna för de ekonomiska styrmedlen i miljöpolitiken. I den socialdemokratiska reservationen i detta sammanhang sägs bl.a.: "Nya styrmedel kan införas när så bedöms lämpligt."

Därför vill jag fråga: När är det enligt Socialdemokraterna lämpligt att sätta in styrmedel? Hur dålig skall miljön behöva bli innan Socialdemokraterna accepterar ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken som har den inriktning som regeringen har föreslagit?

Jag tolkar faktiskt Socialdemokraternas yrkande om avslag beträffande regeringens ambitiösa miljölinje som ett uttryck för den betongpolitik som så ofta präglat Socialdemokraterna. Detta beklagar jag.

Socialdemokraterna gör en mycket kortsiktig bedömning av den ekonomiska situationen. I går skrev Allan Larsson i en debattartikel att huvudproblemet i svensk ekonomi för närvarande är den svaga efterfrågan.

Svag efterfrågan brukar vara karakteristiskt för en lågkonjunktur. Visst är våra problem delvis konjunkturbetonade. Men till stor del är de fortfarande strukturellt betingade. Vi brottas faktiskt med arvet efter socialdemokratin. Det gäller i mångt och mycket de transfereringssystem som är automatiskt verkande och som automatiskt leder till högre kostnader i ekonomin.

Den tredje vägens politik från 1980-talet var ingen framkomlig väg för att komma till rätta med de strukturella problemen. Den blev om något en återvändsgränd. Ändå menar Socialdemokraterna att den fortfarande är ett alternativ för att föra Sverige ur den ekonomiska krisen.

Jag vill påstå att Socialdemokraternas budgetalternativ rymmer många brister. De åtgärder som föreslås är delvis gamla bekanta. Man vill möta framtiden med gårdagens lösningar. Det är en repris på den politik som väljarna röstade bort i fjol, och den håller inte i dag.

Bl.a. föreslår Socialdemokraterna ökade offentliga utgifter och att fler kontor och lägenheter skall byggas för att i princip "läggas på lager" för framtida behov. Men vem skall bo i de lägenheterna när vi i dag har betydande överskott? Vem skall hyra kontoren, och vem skall betala?

Höjda skatter är Socialdemokraternas alternativ för att finansiera offentliga utgifter. Men förutom höjda skatter föreslår de att 5 miljarder av Stadshypoteks kapital skall konfiskeras! Denna delsocialisering av Stadshypotek är en engångsåtgärd och förstärker bara statsbudgeten vid ett enda tillfälle,

men skulle, om den vinner riksdagens gehör, skada finansieringen av bostadsbyggandet.

Det finns anledning att fråga: Vilka företag och institutioner står härnäst på listan för att socialiseras? Vilka framtida skattehöjningar ämnar Socialdemokraterna avisera?

I Socialdemokraternas motion om den ekonomiska politiken framgår att de anser att en reformering av den offentliga sektorn är nödvändig, men först längre fram. Alltså än en gång: vänta och se.

Vidare avser man att *på sikt* sänka skattetrycket i svensk ekonomi. Satsningen inom bostadssektorn motiverar man med att det *på sikt* finns behov av fler och bättre bostäder och lokaler.

Jag kan, fru talman många gånger känna respekt för s-politiken, men på den här punkten framstår den som en förkortning för strutspolitik. Man stoppar huvudet i sanden i stället för att ta itu med existerande problem *nu*. Varför denna väntan, Hans Gustafsson? Det är nu som åtgärderna behövs. Väntar vi längre, finns det inget som talar för att omställningen skulle bli mindre smärtsam, utan snarare tvärtom.

Den omställning av samhällsekonomin som påbörjats måste fullföljas med den inriktning som finansutskottet nu har tillstyrkt. Lillemor Thalin kommenterade detta arbete i Handelsbankens senaste konjunkturrapport med att "den knaggliga vägen är den enda som just nu verkar farbar". Och knaggligt kan det kanske verka. Resultaten av strukturförändringarna kommer vi att kunna erfara till fullo om något år. Det är en nödvändig investering för framtiden – för att ge trygga arbeten, för att skapa regional balans, för att skapa rättvisa och få resurser till välfärd.

Med de orden, fru talman, ber jag att få yrka bifall till finansutskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer och den särskilda meningsyttringen.

Anf. 5 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Fru talman! Jag lyssnade med intresse till Per-Ola Eriksson. I den första delen av hans anförande hade jag svårt att finna underlag för en replikväxling, eftersom det han sade förefaller vara hämtat från något färdigtryckt program. Men i slutet av anförandet blev Per-Ola Eriksson mera personlig. Då blir han alltid betydligt intressantare, och han ställde flera spännande frågor. Han frågade: Varför skall man vänta? Det är ju nu det behöver göras! Och så hade jag stått och hållit ett tal för Per-Ola Eriksson i 14 minuter, där jag hade försökt fråga: Varför sätter ni inte i gång?

Det är ju ni som inte blir färdiga med någonting. Här har en kommunikationsminister lovat att vi skall göra investeringar i infrastruktur för 8 miljarder. Nästa gång kommer man ner till 4 miljarder – och det har inte blivit någonting än. Varför sätter ni inte i gång byggandet – och bostadsbyggandet – Per-Ola Eriksson? Ni vill väl inte att det skall vara oppositionen som beslutar om det? Det räcker väl att vi ber er dag efter dag att göra någonting. Jag vände mig till Per-Ola Eriksson personligt och sade: Be regeringen sätta i gång, och gör det nu! Vi har inte råd att låta folk gå arbetslösa, när det finns vettiga saker att göra.

Vem skall bo i bostäderna? frågar Per-Ola Eriksson. Om han hade lyssnat

på sin partiledare, så hade Per-Ola Eriksson inte behövt ställa frågan. Olof Johansson stod i den här kammaren och skällde som en bandhund för att vi inte byggde tillräckligt många lägenheter. Och Olof Johansson sade att ställer man upp, med en meters lucka, alla dem som vill ha en lägenhet, så räcker kön från Stockholm till Uppsala. Han gick alltså an som attan för att vi inte byggde tillräckligt med bostäder.

Nu, säger Per-Ola Eriksson, är det för mycket bostäder. Hur är det i Centerpartiet? Att ni inte vet vad ni vill kan jag förstå. Men ni vet inte om varandra heller.

Och vem är det som har sagt att det inte skall rationaliseras och förnyas i den offentliga sektorn nu, Per-Ola Eriksson? Aldrig har vi sagt det. Vi har hållit på i tio år med att förnya både den statliga offentliga sektorn och den kommunala sektorn. Det arbetet måste få fortsätta.

Det är alldeles riktigt att det finns en hel del kvar att göra på den här punkten. Men dessa rationaliseringar räcker inte för att dels klara förändringar när det gäller antalet äldre i landet, och andra krav som ställs på den offentliga sektorn, dels ge pengar till att sänka skatterna – och till att regeringen skall kunna sänka statsskatter genom kommunala pengar. Det kommer inte att gå. Det kommer att innebära att man raserar välfärden. Och det är ytterligt beklämmande att höra de reportage som nu kommer, bl.a. från Malmö kommun, om hur man försämrar äldreomsorgen och sänker skatterna i stället för att ta ansvar för medborgarna.

Jag skall återkomma till den andra frågan.

Anf. 6 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tycker att Socialdemokraterna står och väntar och inte har insett att vi behöver gripa tag i de strukturella problemen i den svenska ekonomin.

Jag skulle vilja efterlysa mer av engagemang från Socialdemokraternas sida, att man deltar i arbetet med att reformera samhällsekonomin och ser över de system som ibland automatiskt bidrar till att skapa de ekonomiska problemen – de automatiskt verkande utgiftssystemen.

Socialdemokraterna gör det alldeles för enkelt för sig. Visserligen är Hans Gustafsson gammal bostadsminister. Men att fixera den ekonomiska politiken vid bostadsbyggandet och hävda att bostadsbyggandet skall vara ett medel för att få fart på Sverige – det är i dag fel väg.

Jag vet inte om Hans Gustafsson tror på SCB. Men enligt SCB:s uppgifter står ca 40 000 lägenheter tomma i dag. Det är dubbelt så många som enligt tidigare beräkningar. Mot den bakgrunden finns det ingen anledning att satsa pengarna på just bostadsbyggandet. Regionalt kan det förstås finnas ett behov, men totalt sett för hela landet finns det inte något sådant behov.

Under slutet av 80-talet medverkade Socialdemokraterna till att bygga dyra kontorslokaler, som i dag gapar tomma i storstäderna – och inte bara där. Denna byggandets väg, som Socialdemokraterna anvisade tidigare, håller inte på 1990-talet.

Jag delar Hans Gustafssons uppfattning om behovet av att snabbt komma till skott för att få fart på investeringar i vägar och järnvägar. Där behövs det

åtgärder. Varje dag som går utan att vi vidtar åtgärder på den punkten är en förlorad dag.

Därför utgår jag från att ansvarig minister i regeringen medverkar till att snabbt få fram resurser på det här området. Det finns också anledning att med tillförsikt se framtiden an. Jag tror att Hans Gustafsson om någon vecka kommer att få svar på dessa frågor. Genom att satsa pengar till investeringar i vägar, järnvägar och bättre kommunikationer får vi också jobb över hela landet.

Anf. 7 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Fru talman! Per-Ola Eriksson säger att han har intrycket att Socialdemokraterna står och väntar, och det är sant. Vi väntar på regeringen och Centerpartiet. Sätt fart!

Sedan tar Per-Ola Eriksson upp byggandet och säger: Vi skall inte bygga lägenheter, men det vill socialdemokraterna, fastän vi har 40 000 tomma lägenheter. Det var inte det jag sade, Per-Ola Eriksson. Jag sade att det finns ett stort uppdämt behov att upprusta de lägenheter som byggdes i miljonprogrammet för 30 år sedan. Det finns, som Per-Ola Eriksson också vet, ett kommunalt "underhållsberg" i form av skolor, byggnader, ledningar osv. Sätt i gång med att göra något åt det!

Man kan inte, Per-Ola Eriksson, ha en exakt balans i bostadsbyggandet vid varje tillfälle. När vi har överskott eller brist på bostäder rör det sig om en halv procent av det totala bostadsbeståndet. Det går inte att styra detta vare sig med marknadskrafter eller samhällskrafter, utan byggandet måste vara långsiktigt. Det ger trygghet för dem som behöver bostäder och trygghet för jobbarna. Det är det billigaste sättet.

Man har räknat ut att Sverige med nuvarande invandring behöver bygga i storleksordningen 35 000–40 000 bostäder om året. Det är väl ingen människa som vill plädera för att vi skall bygga det som inte behövs. Det finns tillräckligt mycket av det som behövs. Det går sannolikt inte att få ordentlig fart på Sverige – Per-Ola Eriksson ställde en fråga om detta – om vi inte får fart på byggsektorn.

Till sist säger Per-Ola Eriksson att vi skall delta i arbetet med att rekonstruera ekonomin. Jag vet inte vad som menas med detta. Sannningen är att vi Socialdemokrater lägger fram ett budgetförslag som innebär 4 miljarder mer än det som regeringen lagt fram. Vi har låtit räkna på det, och ingen har kunnat finna att det är något fel i uträkningen.

Vi har sett till att Sverige har återvunnit sin konkurrenskraft. Inflationen är i dag av fullgod "europaklass". Lönekostnadsutvecklingen är tack vare Rehnbergskommissionen, som ni var emot, hälften av den i Västtyskland.

Sedan säger Per-Ola Eriksson: Ni har byggt kontor i Stockholm och på andra håll som nu står tomma. Det är ju marknadskrafterna, Per-Ola Eriksson, som har bestämt det! Det finns inte ett beslut i Sverige som säger att man skall bygga kontor och ingen annan reglering än byggnadsplanlagen.

I den spekulationsekonomi som förekommit på marknaden har det oupphörligt byggts kontor. Vi försökte att stoppa det genom att införa investeringsavgifter. De borgerliga partierna var emot det. Ni talade om socialisering och elände, utom Centern som ställde sig bakom detta.

Anf. 8 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Fru talman! Jag anser att Hans Gustafsson just nu minns litet dåligt. Det var vi från Centern som under flera år krävde att Socialdemokraterna skulle vidta åtgärder för att stoppa expansionen på byggsektorn i Stockholmsområdet och storstadsområdena. Det var hit ni drog arbetskraften från övriga delar av landet, inte minst från Bergslagen, Dalarna och Gävleborg, men även från mitt hemlän Norrbotten.

Under 80-talet skedde en överexpansion som innebar att vi fick en kostnadsexplosion i hela den svenska ekonomin. Det var genom ert byggande i storstadsområdena som kostnaderna drevs upp i andra sektorer. Det var det som gjorde att vi fick en för stor kostym inom byggmarknaden.

Nu vet jag att Socialdemokraterna av och till erkänner att detta var en fel väg och att en stor del av den överkapacitet som finns inom byggandet beror på åtgärderna som vidtogs under andra hälften av 80-talet. Vi ställde krav på en investeringsavgift. Det mötte ett kompakt motstånd från Socialdemokraterna under många år. Till slut fick vi en sådan, men det var mycket sent. Jag vill säga att det var alltför sent.

Fru talman! Jag vill till sist beröra något som Hans Gustafsson nämnde i sitt inledningsanförande, nämligen fördelningspolitiken. Det är viktigt att ekonomin struktureras med de fördelningspolitiska aspekterna som riktmärke. Jag vågar hävda att detta sker. Vad det nu handlar om är att få investeringar i näringslivet för att få tillväxt och resurser till handikappade, till sjukvården och åldringsvården och även för att trygga pensionerna.

Vi som är friska och inte behöver så mycket vård kan i det läget avstå en del av våra resurser för att få pengar över till dem som verkligen behöver vård. Detta är riktig fördelningspolitik och också solidarisk politik. Det tycker jag att Socialdemokraterna bör ta till sig.

Om vi skall få ett välstånd i detta land måste vi ha tillväxt i ekonomin. En tillväxt i ekonomin får vi genom lönsamma investeringar inom näringslivet och företag som kan konkurrera på den internationella marknaden. Då krävs en reformering av skatte- och avgiftssystemet. Där har vi börjat ett ordentligt saneringsarbete som var nödvändigt efter socialdemokraternas nio år vid den politiska makten.

Talmannen anmälde att Hans Gustafsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 9 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Fru talman! Av detta replikskifte framstod det som att de enda som enligt regeringen inte behöver vara solidariska ur fördelningssynpunkt är kapital- och förmögenhetsägarna. Jag kan inte dra någon annan slutsats. De har fått storkovan, och andra har fått piskan på ryggen.

Per-Ola Eriksson sade att det var viktigt med långsiktiga mål för miljö- och regionalpolitik. Men jag saknade arbete åt alla. Var finns det i regeringens politik?

I mitt inledningsanförande tog jag upp tvångssparandet och konjunkturpolitiken. Hur är det nu, Per-Ola Eriksson? Centerns partiledare säger att det är god konjunkturpolitik att strama åt ekonomin i högkonjunktur och

stimulera i lågkonjunktur. Vad regeringen nu gör och Per-Ola Eriksson försvarar innebär jättelika sparstimulanser som knappast leder till att vi får en sund efterfrågan på den svenska arbetsmarknaden. Det leder i sin förlängning till arbetslöshet. Det borde i det läget vara rimligt om centern har någon mening om detta.

I utskottsbetänkandet kritiserar utskottsmajoriteten vänsterpartiet för att vårt förslag till anslag för höja pensionstillskottet för de sämst ställda pensionärerna inte skulle ge några tillväxtmöjligheter. Per-Ola Eriksson har år efter år sagt att fattigpensionärerna skulle få minst 90 000 kr. framöver. Alla har väl haft den föreställningen att centerpartiet skulle se till att fattigpensionärerna skulle få det bättre.

När vänsterpartiet så kommer med ett ynka litet förslag om att i tre etapper öka pensionstillskottet till ett helt basbelopp är det plötsligt inte alls förenligt med den politiken. Får ni slakta allt i er egen politik, Per-Ola Eriksson? Är det målet en låg inflation som tydligen får råda över hela politiken?

Nu skröt Per-Ola Eriksson över att regeringens politik kommer de handikappade till del. Jag har på arbetsförmedlingen upptäckt att just de handikappade har det som allra svårast i detta läge om man inte skapar arbete. Far inte de handikappade oerhört illa framöver med denna stora arbetslöshet, Per-Ola Eriksson?

Samma sak är det med kommunerna. Hur kan centern och Per-Ola Eriksson försvara en politik som i grunden raserar en stor del av många kommuners möjligheter att ha en välfärd och en rättvis fördelning? Jag är förundrad.

Anf. 10 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Fru talman! Jag vet inte om Lars-Ove Hagberg nickade till en stund under mitt inledningsanförande då jag talade om full sysselsättning. Om han nu gjorde det skall jag be att få upprepa vad jag sade: Arbetslöshet får inte vara ett medel i den ekonomiska politiken. Den principen slås fast både i regeringsdeklarationen och finansplanen. Det är en princip och ett mål som vi arbetar för i regeringen och i denna kammare.

En del i att skapa arbete åt alla i alla delar av landet är att öka ansträngningarna för att få fart på investeringarna i de mindre och medelstora företagen. Det är genom en bättre näringspolitik – inte genom den storskaliga statligt baserade företagspolitiken som Lars-Ove Hagberg med förkärlek bekänner sig till – och satsningen på mindre och medelstora företag med nya produkter med konkurrenskraft som vi kan tävla med andra företag på världsmarknaden.

Det handlar också om att vi satsar mer på regionalpolitiken. Resurserna till regionalpolitiken räknas upp med 13 %, vill jag minnas. Dessutom sänks arbetsgivaravgifterna i en större del av Norrlands inland. Detta sker i syfte att skapa arbete åt människor i regionalt utsatta områden.

Reduceringen av vissa skatter och avgifter för företagen sker med fördelningspolitiska motiv. Enbart genom att få konkurrenskraftiga företag kan vi få jobb till löntagarna och trygga arbetstillfällen som kan skapa förutsättningar för andra åtgärder i samhället. Vi får resurser till utbildning, till att klara barnomsorgen, sjukvården och mycket annat.

Slutligen till frågan om pensionerna. En arbetsgrupp arbetar för närvarande med ett förslag till att reformera pensionssystemet. I detta arbete kommer också hela grundpensionssystemet att beaktas. Jag är övertygad om att Lars-Ove Hagberg kommer att bli mycket tillfreds när resultatet av arbetet presenteras.

Anf. 11 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Fru talman! Om jag nickade till så slog Per-Ola Eriksson dövörat till. Jag frågade hur det var med konjunkturpolitiken. Hur var det med partiledaren Olof Johanssons uttalanden? Det är egentligen en skam att man inte kan gå fattigpensionärerna till mötes i en sådan liten grad i detta läge när de har drabbats negativt av skatteomläggningen och har en mycket pressad situation.

Sedan till frågan om principer. Principer i all ära, men drar man i det här pressade arbetsmarknadsläget där kommunerna har mycket stora uppgifter förutom de ordinarie in dessa pengar, kommer de områden som Per-Ola Eriksson ville värna om att drabbas. De reala resurser i form om människor som vill in på dessa områden hindras av den politik som regeringen nu företräder.

Min förkärlek för stora företag är mycket begränsad. Jag ser till den privatisering som skall ske framöver och det riskkapital som finns i Sverige. Om man skall sälja ut statliga företag, måste man låsa in en del riskkapital för friska nya investeringar i infrastruktur i statens regi. Dessa saker ställs emot varandra. Det Per-Ola Eriksson säger är att man skall sälja ut de statliga företagen, och då försvinner pengarna till de friska nya framtidsinvesteringarna i infrastruktur från småspararna och de andra som skall spara. Vi måste ha plats för båda dessa saker. Detta är en ganska bakvänd politik.

Som jag ser det har regionalpolitiken för närvarande igen större framgång. Regionalpolitiken består i dag i stort sett bara av stöd. I dag bestäms regionalpolitiken, Per-Ola Eriksson, av var de stora företagen vill lokalisera sig.

Anf. 12 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Allan Larssons beramade vändpunkt infann sig inte ens under förra årets sista kvartal. I jämförelse med den förhållandevis måttliga nedgång som inträffade utomlands blev 1991 från svensk synpunkt riktigt uselt. Totalt krympte vår ekonomi med drygt 1 %. Industriproduktionen minskade med 5,5 %, och näringslivets investeringar sjönk nästan 15 %. Mot den bakgrunden är det inte underligt att arbetslösheten steg kontinuerligt under året. Därmed utfärdades det slutliga underbetyget till den tredje vägens politik.

Även om vi nu har en ny borgerlig regering, är den gällande statsbudgeten tillkommen under socialdemokratiskt styre och kommer faktiskt att fortsätta att vara så fram till den 1 juli i sommar. Även det budgetförslag som vi i vår behandlar här i riksdagen bär i stora delar prägeln av att ha förberetts före valet. Dessa institutionellt inbyggda förseningar gör det inte särskilt lätt att snabbt ge en i övrigt trögmanövrerad skuta ny kurs och bättre fart. Med de givna förutsättningarna får arbetet med att omstrukturera Sveriges ekonomi

sägas ha kommit i gång på ett bra sätt. Nu gäller det för regering och riksdag att fullfölja med kraft och konsekvens.

Utifrån får vi inte mycket draghjälp. Den väntade uppgången i USA och Storbritannien dröjer samtidigt som en avmattning satt in i Japan och Tyskland. Tillväxten i OECD-länderna väntas ändå bli 1,5 % i år och 2,5 % nästa år. Men det räcker inte för att redan 1992 lyfta utvecklingen av den av strukturella svagheter plågade svenska ekonomin över nollstrecket. Till industrikrisen kommer nu en byggkris som förvärrar problemen inom det finansiella systemet och som driver upp arbetslösheten ytterligare.

Svårigheterna är av en sådan art att de inte kan avhjälpas med några enkla grepp. Den borgerliga regeringspolitiken syftar till att återupprätta Sverige som tillväxt- och välfärdsnation. Det förutsätter att konkurrenskraften förbättras genom att prisutvecklingen och kostnadsnivån pressas ned. Därtill måste utvecklingskraften i ekonomin frigöras. Det är dessutom viktigt att även kortsiktiga åtgärder ligger i linje med den långsiktiga strategin.

Mottagandet av årets finansplan har på det hela taget blivit gott. Räntenivån justeras nedåt, och på aktiebörsen har hittills i år en viss uppgång noterats. Dessa försiktiga utslag av tillförsikt inför framtiden kan säkert också hänföras till att budgetförslaget med den där föreslagna besparingsramen helt och fullt har godkänts av finansutskottets majoritet.

I den aktuella bild av ekonomin som onekligen domineras av kristecken kan dessutom nu vissa ljuspunkter urskiljas. Sålunda ger utrikeshandeln ett bättre utfall än väntat. Även om detta till stor del är en följd av den låga aktiviteten i ekonomin, medför det sjunkande underskottet i bytesbalansen att upplåningsbehovet utomlands avtar. Inflationen ligger nu snarast under europeisk genomsnittsnivå, vilket betyder att medborgarna även med mycket begränsade löneökningar får förbättrade disponibla inkomster. Med tanke på alla rapporter om utbrett elände och stigande nöd i det svenska samhället finns det anledning att besinna att den privata konsumtionen fortfarande växer – om än långsamt – och att hushållen dessutom finner det möjligt att öka sitt sparande. Den sistnämnda förändringen bidrar naturligtvis till att underlätta finansieringen av budgetunderskottet, eftersom det i allt väsentligt kan ske på hemmaplan och i egen valuta.

Liksom regeringen säger sig Socialdemokraterna i sin partimotion och i reservationen till finansutskottets betänkande på lång sikt vilja minska de offentliga utgifternas andel av bruttonationalprodukten och sänka skattetrycket. Men dessförinnan skall den inhemska efterfrågan stimuleras genom att de offentliga utgifterna tillåts öka. Konsekvensen i det resonemanget blir ju inte precis klarare av att man sedan med hjälp av skattehöjningar påstår sig få fram ett budgetunderskott som är mindre än vad som redovisas i finansplanen.

Fru talman! I den här andan höll Hans Gustafsson en plädering för mer byggande. Jag måste fråga Hans Gustafsson vad det är som skall byggas. Är det kontor? De står tomma runt om i landet. Är det varuhus? Jag tror att de håller på att utrymmas på åtskilliga håll också. Är det industrilokaler? Ja, det kan hända, eftersom de ofta är skräddarsydda. Men det finns också gott om tomma sådana. Är det kommunalhus? Jag tror inte det heller. Den ex-

pansionen har vi bakom oss. Man kan alltid tala om att offentliga lokaler behöver underhållas, men då kommer frågan vem som betalar i dessa tider.

Naturligtvis skall vi satsa på infrastrukturen, men det är inte som på 30-talet när man skickade ut folk med spadar och spett. Det gick åt mycket arbetskraft. Nu är det stora, tunga och komplicerade maskiner. De skall sysselsättas. Det är bra. Vi arbetar på det. Men det kan kanske inte bli så mycket bot mot arbetslösheten.

När det gäller bostäderna har vi den högsta boendekonsumtionen i världen. Det gäller både yta och standard. Det har drivits fram med subventioner i socialdemokratisk politik under många år. Beslutet att dämpa den här överkonsumtionen togs redan i skattereformen som Socialdemokraterna ju stod bakom. Man fortsatte ändå att driva på bostadsbyggandet långt över de 35 000–40 000 lägenheter om året som Hans Gustafsson anger som en norm mitt i överhettningen i slutet på 80-talet. Vem skall nu bygga bostäder när vi snabbt går mot ett växande lägenhetsöverskott? Vem tar på sig detta? Vem bygger över huvud taget en fastighet när man vet att värdet när den står färdig är betydligt lägre än produktionskostnaden?

Socialdemokraterna håller fast vid sitt räntelånesystem. Jag vill påstå att det är de absolut sämsta förutsättningar som nu råder, med låg inflation och mycket hög nominell ränta, för att gå in på räntelånesystem. Det borgar för mycket stora statsutgifter för de realräntebidrag som sedan skulle följa.

Det är intressant att notera att när vi nu arbetar med utformningen av ett nytt bostadsfinansieringssystem finns det inte någon på marknaden, inte ens hyresgästernas organisationer, som vill ha det räntelånesystem som Hans Gustafsson ser som lösningen.

Nej, Hans Gustafsson, den paroll som uttalades av finansutskottets vice ordförande om att det inte blir fart på Sverige utan fart på byggsektorn, vill jag vända på. Utan fart på Sverige blir det ingen fart på byggsektorn. Det är i den ändan vi måste börja. Det förvånar mig att så mycket utrymme ägnas åt byggfrågorna, när det ändå är i industrin som friställningarna sedan länge pågår. Det är där vi behöver få i gång verksamheten.

Fru talman! Det framgår tydligt av det arbete vi haft med finansplanen i finansutskottet att Socialdemokraterna är ovana att uppträda som oppositionsparti. Redovisningen av det egna budgetalternativets ekonomiska effekter är mycket ofullständig. Man avvisar besparingar som ingår i regeringens budgetförslag, t.ex. gentemot kommunerna, men låter inte detta påverka sitt eget budgetsaldo. Dessutom upprepas illusionsnumret att dra in fem miljarder kronor från Stadshypotek, vilket – utöver den utmanande konfiskation åtgärden var redan när den fördes fram förra våren – nu framstår som ett attentat mot detta utsatta kreditinstituts överlevnadsmöjligheter. Vi har just berört svårigheterna inte minst när det gäller bostadsfinansieringen, men också övrig fastighetsfinansiering, som Stadshypotek numera ägnar sig åt.

I verkligheten är det socialdemokratiska budgetalternativet – trots höjda skatter på sparande och företagande – avsevärt svagare än det budgetförslag som en majoritet i finansutskottet ställt sig bakom. Skulle deras expansiva, men samtidigt investeringsfientliga, politik vinna gehör kommer valutaoron med åtföljande räntehöjningar som ett brev på posten.

I stället gäller det nu att beslutsamt gå vidare på den av regeringen inslagna vägen. De långsiktiga målen får inte äventyras genom socialdemokratiskt inspirerade avsteg som ger felaktiga signaler. Inom denna ram skall sedan allt göras för att lindra effekterna av konkurser och friställningar. Men alla berörda – bl.a. bankfolk, byggföretag och bypolitiker – måste lära sig att det inte i längden går att upprätthålla, och än mindre förbättra, den levnadsstandard vi vant oss vid i Sverige om vi inte får i gång den ekonomiska tillväxten. Detta är och måste förbli det allt överskuggande målet.

Den viktigaste politiska uppgiften de närmaste åren blir att förbereda inträdet i den europeiska gemenskapen genom skattesänkningar och andra åtgärder som stärker Sveriges konkurrensförmåga i vid mening. Uppmuntrande tecken har redan börjat framträda utomlands på att den borgerliga regeringens kursomläggning väckt intresse för investeringar i vårt land. Eftersom utflödet av svenskt placeringskapital till andra länder samtidigt har avtagit och bytesbalansen som nämnts förbättrats, ser utvecklingen av basbalansen, basic balance med en teknisk term, inte alls lika skrämmande ut som under de socialdemokratiska regeringsåren. Det är i stort sett som det skall vara, i balans. Inom kort lämnar regeringen en redovisning för vilka ytterligare åtgärder på skattesidan som krävs för den ofrånkomliga anpassningen till förhållandena i vår omvärld. Först på listan står bl.a. omläggning av energibeskattningen och avskaffande av kilometerskatten.

Den nödvändiga övergången från en höginflations- till en låginflationsekonomi har i Sverige fördjupat den recession som i mildare form drabbat även omvärlden. Det finns naturligtvis alltid en risk att en sådan deflationsprocess urartar i regelrätt depression. Det främsta hotet just nu kommer från påfrestningarna på det finansiella systemet. Förra årets kreditförluster på uppemot 50 miljarder kronor väcker farhågor för att vi är på väg in i en norsk situation, men utan detta lands oljeinkomster, vilka där gjort det möjligt för staten att nödtorftigt hålla de finansiella företagen under armarna.

Liksom i vårt grannland härrör problemen här hemma i stor utsträckning från fastighetssidan. En viktig uppgift blir därför att försöka skapa ett golv mot vilket värdefallet kan bottna. Händelseutvecklingen visar det orimliga i påståendet att skatten på fastigheter alltid kan höjas, eftersom dessa inte kan försvinna utomlands. Men fastighetskapitalet kan uppenbarligen försvinna, och även den verksamhet som fastigheterna är avsedda för.

Det är naturligtvis alldeles orimligt att vi ännu under 1992 har en tillfällig förhöjning av fastighetsskatten på kommersiella lokaler i syfte att – som det hette när den beslutades – dämpa den spekulativa värdestegringen. Det är ett utomordentligt exempel på hur svårt det är att bedriva aktiv konjunkturpolitik med skattevapnet som instrument. Även om denna extra pålaga upphör vid nästa årsskifte, blir det i längden omöjligt att som nu ta ut en hög fastighetsskatt på lokaler som står outhyrda och därför inte ger några intäkter. Jag utgår ifrån att regeringen återkommer till dessa frågor senast i kompletteringspropositionen.

Fru talman! Samtidigt som jag än en gång understryker vikten av att det besparingsprogram som återfinns i regeringens budgetproposition passerar riksdagsbehandlingen ograverat, yrkar jag bifall till hemställan i finansutskottets betänkande nr 20 i dess helhet.

Anf. 13 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Fru talman! Lars Tobisson sade att den kraftigt ökande arbetslösheten som man kunnat konstatera under senare tid är det verkliga och slutliga beviset på ett misslyckande för den tredje vägens politik. Då måste jag fråga Lars Tobisson hur det är i Danmark, Finland, Tyskland, Holland, Belgien, Frankrike och England som har en dubbelt så hög, och ibland tre gånger så hög, arbetslöshet som vi. Beror det på att de också fört tredje vägens politik eller har de det så dåligt för att vi för tredje vägens politik? Det skulle vara intressant att få höra hur det hänger ihop. Sanningen är den att den tredje vägens politik har lett fram till att vi har den lägsta arbetslösheten, inte den högsta som Lars Tobisson försökte göra gällande.

Sedan säger Lars Tobisson att han med tillfredsställelse har konstaterat att även Socialdemokraterna så småningom vill minska den offentliga sektorns utgifter. Det är alldeles riktigt, men vi vill inte göra som Lars Tobisson tycker att man skall göra och först sänka skatterna och sedan se efter hur man skall få ner utgifterna. Vi vill börja i den andra ändan och sträva efter att effektivisera, rationalisera och förbättra den offentliga sektorn för att därigenom möjligen skapa ett utrymme för att sänka skatterna. Det är skillnaden.

Sedan återkom Lars Tobisson till frågan om vem som skall bygga och vem som skall betala. Bostäder är investeringar som det tar 75–100 år att förbruka. Man kan inte ha ett bostadsbyggande som avgörs i sexmånadersintervaller. Man måste ha ett ganska långsiktigt perspektiv på den verksamheten och försöka att skaffa sig en långsiktig uppfattning. Då uppstår problemet att vi ibland kommer att ha tomma lägenheter och ibland en överefterfrågan på lägenheter.

Lars Tobisson frågade, om jag uppfattade honom rätt: Vem skall då betala? Att bygga innebär kostnader i samhället för hus, fabriker och andra anläggningar som skall förräntas, värmas upp och underhållas. Vem som betalar den kostnaden är en fördelningspolitisk fråga. Samhällskostnaden är precis lika stor, om vi låter den som sist efterfrågar huset betala hela kostnaden eller om vi fördelar den.

Enda sättet att bli av med denna samhällskostnad är att sluta bygga, sluta att underhålla fastigheterna, sluta att förränta dem. Så fort vi investerar i framtiden får vi denna kostnad, och det är en fördelningspolitisk fråga hur denna kostnad skall betalas.

Det är orimligt, Lars Tobisson, att den som i dag går ut på marknaden och efterfrågar en bostad skall förränta ett belopp som är 10–20 gånger större än det som vi behöver förränta som byggde hus på 60-talet. Därför behövs ett system för att omfördela kostnaderna, om vi skall kunna upprätthålla ett byggande.

Anf. 14 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Hans Gustafsson började med att referera till Danmark och Storbritannien och talade om hög arbetslöshet där. Danmark är, tycker jag, ett bra exempel. Låt mig påminna om hur det gick till när den borgerliga regeringen fick ta över. Ekonomin var så misskött av Socialdemokraterna att Anker Jörgensen t.o.m. fick ge upp, och han gjorde det utan strid, utan att begära nyval. Han lämnade över och sade: Försök att klara av det här!

Det har tagit lång tid, men man beskriver nu Danmark som det verkligt lyckade exemplet på restaurering av en usel ekonomi. Så dålig är inte Sveriges ekonomi. Så skuldsatta utomlands är vi inte. Men jag tycker att det är väl värt att studera Danmark som ett exempel på hur lång tid det kan ta att råda bot på en hög arbetslöshet, skapad genom en felaktig socialdemokratisk politik.

Sedan säger Hans Gustafsson att han vill visst minska de offentliga utgifterna, men inte som moderaterna vill genom att först sänka skatterna. Nej, vad Socialdemokraterna vill göra är att först öka utgifterna som en förberedelse för att sänka dem. Jag kan inte få det att gå ihop. Hur kan Socialdemokraterna tro att skatterna kan höjas med nära tio miljarder 1993? Går det att beskatta Sverige ur krisen? Hur kan man tro att vi råder bot på Sveriges problem genom att höja subventioner, bidrag och andra offentliga utgifter med minst lika mycket?

Om det vore höjda skatter och ökade offentliga utgifter som satte fart på tillväxten och sysselsättningen, skulle vi inte ha några problem i vårt land, utan då skulle ekonomin blomstra. Men så är det som bekant inte. Tvärtom är detta slags politik orsaken till våra problem, och därför är det så nödvändigt att sänka skatter och att skapa utrymme för det genom att minska de offentliga utgifterna och avreglera.

Sedan kommer Hans Gustafsson tillbaka till det som är favoritämnet för dagen: bygga, framför allt bygga bostäder. Jag upprepar att vi har med subventioner, inspirerade av Socialdemokraterna, drivit fram en överkonsumtion av boende som ni socialdemokrater ingrep mot genom utformningen av skattereformen. Den gjorde det relativt sett dyrare att bo, och människor har börjat anpassa sig till detta genom att inte efterfråga större, dyrare bostäder i den utsträckning som skedde tidigare.

Vi skall ha klart för oss att det inte räcker med att sysselsätta ledig arbetskraft genom att bygga. Sedan skall fastigheterna hållas i gång, som sagt, i hundra år. Driften skall betalas, och vi kan inte hålla en högre boendestandard i vårt land än vad människor är beredda att själva betala och göra det med sina egna inkomster.

Anf. 15 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Fru talman! På min fråga hur tredje vägens politik i Sverige kunde skapa en två tre gånger så stor arbetslöshet i England, i Danmark och på andra håll svarade Lars Tobisson att det var så förfärligt uselt i Danmark, därför att man hade haft en socialdemokratisk regering, och att det har tagit så väldigt lång tid att reparera skadorna.

Jag vet att det tar lång tid. Jag vet hur det var när vi övertog en usel ekonomi efter er 1982. Det tog åtta–nio år att reparera, och det gjorde vi samtidigt som vi sett till att arbetslösheten har hållit sig på en unikt låg nivå.

Att ta arbetslösheten i Sverige, som har den högsta sysselsättningen i världen, som ett uttryck för ett misslyckande av tredje vägens ekonomiska politik, när alla avancerade industriländer runt omkring oss har två eller tre gånger så hög arbetslöshet, är med förlov sagt ett ovanligt illa valt argument från Lars Tobissons sida.

Låt mig sedan fortsätta med det som Lars Tobisson tog upp senast, huru-

vida det var byggandet som skulle få fart på Sverige eller om det var industrin som borde sätta fart på byggandet. Det är den gamla diskussionen om hönan och ägget, så att säga.

Situationen är den, Lars Tobisson, att i Sverige är 80 % av byggandet på något sätt samhällsanknutet. 40 % är kommuner och staten, 40 % är bostadsbyggandet och 20 % är det övriga. Därför är byggandet så oerhört beroende av den hållning som vi intar, medan näringslivet inte befinner sig i det läget utan har andra utgångspunkter. Därför är det både vår skyldighet och vår möjlighet att skapa förutsättningar för byggandet.

Det behöver byggas, och byggnader behöver underhållas. Det finns ett "underhållsberg" på den kommunala sidan när det gäller bostäderna. Det går inte att försvara att låta 17–20 % gå arbetslösa och betala ut miljarder i arbetslöshetsunderstöd, när det finns nyttiga ting att göra.

Min taletid är ute, så jag skall be att få återkomma vid senare tillfälle.

Anf. 16 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Det är häpnadsväckande att höra Hans Gustafsson säga att han vet att det tar tid att reparera misstag i ekonomin, för det tog nio år för Socialdemokraterna att göra det efter den borgerliga regeringsperioden. Menar verkligen Hans Gustafsson att den ekonomi som ni överlämnade till oss efter senaste valet – och som människor uppenbarligen hade insett inte höll – var någonting som var reparerat och satt i stånd igen?

Det är ju fullkomligt omöjligt att föreställa sig att det kan vara uppfattningen, när vi har en negativ tillväxt i landet sedan åtskillig tid tillbaka och under överblickbar tid framöver. Kom ihåg att arbetslösheten hade börjat stiga långt före regeringsskiftet i höstas. Vi hade förutsagt att det skulle ske.

Vi vet att arbetslöshet kommer sent i det ekonomiska förloppet. Vi såg redan i slutet av 80-talet att den politik som Socialdemokraterna förde måste leda till ökad arbetslöshet, större än vad vi har upplevt tidigare i modern tid, och vi har blivit sannspådda. Arbetslösheten fortsätter att växa även sedan politiken nu lagts om, och tyvärr kommer det att dröja innan den tillväxt som kommer förmår att absorbera den strukturella arbetslöshet som uppkommit.

Vi skall göra allt för att lindra svårigheterna för dem som drabbas, men vi kommer inte att återfalla i en politik som stimulerar efterfrågan, för att få till stånd konstlade jobb. Det är utbudssidan som skall frigöras, och det sker genom förbättrad konkurrenskraft, genom att vi satsar på utvecklingskraften. Det är den vägen, genom en expansion av naturliga jobb, som vi kan råda bot på arbetslösheten.

Sedan måste jag återkomma till hur ni hanterar er oppositionspolitik.

Ni tvingades mot slutet av er regeringstid till en omläggning: sänkta marginalskatter, sänkt kompensation i sjukförsäkringen, kommunalt skattestopp, inställd förtida avveckling av kärnkraften, närmande till EG, anknytning av kronan till ecun. Allt detta var bra, men det var borgerlig politik. Finansministern fick avvisa propåer från LO om att stimulera ekonomin från efterfrågesidan.

Men nu när ni Socialdemokrater är i opposition är det dags igen. Då kan ni inte hålla er. Ni är medvetna om att den politik regeringen för är den enda vägen. Men det måste framstå som om ni har något eget att komma med och

att ni snabbt kan råda bot på de problem ni själva har skapat. Därför blir det denna politik som är så full av motsägelser.

Jag vill citera ur det pressmaterial ni har skickat ut: "Politiken skall inriktas på att successivt sänka de offentliga utgifternas andel av BNP. Det kräver ett fortsatt arbete med att effektivisera de offentliga verksamheterna och de offentliga utgiftssystemen. En sådan politik skapar möjligheter att på sikt sänka skattetrycket."

Jättebra! Men så kommer det: "Mot den bakgrunden bör en ökning av de offentliga utgifterna med 1 % 1993 vara en väl avvägd nivå."

Det här säger väl allt om hur Socialdemokraternas politik håller ihop.

Talmannen anmälde att Hans Gustafsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 17 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Fru talman! Jag blev nyfiken när Lars Tobisson i sitt svar till Hans Gustafsson sade att det inte är byggandet som är intressant utan industrin. Det är där arbetena förloras. Lars Tobisson talade om att pressa prisnivåerna och kostnaderna och från någonstans frigöra utvecklingskraften.

Då blev jag nyfiken. På vilket sätt frigörs denna utvecklingskraft och vad består den av? Är det en utvecklingskraft som å ena sidan kräver ännu lägre löner och ännu högre vinster? Eller är det en utvecklingskraft som å andra sidan kräver en oerhört vidare kompetens i samhället – inte bara av några få utan av många? Eller är det en utvecklingskraft som anser att arbetslivet skall vara organiserat inom denna industri?

Det här handlar ju ändå om att vi har en strukturkris i dag, som bl.a. beror på den tredje vägens politik och inlåsningseffekt. Nya impulser och idéer kommer fram. Vad skall de baseras på? Vad är drivkraften till dessa nya investeringar framöver, Lars Tobisson?

Vad hör jag då från regeringen? Det är ju Lars Tobissons egna turbodministrar. En skall till varje pris sänka skatterna – dvs. skatteministern.

Man funderar ibland om det över huvud taget finns några begränsningar. Per-Ola Eriksson sade nyss att regeringens avvägning av att sänka skatterna skulle göras med en viss finess med beaktande av hur omgivningen såg ut. Men när man får höra dessa ministrar är allt rakt fram. Skatterna skall sänkas. Lars Tobisson säger själv att det gäller en anpassning till EG. Då blir man fundersam och undrar om det ändå inte handlar om sänkta arbetsgivaravgifter och den interna devalveringen, som Moderaterna för fram. Är detta utvecklingskraften? Det här borde vi diskutera, eftersom det är det verkligt viktiga. Det vore oerhört bra att få svar på vad denna utvecklingskraft är.

En annan fråga som verkligen är intressant gäller utförsäljningen av statliga företag. De är inte på något sätt misskötta på marknaden. Här är det fråga om ideologiska skäl. Vad innebär detta för signaler? Skall man satsa i statliga företag som redan fungerar, i stället för att ta igen den förlorade tiden i industrin? I stället kör en av ministrarna stenhårt på linjen om utförsäljning. Det måste i det här läget utgöra en felaktig signal som inte kan gynna Sverige som industrination – oavsett om Sverige är med i EG eller står utanför.

Anf. 18 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Styrkan i regeringens politik är, som har påpekats, överensstämmelsen mellan de långsiktiga målen och de kortsiktiga åtgärderna. Det finns en påtaglig brygga mellan de långa och de korta perspektiven. Det gäller aktörernas tilltro till den ekonomiska politiken. Investerare och placerare har många gånger blivit besvikna och lurade av den ekonomiska politiken. De har trott på försäkringar om en stram finanspolitik som skulle hålla kostnadsutvecklingen under kontroll – men de har blivit lurade. De har trott på försäkringar om att kronan inte skall devalveras – men de har blivit lurade.

Det här har lett till en utbredd misstro mot svensk ekonomisk politik. Det betalar vi nu ständigt för genom en högre ränta i Sverige, som innehåller en inte obetydlig riskpremie.

Om man för en ekonomisk politik som bygger på resonemanget att visserligen behövs sänkta skatter, de skall sänkas så småningom, men först skall de höjas, och visst behövs det bättre kontroll över de offentliga utgifterna, de skall sänkas, men först höjs de, minskar tilltron och därmed ökar också risken för räntechocker.

I det här perspektivet, när jag hör Hans Gustafsson och andra socialdemokrater, kommer jag närmast att tänka på Döbeln vid Jutas som bad om en medicin "som gör mig för i morgon sjufalt värre, men hjälper mig i dag på mina ben". Den medicinen behöver vi inte. Styrkan är att vi nu har kraft att ta steg mot de nödvändiga långsiktiga målen.

Hans Gustafsson började med att säga att Sverige har stora problem. Sverige är nu inne i en konjunkturnedgång. Jag noterade att i en av sina senaste repliker sade han att Socialdemokraterna behövde åtta nio år för att reparera svensk ekonomi efter de borgerliga regeringsåren. Han frammanar bilden att 1990–1991 var problemen lösta i svensk ekonomi. Sanningen är ju den motsatta. I själva verket har det under lång tid funnits grundläggande problem i svensk ekonomi. Mot slutet av 1980-talet och början av 1990-talet blev de alltmer påtagliga.

Sverige har under lång tid haft en sämre växtkraft i ekonomin än andra länder. Den upphörde helt de senaste åren. Sverige har haft stora bytesbalansunderskott, även under de år världskonjunkturen var lysande och nästan allt som tillverkades gick att sälja till hyggliga priser. Även då, med undantag för något enda år, hade Sverige underskott i bytesbalansen. Hela tiden led landet under förväntningar om devalvering. Marknaderna fruktade risken att svenska politiker skulle fatta beslut om devalvering. Ett tecken på dessa problem var att Sverige nästan oavbrutet hade en högre inflation än andra länder.

Det är därför viktigt att komma ihåg att Sveriges problem inte är lågkonjunkturen. Lågkonjunkturen är ett av problemen. Men lågkonjunkturen förstärks av de mera djupgående problemen.

Det finns en och annan ljusglimt i svensk ekonomi som har påpekats här. Men jag menar att den ojämförligt viktigaste ljuspunkten är att Sverige har en regering med en trovärdig ekonomisk strategi och med styrkan att genomföra denna strategi. Den politiken bygger inte på några besvärjelser om imaginära vändpunkter, utan den bygger på handfasta förändringar i svensk ekonomi i marknadsekonomisk riktning.

Nu fullföljer vi först och främst de strukturförändringar som vi tvingade den socialdemokratiska regeringen att initiera redan under förra valperioden. Lars Tobisson räknade nyss upp dem. Vi fullföljer den EG-ansökan som Ingvar Carlsson lämnade in. Vi fullföljer intentionerna i skattereformen genom att fortsätta att sänka skattesatser som är tillväxthämmande. Vidare reformerar vi sjukersättningen. Vi följer upp ecu-anslutningen med en nödvändig hårdvalutapolitik.

Till dessa strukturförändringar kommer också sådana som man inte tillräckligt tog itu med på den socialdemokratiska tiden. Jag tänker först och främst på förnyelsen av den offentliga sektorn. På det området skall vi nu genomföra en omfattande avmonopolisering och avreglering, som kommer att öka effektiviteten. Vi har också med större kraft tagit itu med besparingsarbetet inom den offentliga sektorn för att öka möjligheterna att få kontroll över de offentliga utgifternas utveckling.

Jag tycker inte att socialdemokratisk ekonomisk oppositionspolitik för närvarande är särskilt trovärdig. Det märks ganska tydligt när man läser t.ex. Socialdemokraternas reservationer att den oenighet som var så uppenbar under den socialdemokratiska regeringstiden fortfarande finns kvar. Mitt i reservation 1 finns en mening som lyder: "Möjligheterna att använda finanspolitiken för att utjämna konjunktursvängningar är starkt begränsade av vår ofullständiga kunskap om den framtida ekonomiska utvecklingen och fördröjningar i politikens verkningar."

Det är ett mycket intressant och riktigt påpekande, men det ter sig då litet egendomligt att praktiskt taget hela Socialdemokraternas politiska agitation nu är av konjunkturpolitiskt slag; Socialdemokraterna hävdar att regeringen för en felaktig konjunkturpolitik. Man funderar på vilken konjunkturbedömning Socialdemokraterna egentligen gör, eftersom den uppenbarligen spelar en sådan central roll i hela deras uppläggning. Vi hörde ju ständigt under förra året Allan Larsson säga att vändpunkten var nära, för att inte säga passerad, men nu verkar vändpunkten så att säga helt och hållet ha försvunnit. Det är nämligen uppenbart att en hel del av de åtgärder Socialdemokraterna vill sätta in kommer att få genomslag först i en tid då många tror att konjunkturen har vänt uppåt.

Att döma av en del inlägg i debatten vidtar den borgerliga regeringen inga åtgärder för att hålla arbetslösheten nere. I själva verket har regeringen ju lagt fram omfattande sysselsättningspaket. Jag vill påpeka att nästan 1 miljard kronor av statliga pengar under innvarande budgetår satsas på ombyggnader av skolor. Det var ett av de första beslut vi fattade efter valet. Trots att vi har en del principiella invändningar av skolpolitisk natur mot den uppläggningen, i och med att vi nyss har kommunaliserat skolan, bestämde vi oss för att av sysselsättningspolitiska skäl godkänna den proposition Göran Persson lade fram före valet och som innebar att 900 milj.kr. satsas på allergisanering och annat i skolor. Den här regeringen gör alltså en hel del.

Den bristande trovärdigheten i Socialdemokraternas agitation beror enligt min mening också på de ganska tvivelaktiga bokföringsknep de ägnar sig åt. Jag är personligen inte en lika dogmatisk motståndare som en del andra till att ändra ägarförhållandena i Stadshypotek på det sätt som Socialdemokraterna förespråkar. Däremot tycker jag att det är närmast barnsligt att så att

säga blåsa upp den åtgärden till någonting viktigt i budgetpolitiken, eftersom en sådan engångsåtgärd inte på något sätt kan göra en annan budgetpolitik trovärdig.

Av Socialdemokraternas försörjningsbalans framgår att både den privata och den offentliga konsumtionen skall öka. Det låter ju jättebra. Detta skall ske genom en uppskrivning av BNP-prognosen. Tänk om det vore så enkelt! Varför hade vi nästan två år före valet 1991 med praktiskt taget ingen tillväxt om man bara kan bestämma sig för att helt enkelt höja BNP och på sätt öka både den privata och den offentliga konsumtionen? Socialdemokraterna vill åstadkomma detta genom att med lånade pengar sätt i gång offentliga arbeten, men det är ju den vägen som har bidragit till att vi har så stora problem här i landet.

Om det är så att bostadsbyggande och byggande över huvud taget sätter fart på ekonomin, varför hade vi då inte lysande tillväxtsiffror i slutet av 80-talet? Då talades det om överhettning i byggbranschen, men utvecklingen av BNP var ändå utomordentligt blygsam. Detta faktum illustrerar det som bl.a. Lars Tobisson har tagit upp här i debatten, nämligen att byggbranschen inte kan dra upp Sverige ur den nuvarande ekonomiska svackan.

Jag tycker också att Socialdemokraterna är ute på ganska lösan sand när de talar om fördelningspolitik. Jag brukar tänka på den valaffisch Socialdemokraterna hade inför valet 1985 med killen i cabrioleten med en dalmatiner i baksätet och med budskapet "Vi har klarat svensk ekonomi". Efter detta följde en inflations- och spekulationsvåg i svensk ekonomi, som åstadkom enorma omfördelningar av förmögenheter. Det viktigaste steget i den riktningen hade Socialdemokraterna tagit redan på dagen för sitt maktinträde efter valet 1982. Efter att ha vunnit valet på devisen "Folkets väl går före storfinansens" började de med en jättedevalvering som överförde tiotals miljarder just från folket till storfinansen. Även det är en fördelningspolitisk förändring av en helt annan klass än vad som finns med i några förslag som vi har kommit med.

Låt oss alltså, även om det innebär en del påfrestningar, sätta in alla våra åtgärder i ett långsiktigt mönster, nämligen att försvara den låga inflationen och successivt förbättra vår konkurrenskraft. Hans Gustafsson sade här något i stil med att Socialdemokraterna inte prioriterar ned inflationsbekämpningen, men jag har nu läst ett antal av era dokument och Allan Larssons artikel i Dagens Nyheter, och det är odiskutabelt att det mycket bestämda intryck man får är att ni anser att inflationsrisken är borta. Jag tror att det är ett alldeles för kortsiktigt och farligt resonemang. Jag noterade också att Stig Malm föreslog olika åtgärder därför att han fruktade att priserna skulle "sticka iväg". Jag tror att vi skall vara medvetna om att kampen mot inflationen vinner man aldrig en gång för alla, utan den måste hela tiden vara en central del av ens ekonomiska strategi.

Herr talman! Det finns en del ekonomer som brukar påpeka att lågkonjunkturer har sin betydelse i ett lands ekonomiska utveckling, och den vi just nu är inne i utgör väl ett bra exempel på det. Nu avslöjas mycket av det sjuka i 80-talets spekulationsekonomi. De inslag av pratbubblor och luftbubblor som fanns i 80-talets framgångsmyter ersätts av en renässans för äldre, robustare sanningar. Det finns sällan några genvägar till framgång. Det är ar-

bete, kreativitet och känsla för kvalitet som skapar uthållig lönsamhet snarare än roulettspel om förväntade värden, med allt högre insatser och större risker.

Men lågkonjunkturer är alltid ett gissel. Många familjer har i dag en medlem eller en nära anhörig som går arbetslös. I andra familjer förgiftas stämningen av oro för att det lilla familjeföretaget skall gå i konkurs. Lågkonjunkturer har ett högt mänskligt pris. De har också en märkvärdig förmåga att prägla hela samhällsklimatet. Det är inte bara de ekonomiska barometrarna som pekar på baisse när ekonomin går neråt. Debatt- och kulturklimat får ett omisskännligt drag av domedag, fördelningskonflikter skärps, och pessimismen breder ut sig. Alla dessa symtom fördjupas i vårt fall av de strukturella problemen.

Lars Tobisson nämnde John Maynard Keynes, som ju har gått till historien som en ekonom som intresserade sig mycket för hur man skall dämpa konjunktursvängningar. Som framgick av det citat från den socialdemokratiska reservationen som jag anförde är möjligheterna att göra detta med de instrument som vi nu har begränsade. Men det hindrar inte att det är en riktig tanke att det alltid är ett samhällsorganisatoriskt misslyckande att människor som vill arbeta inte får göra det.

Vi skall ha kvar våra höga ambitioner när det gäller att hävda den fulla sysselsättningen. Vi skall åstadkomma det genom mer av internationell samverkan, bl.a. för att undvika att konjunkturavmattningar blir onödigt utdragna på grund av att regeringar bedriver något slags ekonomisk krigföring. Vi skall också åstadkomma det genom att satsa på ett mera företags- och investeringsvänligt klimat, bl.a. genom att fullfölja inflationsbekämpningen. Vi skall se till att vi har en väl fungerande arbetsmarknadspolitik, bl.a. genom att vid sidan av AMS verksamhet släppa fram privata arbetsförmedlingar. Vi skall naturligtvis ha en effektiv och rättssäker offentlig sektor och en välfärdssektor som medverkar till att öka både rättvisan och friheten i samhället.

Låt mig avsluta med att säga att regeringen och de borgerliga partierna naturligtvis hade behövt stöd av Socialdemokraterna också för de obekväma åtgärder som vi nu vidtar. Det hade ytterligare något stärkt förtroendet för den ekonomiska politiken. Jag skulle ändå vilja vädja till er att, framför allt av ett annat skäl, ta er en funderare över er uppläggning av politiken, nämligen med tanke på förtroendet för politiken över huvud taget.

Jag tror att ni bidrar till en skepsis och en misstro mot det politiska och demokratiska systemet genom att så snart som ni hamnar i opposition hoppa av från den ansvarsfulla uppläggningen och ägna er åt mer opportunistisk politik. Det vore bra både för ekonomin och för politiken om den förnyelse av socialdemokratisk politik som man ibland har sett vissa tecken på fullföljdes också i opposition.

Jag yrkar bifall till finansutskottets hemställan.

Anf. 19 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Jag kan gärna instämma med Lars Leijonborg i att det vore bra om vi alla tog ett ännu större ansvar för att upprätthålla och stärka politikernas anseende, men man skall inte kasta sten om man själv sitter i glashus.

Jag tror att det är större sannolikhet för att en granskning av de borgerliga partiernas uppträdande före valet i höstas och de åtgärder som sedan har vidtagits skulle medverka till att minska förtroendet för politikerna och politiken.

Vi behöver inte åberopa Bengt Westerbergs uppträdande mot Ny demokrati och de förhandlingar med Ny demokrati som ni i dag sitter i, utan kan i stället peka på många andra frågor av fördelningspolitisk karaktär – vårdnadsbidrag osv. Jag tror att det vore ganska rimligt om Lars Leijonborg först ville försöka hålla rent i eget hus. När man anklagar andra för dålig moral har man ofta svårt med sin egen.

Lars Leijonborg ville också ge intrycket att jag skulle göra gällande att alla problem från 1990–1991 är borta. I så fall har jag blivit alldeles missförstådd. Jag har aldrig velat göra gällande att alla problem är borta. Det finns problem i varje lands ekonomi, Lars Leijonborg. Även de länder som har en bra tillväxt har problem med att hantera sin ekonomi. Det har vi i Sverige, och jag är rädd för att vi kommer att fortsätta att ha det. Något idealläge, där man kan sitta med armarna i kors och säga att allting är bra, existerar inte vare sig hos oss eller på något annat håll.

Lars Leijonborg sade vidare, om jag uppfattade honom rätt, att det besvärliga inte är lågkonjunkturen utan de andra problem som vi har i vår ekonomi. Det viktigaste och det mest positiva är, som jag ser det, att vi har lyckats komma till rätta med en kostnadsutveckling som var ytterligt skadlig och oacceptabel för oss. Svensk industri återvinner konkurrenskraft varenda dag. Vi har en lönekostnadsutveckling som är hälften av den tyska, och vi har en inflation av god europeisk modell.

Även Lars Leijonborg måste väl medge att det är resultat också av den socialdemokratiska regeringens politik. Inte var det ni som ställde upp bakom Rehnbergkommissionen för att försöka åstadkomma en långsiktig nedväxling av kostnadstrycket, utan det var vi och Centerpartiet som fick ta det ansvaret.

Anf. 20 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! För att börja med det sista tror jag, och jag har en känsla av att de flesta ekonomer instämmer i den bedömningen, att det faktum att vi har haft en ganska låg lönekostnadsutveckling på senare tid beror dels på den ekonomiska avmattningen, dels på skattereformen, vilken som bekant Folkpartiet i hög grad låg bakom, dels möjligen marginellt också på Rehnbergkommissionen. Men denna har ju inte riksdagen att göra med. Det var ju den socialdemokratiska regeringen som tillsatte den. Vi har i och för sig inte haft några invändningar på den punkten, men man överdriver kraftigt Rehnbergkommissionens effekt för att uppnå den lugnare lönekostnadsutvecklingen.

Man kan säkerligen hitta exempel på att alla partier före ett val har sagt saker som de inte borde ha sagt. Jag hävdar dock att det finns en betydande gradskillnad på detta område. Jag kan försäkra att vi i Folkpartiets ledning har mycket omfattande diskussioner om huruvida det budskap som vi skall gå ut med också är etiskt försvarbart, om huruvida vi kan stå för det och även

om vad som sker om vi skulle hamna i en situation där vi har att genomföra det.

Den bild som Socialdemokraterna nu ger av det ekonomiska läget är att bekymren praktiskt taget helt beror på konjunkturen, men då har man glömt allt vad man har sagt tidigare när man har erkänt att vi har haft och har omfattande strukturproblem.

Låt mig säga några ord om den socialdemokratiska politiken i opposition, t.ex. när det gäller att minska offentliga utgifter. Den budget som Allan Larsson lade fram i januari 1991, den enda han fick lägga fram, slutade med ett underskott på praktiskt taget 0 kr. Det visar sig nu att det kommer att bli över 50 miljarder i underskott för det budgetår som den budgeten avsåg. Det är tidernas prognosmiss. Jag tycker att även Socialdemokraterna skulle känna ett ansvar för att i det läget begränsa offentliga utgifter, men sanningen är att vi har fått mycket litet stöd på den punkten.

Anf. 21 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Lars Leijonborg ifrågasatte vår vilja att medverka till att hålla inflationen nere på en låg nivå med hänsyn till att vi föreslår en del åtgärder i den konjunktursituation som nu föreligger. Men det är inte något motsatsförhållande häremellan. Vi konstaterar att det i dag inte finns någon kapacitetsbrist vare sig när det gäller arbetskraft eller produktionsresurser som skulle göra att vi inte kan expandera på de områden där vi med samhällets medverkan kan åstadkomma en sådan expansion, t.ex. inom byggandet.

Att byggandet inte kan ersätta en expansion i näringslivet är väl självklart, men om man inte kan uppnå det allra bästa, är det väl ingenting som hindrar att man eftersträvar att uppnå det näst bästa.

Lars Leijonborg säger vidare att man får mycket litet hjälp när det gäller att spara på de offentliga utgifterna och att hålla budgetunderskottet i schack. Jag vet inte på vilken grund Lars Leijonborg drar den slutsatsen. I den redovisning som vi har överlämnat både till finansdepartementet och till finansutskottet har vi ett lägre budgetunderskott både för det kommande budgetåret och för helår än vad regeringen har redovisat. Även när vi bortser från de 5 miljarder till Stadshypotek som Lars Leijonborg tog upp har vi ett bättre saldo än vad regeringen har.

Kan det tolkas så, att vi skulle vara ovilliga att vara med om att stärka de offentliga finanserna?

Vad vi är emot är det sätt att dra in pengar på som ni har rekommenderat. Ni har föreslagit slopande av förmögenhetsskatten på arbetande kapital, sänkning av uttaget av inkomst- och förmögenhetsskatt, successivt slopande av förmögenhetsskatten, sänkning av arvs- och gåvoskatten, sänkning av skattesatsen på kapitalinkomster, sänkning av reavinstskatten på aktier och på bostadsrätter osv. Jag kunde fortsätta att läsa ur finansutskottets lista.

Det är de 9 miljarderna jag talar om. Dessa skall man ensidigt överföra till kapitalägarna i det här landet. Och så skall man ta pengarna från dem som redan i dag har en nog så besvärlig situation genom att införa karensdagar, sexdubbla ersättningen till arbetslöshetskassan, dra in på vuxenundervisningen, ta bort deltidspensionen etc.

Lars Leijonborg har uppfattat saken korrekt: den politiken ställer vi inte upp på.

Anf. 22 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Vi är långsiktigt överens om att skatterna skall sänkas och att utgifterna skall sänkas. Då föreslår vi för vår del ett antal utgiftssänkningar: införande av karensdagar, förändringar i arbetslöshetsförsäkringen, förändringar i finansieringen av arbetslöshetsersättningen m.m. Praktiskt taget allt detta säger socialdemokraterna nej till. I stället föreslår de högre skatter.

Vi får alltså inte på någon av punkterna stöd för de långsiktiga förslag som båda sidor ändå säger sig vilja åstadkomma. Detta, tycker jag, har ett omisskännligt drag av opportunism. Socialdemokraterna i opposition är inte beredda att fullfölja de åtgärder som de talade om i regeringsställning. Sanningen är också den att några av de skattesänkningar som Hans Gustafsson nu talade om var sådana som socialdemokraterna också hade långtgående funderingar om att föreslå.

Jag vill påminna om det jag sade i mitt tidigare inlägg om den fördelningspolitik ni förde med hög inflation och devalvering på 80-talet. Denna är verkligen ingenting att önska tillbaka. Den politik vi bedriver lägger grunden för en tillväxt och ger oss därmed förutsättningar att också slå vakt om en bra fördelningspolitik framöver.

Förste vice talmannen meddelade att Hans Gustafsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 23 STEFAN ATTEFALL (kds):

Herr talman! I regeringens arbete – alltifrån den första propositionen till dags dato – har de långsiktigt nödvändiga åtgärderna varit grunden för politiken. För att trygga och utveckla välfärden, skapa utrymme för offensiva miljösatsningar och konkreta insatser för världens fattiga har en rad beslut fattats och förslag presenterats i syfte att åstadkomma en uthållig och varaktig tillväxt i ekonomin. Många av förslagen och besluten har den karaktären att de verksamt bidrar till att förbättra ekonomins funktionssätt. Syftet har varit att komma åt de många och stora automatiska utgiftsökningar som finns inbyggda i systemen – system vilkas träffsäkerhet ibland varit begränsad och vilkas fördelningseffekter i praktiken inte blivit de avsedda.

Socialdemokraterna håller i sin ekonomiska motion med regeringen om att strukturomvandlingen av ekonomin inte bör bromsas upp, och att den ekonomiska politiken måste bidra till att hålla nere kostnadsutvecklingen och förbättra konkurrenskraften. Regeringen, liksom Socialdemokraterna, ser detta som centralt om sysselsättning och välfärd skall kunna bibehållas. Socialdemokraterna framhåller också att det är nödvändigt att de offentliga utgifternas andel av BNP successivt sänks och att penning- och valutapolitiken inriktas på att värna kronans värde.

Men längre fram i den socialdemokratiska motionen kan man läsa att lägre skattetryck skall åstadkommas genom höjda skatter. Mindre offentlig sektor skall åstadkommas genom att kommuner lockas dra på sig långsiktiga driftkostnader. Mindre offentliga utgifter skall åstadkommas genom införande

av räntelån som bygger upp en framtida kostnadsbomb för staten. Låg inflation skall åstadkommas genom en påspädning av den inhemska efterfrågan. På papperet klarar Socialdemokraterna sitt eget budgetsaldo genom att nypa fem engångsmiljarder från Stadshypotekskassan.

Det görs alltså knappast några försök av Socialdemokraterna att koppla ihop den långsiktiga strukturpolitiken med förslagen till stabiliseringspolitiska åtgärder. För ett lands regering måste det centrala vara att koppla ihop de kortsiktiga åtgärderna med de långsiktiga. Annars blir det som för barnet som kissar i byxorna – först tillfälligt varmt och skönt, sedan kallt och hemskt.

Herr talman! Vi kristdemokrater är övertygade om att Socialdemokraternas recept att möta Sveriges ekonomiska problem med mer skatter, ökad offentlig sektor och mer av detaljregleringar inte främjar Sveriges utveckling vare sig på kort eller på lång sikt. Alla i finansutskottet är också så insatta i den ekonomiska politiken att de vet att beslut som riksdagen fattar i vår får genomslag långt fram i tiden, liksom att dagens verklighet till stor del beror på tidigare beslut.

Låt oss se tillbaka på 80-talet. Den inhemska förbrukningen hölls tillbaka under första halvan av årtiondet, för att de resurser som skapades denna tid skulle användas för sparande och förbättrad bytesbalans. Men sedan 1985 har Sverige förbrukat mer resurser än vad landet har producerat. Vi har levt över våra tillgångar. Och det var den privata konsumtionen som stimulerades kraftigast.

Att viljan fanns hos åtminstone några i den socialdemokratiska regeringen att fortsätta på den strävsamma vägen framgår inte minst av Kjell-Olof Feldts bok. Men det Socialdemokratiska partiet förmådde inte gå vidare, förmådde inte att under högkonjunkturåren reformera den offentliga sektorn och angripa de långsiktigt svällande utgiftssystemen. Socialdemokraterna ville aldrig inse att höga skatter ibland faktiskt kan vara av ondo. Och det är samma visa som nu upprepas. Ni tog, under Allan Larssons ledning, viktiga beslut de sista åren för att angripa de långsiktiga problemen. Kronans koppling till ecun, ansökan om EG-medlemskap och prioriteringen av inflationsbekämpningen är exempel på detta. Men nu i opposition hemfaller ni åt den gamla trallen: mer skatter, mer riktade bidrag, begränsad valfrihet o.s.v. Och i praktiken nonchalerar ni det faktum att en varaktigt låg inflation är det bästa, ja det enda sättet, att klara en vettig fördelningspolitik och en hög sysselsättning på sikt.

Hans Gustafsson sade i sitt inlägg att han var förvånad över att kds och Jerzy Einhorn med tanke på det sociala engagemanget kan ställa upp på regeringens politik. Orsaken är att vi inser att det krävs en stabil ekonomi och att vi inte kan leva över våra tillgångar om vi skall klara de höga sociala ambitioner som vårt parti har.

Om vi tar sjukvården som exempel kan vi konstatera att vi fått till stånd en översyn av sjukvårdens finansiering och organisation för att se hur Sverige skall klara 90-talets stora behov och problem. Det handlar då inte om att kasta in pengar under ett år i sjukvårdssystemet – det handlar om att se över hela systemet för att undersöka hur vi under 90-talet skall klara de väx-

ande behoven. Hur skall vi organisera sjukvården, hur skall vi klara finansieringen, hur skall vi använda pengarna på ett bra och effektivt sätt?

Vi vet att statens och kommunernas ekonomi är kommunicerande kärl; detta är ett direkt citat från Allan Larsson i höstas. Regeringen föreslår vissa neddragningar, som kommer att presenteras i kompletteringspropositionen längre fram. Socialdemokraterna ger då t.ex. genom Hans Gustafssons inlägg sken av att de är emot detta. Ert budgetförslag bygger på att ni accepterar indragningarna, men ni skriver i texten litet mer allmänt att ni kan tänka er andra former eller att ni kan överväga att spara på ett annat sätt. Frågan måste då gälla: Vad vill ni socialdemokrater? Vill ni göra indragningar från kommunerna för att klara statens dåliga ekonomi eller kan ni ordna finansieringen av de 7,5 miljarderna på annat sätt? Och hur gör ni i så fall? Jag misstänker att Stadshypoteks kassa är ganska tom efter det att ni har tagit dessa första 5 miljarder.

Herr talman! Ny demokrati säger att partiet stöder regeringens politik i allt väsentligt. Man vill bara att det skall gå snabbare med allting. Problemet är bara att några konkreta förslag om hur detta skall gå till inte står att finna i Ny demokratis motion. Tvärtom skulle Ny demokratis politik undergräva stabiliteten i den svenska ekonomin på ett katastrofalt sätt. Att exempelvis finansiera sänkningar av arbetsgivaravgifterna med engångspengar från arbetslivsfonderna är ett exempel på hur man inte bör göra för att gå snabbare fram med något slags strukturomvandling.

Dessutom är det litet märkligt att se hur Ny demokrati sviker sina löften. För några månader sedan ville Ny demokrati inte spara pengar genom att skjuta på barnbidragshöjningen ett år. Nu vill de spara pengar på barnbidragen genom att göra dem behovsprövade. I valrörelsen ville Ny demokrati ha tre karensdagar. Nu vill de inte ha någon. I valrörelsen sade Ian Wachtmeister att tre karensdagar var självklart – "det inser ju varenda människa", sade han i TV. Nu är det lika självklart att i stället sänka ersättningsnivån under 14 dagar.

Problemet med Ny demokratis förslag är att det drabbar de långtidssjuka, medan regeringens två karensdagar drabbar oss korttidssjuka. Genom högkostnadsskydd skyddas dessutom de som har många insjuknandetillfällen. Får Ny demokrati som de vill skall alla få bara två tredjedelar av sin lön under de första 14 sjukdagarna. Det skulle slå hårt mot de svaga, och det tror jag faktiskt att man begriper ute i verkligheten.

Herr talman! Vi befinner oss i ett bekymmersamt ekonomiskt läge, mitt i det "arbetslöshetens stålbad" som förre finansministern Kjell-Olof Feldt varnade för. Den stora arbetslösheten är oroande, inte minst risken för att allt fler blir långtidsarbetslösa. Jag tror att vi alla är medvetna om de risker som långvarig arbetslöshet medför på det mänskliga planet. Det finns all anledning att ta detta på allvar. Satsningar på aktiva utbildningsinsatser, åtgärder genom AMS, ungdomspraktikplatser, förbättrade villkor för småföretag och investeringar i infrastruktur är viktiga ingredienser i regeringens politik för att lindra just detta stålbad som den nya regeringen fått ta över. Framför allt är det trots allt så att en politik som skapar goda förutsättningar för industri och nyföretagande är den politik som kan skapa långsiktigt trygga arbetstillfällen och återge Sverige en position som en ledande industrination.

Herr talman! En sund och stabil ekonomi är livsviktigt för att vi skall kunna förverkliga de höga sociala och miljömässiga ambitioner som vi kristdemokrater har. Vi tror att en förutsättning för en fungerande marknadsekonomi är en gemensam etik, ett personligt ansvarstagande och ett förhållningssätt präglat av hederlighet och rättssäkerhet.

Vi är också medvetna om att det tar tid att räta upp en misskött ekonomi. Ibland kan också de åtgärder man tvingas vidta upplevas som smärtsamma. Men när konjunkturen vänder uppåt och Sverige har rustats att möta de nya utmaningar som 90-talet bjuder på kommer nog alla att uppleva att det i sina huvuddrag var en riktig politik som regeringen vågade föra.

Jag vill med detta yrka bifall till hemställan i finansutskottets betänkande nr 20.

Anf. 24 BO G JENEVALL (nyd) replik:

Herr talman! Det var litet överraskande att få kritik från den borgerliga sidan, av Stefan Attefall. Jag trodde faktiskt att regeringspartierna var ganska glada för att vi ändrade ståndpunkt den 5 december. Det gjorde vi inte bara för att ändra ståndpunkt, utan därför att det ekonomiska läget var mycket allvarligt. Allt var fokuserat på vad som skulle ske i finansutskottet den dagen. Hade vi tjuraktigt stått fast vid vår ståndpunkt hade det sannolikt fått mycket allvarliga konsekvenser för svensk ekonomi.

Jag medger att våra övriga förslag ofta är annorlunda, litet kontroversiella, men vi vill försöka föra fram någonting nytt i politiken. Vi trodde kanske i vår enfald att förslag skulle diskuteras, för och emot, och ventileras i utskotten, men det förekommer över huvud taget ingen diskussion alls i utskotten. Ställer man en fråga och begär en diskussion får man ingen sådan. Förslag måste tillföras, och förslag måste debatteras. De kan vara bättre eller mindre bra, men de tillför i alla fall någonting, och ofta kommer det något gott av nya vinklingar.

Kds hade inte samma press på sig som vi när båda partierna kom in i riksdagen. Vi var tvungna att ta fram en helt ny ekonomisk politik, från praktiskt taget ingenting. Det finns vissa saker där som inte riktigt hänger ihop och vissa saker som kan verka naiva, men det är alltså vår första ekonomiska politik som vi lägger fram. Jag lovar att den blir bättre nästa gång, men vi kommer att fortsätta att lägga fram kontroversiella förslag och att försöka få debatt om dem – jag hoppas att Stefan Attefall också deltar i de debatterna.

Anf. 25 STEFAN ATTEFALL (kds) replik:

Herr talman! Till Bo G Jenevall vill jag säga att jag självfallet är tacksam för att Ny demokrati stödde regeringens politik i höstas – det var viktigt för tilltron till den ekonomiska politiken. Det är inte det jag kritiserar.

Vad jag vill peka på är bristen på konsekvens mellan valrörelsebudskapet, framför allt när det gäller karensdagarna, och det budskap Ny demokrati nu går ut med. I valrörelsen var tre karensdagar självklart – observera att det var tre, inte två – och i dag är det lika självklart att ta fram en ny modell, som slår hårdare mot de långtidssjuka.

Jag har full förståelse för att det kan vara tufft att skriva ihop ekonomiska motioner på den korta tid som står till buds då man är ny i riksdagen. Jag

hjälpte själv Alf Svensson med de ekonomiska frågorna då han satt i riksdagen under centersamverkan. Vi fick börja i stort sett från noll att jobba med detta.

Ambitionen att ha konsekvens i budskapet och en långsiktig linje kunde vara högre än den hittills har varit i Ny demokrati. När det tar sig så konkreta uttryck som i karensdagsdebatten finns det anledning att påpeka detta.

Anf. 26 BO G JENEVALL (nyd) replik:

Herr talman! Jag skulle verkligen önska att det blev en debatt om de här frågorna och inte bara ett replikskifte i kammaren. Jag tycker att Stefan Attefall och jag, och kanske några fler, skall sätta oss ned och prata litet om karensdagarna.

Vi har inga låsningar, som andra har. Jag tror att de flesta partierna sitter bergfast i den politiska retoriken. Det gör inte vi, av två skäl. För det första har vi ingen politisk retorik, eftersom vi är nya, och för det andra är vi mera pragmatiska och vill försöka se saker och ting ur det perspektiv som råder för dagen. Vi försöker finna ett system som är så heltäckande som möjligt.

När man skall fatta beslut har man ofta ett annat bakgrundsmaterial än man hade under valrörelsen – vi lever i en föränderlig värld. Man borde också titta på resultatet av det sjukförsäkringssystem som vi har för närvarande. Det har naturligtvis – visserligen på grund av arbetslösheten – haft positiva ekonomiska effekter. Det är mycket som skall värderas. Jag efterlyser och ser fram mot en saklig diskussion.

Anf. 27 STEFAN ATTEFALL (kds) replik:

Herr talman! Det vore klädsamt om Jenevalls mer ökmjuka framtoning här kunde vidarebefordras till Ian Wachtmeister. Han har ju den stilen att han säger att man inte tänker i regeringen, inte beaktar vettiga förslag, att man inte använder huvudet i Sveriges riksdag. När man ser på TV och läser tidningar får man uppfattningen att det är det budskapet han vill framföra till folk.

Alla dessa tankar, exempelvis förslaget om karensdagar, har analyserats ordentligt i regeringskretsen, och man har kommit fram till att två karensdagar är det bästa för att skydda dem som verkligen behöver samhällets stöd i form av en sjukförsäkring, utom de korttidssjuka, som får ta den här bördan. Det är det som är poängen. Den attityden borde, som sagt var, vidarebefordras även till Ny demokratis partiledning.

Förste vice talmannen anmälde att Bo G Jenevall anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 28 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Stefan Attefall sade att det var svårt att finna några förslag till en politik i vår motion och i våra reservationer. Samtidigt konstaterade han att det med vår politik bar utför. Det får väl vara någon rim och reson! Antingen finns det inga förslag, och då kan man inte ha någon mening i frågan, om det skulle gå utför eller uppför med vår politik, eller också finns det förslag och då kan man ha en mening om den saken.

Jag säger inte detta för att var kittslig mot Stefan Attefall, utan därför att det är symtomatiskt för den hållning som kds intar. Kds vill framstå som ett etiskt och socialt parti men ställer sig samtidigt på regeringssidan, där man vill övergå till privatiseringar, marknadsekonomi och en orättfärdig fördelningspolitik. I längden går det inte att ha två motstridiga ståndpunkter. Det är en gammal kunskapsteoretisk sanning. Ni måste välja och ställa er antingen på den ena sidan eller på den andra.

Stefan Attefall talade som en marknadsekonom. Det behövs en stark ekonomi, sade han. Men det råder väl inga delade meningar om det. Vi strävar och kämpar väl alla och från alla partier, för att vi skall ha en bra tillväxt, för att vi skall ha en stabil ekonomi. Har vi en stabil ekonomi är det naturligtvis inte så svårt att fördela resurserna – det är när ekonomin är svag, när resurserna är små, som det är svårt att göra fördelningen. Det är då som ståndpunkterna sätts på prov, det är då som solidariteten prövas, Stefan Attefall.

I det läget befinner vi oss nu. Vi har en dålig tillväxt, vi har inte så mycket att fördela som vi skulle önska. Då är det viktigt att vi fördelar det vi har så rättvist och bra som möjligt.

Jag hade i många år följt vad Jerzy Einhorn skrev och lyssnat till kds budskap, och jag trodde därför att ni ville vara med och åstadkomma en solidarisk fördelning av knappa resurser. Men jag finner att ni på punkt efter punkt ställer upp på en politik som går i en annan riktning – jag läste tidigare upp några punkter, och jag skulle kunna fortsätta. Den politiken går inte att förena med ert budskap, Stefan Attefall.

Anf. 29 STEFAN ATTEFALL (kds) replik:

Herr talman! Hans Gustafsson säger att jag har sagt att det inte finns några förslag i den socialdemokratiska motionen. Jag känner inte igen det. Vad jag försökte säga var att det inte finns någon koppling mellan långsiktiga och kortsiktiga åtgärder. Det är det som är det allvarliga. Det har också flera andra talare här sagt.

Jag tror på marknadsekonomin, men jag tror inte på en ohämmad marknadsekonomi. Jag tror på en marknadsekonomi med sociala och ekologiska ramar. Men jag tror att man måste bygga på marknadsekonomins unika och effektiva sätt att fördela resurser och skapa resurser, för att man skall kunna bygga upp ett bra välfärdssamhälle.

Hans Gustafsson sade att det är när resurserna är knappa som solidariteten sätts på prov. Det är riktigt. När ekonomin är dålig måste man göra två saker: Man måste se till att man får till stånd en sund, långsiktig och uthållig utveckling, och det gör man genom att på olika vis sätta fart på ekonomin, genom att inse vad sund, effektiv marknadsekonomi kräver. Men man måste också se till att besparingarna inte slår mot de verkligt svaga, och de svaga är för mig inte alla löntagare, alla barnfamiljer eller alla människor i Sverige, utan det är de handikappade, som får ökade resurser i årets budget, det är de fattiga människorna i u-länderna, som får mer i bistånd än vad de fick av Socialdemokraterna, det är de långtidssjuka, som skyddas, och det är de arbetslösa – vi försöker sätta in enorma resurser för att ge dem en socialt vettig situation medan de är arbetslösa men också för att ge dem utbildning och för att genom andra insatser skapa jobb.

Det är detta det handlar om – att prioritera och lägga fram förslag som gör att man inte slår mot dem som verkligen är utsatta. Vi vanliga människor får då ta på oss karensdagen, utebliven avdragsrätt för fackföreningsavgiften, etc., för att klara de ekonomiska problem som den här regeringen har fått ta över.

Anf. 30 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Om man har den uppfattning som Stefan Attefall nu framfört förstår jag inte hur man t.ex. kan vara med om att avskaffa möjligheterna för folk att få delpension. Är det inte ganska rimligt att folk som har jobbat och slitit och har det besvärligt får en rimlig chans att trappa ned sitt yrkesverksamma liv? Vore det inte rimligare än att dela ut 9 miljarder till höginkomsttagarna?

Är det ändå inte så att det bland de äldre är många som lever väldigt knapert på grund av att de bara har folkpension och pensionstillskott och som behöver vårt stöd och vår hjälp? I stället flyttar man över pengarna till kapitalägarna. Det kan inte vara så att kds sociala ambitioner bara gäller handikappade och dem som bor utanför Sveriges gränser. Era sociala ambitioner har ju åtminstone tidigare gått betydligt längre – ni har varit med om att vilja ge en god omsorg åt människor i vårt samhälle.

Jag hoppas att jag inte missförstått Stefan Attefall. Han sade att han tror på marknadsekonomin men inte helt och fullt, utan samhället måste ändå ha ett betydande inflytande, om jag fattade honom rätt. I så fall måste jag konstatera att kds har hamnat i fel regering. Det är inte de åsikterna som omhuldas av regeringen.

Det är tvärtom så att den här regeringen vill föra en icke-politik. Dess högsta mål är att politikerna skall lägga sig i så litet som möjligt och att marknaden skall ha så mycket som möjligt att säga till om. Det är målet för politiken enligt vad regeringen själv säger: Politikerna lägger sig i för mycket – de skall lägga sig i mindre – men marknaden skall ha mer att säga till om!

Om Stefan Attefall inte delar den uppfattningen har han bara bekräftat vad jag inledningsvis sade, nämligen att det inte längre går för kds att vara kvar där ni är, om ni inte skall göra avkall på era grundläggande principer.

Anf. 31 STEFAN ATTEFALL (kds) replik:

Herr talman! Läser man regeringsförklaringen ser man, tycker jag, att det där finns en klar grund för en marknadsekonomi med både sociala och ekologiska ramar. Jag tror att de förslag som redan har lagts fram och de som kommer att läggas fram – det arbete som pågår – visar att detta är en uppfattning som omfattas av hela regeringen. Sedan kan det finnas litet olika tyngdpunkter i regeringen; det kan dras åt litet olika håll, eftersom regeringen består av fyra partier – det skall gärna erkännas – men det pågår en diskussion, och jag tycker nog att den regeringsförklaring vi har visar att detta är den uppfattning som man har samlats kring.

Hans Gustafsson är ju en skicklig debattör, och han kastar många påståenden omkring sig, t.ex. om 9 miljarder i skattesänkningar till kapitalägare. Någon gång skulle vi kanske ha en diskussion om exakt vad de här skattesänkningarna innehåller.

Ni har ju ställt upp på en del av de skattesänkningarna – ni avvisar ju inte längre tanken på en sänkning av omsättningsskatten på aktiehandel, har jag förstått. Det är ett "bidrag till kapitalägarna" enligt socialdemokratisk retorik som ni nu tydligen har accepterat. Många av de andra skattesänkningarna är sådana som gör att vi kan få i gång småföretag och få bättre livskraft i småföretagen, som skapar just jobb.

En del gäller skatter som har inneburit att svenska arbetstillfällen har flyttats utomlands eller inte har startats i Sverige, därför att det har varit ogynnsamt, utan har startats i andra länder. Under de nio år som ni hade makten försvann 250 miljarder kronor från Sverige till utlandet för investeringar där, därför att det var bättre avkastning på pengarna där, därför att det var bättre förutsättningar att bedriva företagsamhet i exempelvis andra europeiska länder.

Den utveckling som skedde under 1980-talet är ingen utveckling som vi kan vara nöjda med, utan vi måste skapa ett konkurrenskraftigt klimat för näringslivet här också, om vi på sikt skall klara sysselsättning och välfärd. Den insikten präglar kds, och jag tycker att den realismen är väsentlig.

När man pratar om stora skattesänkningar skall man också komma ihåg att den största enskilda skattesänkningen var momssänkningen på mat, persontransporter och turism – den var på 8 miljarder kronor.

Vi måste ha solidaritet också inom Sverige, sade Hans Gustafsson. Enligt vad jag vet bor de handikappade, de långtidssjuka och de arbetslösa i Sverige – de får stöd och de kommer att få stöd. Det pågår arbete på flera fronter för att förbättra villkoren för just dem.

Problemet med socialdemokratin har varit att om de skall stödja t.ex. pensionärer ger de generella bidrag till alla pensionärer, även dem som har det relativt bra ställt, i stället för att rikta insatserna mot just dem som har det svårt. Så tror jag att man måste lyfta upp fördelningspolitiken och göra den mer träffsäker.

Men om vi inte får balans i ekonomin kommer vi aldrig att klara en vettig fördelningspolitik. Som Lars Leijonborg sade, de stora förmögenhetsomflyttningarna gjorde ni med devalveringar och med den finanskarusell som pågick de sista åren med er vid makten.

Anf. 32 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Sverige har mycket stora möjligheter inför framtiden. Våra basindustrier är starka. Vi kan se hur företagen nu, när de relativa kostnaderna förbättras, åter får chansen att ta order utomlands. De svenska tjänsteföretagen är omvittnat mycket effektiva. Jag tror att IKEA och Optionsmäklarna kommer att följas ut i Europa av många andra svenska företag.

Sverige är en liten öppen ekonomi. Vårt välstånd är historiskt och i framtiden starkt beroende av att vi deltar intensivt i det internationella samarbetet och arbetsfördelningen och att vi klarar oss bra i den internationella konkurrensen. Därmed blir det egentligen fel att resonera om internatonaliseringen som vissa gör i termer av krav eller restriktioner. Öppna marknader är i själva verket förutsättningen för välstånd i Sverige.

I den utveckling som nu sker ligger inte några hot utan i stället möjligheter. Det gäller för Sverige att kunna delta aktivt i det ökande ekonomiska samar-

betet både åt väster och åt öster. För att detta skall vara möjligt måste det ske en omvandling av ekonomin under de närmaste åren, inte minst vad gäller de offentliga utgifterna och skatterna. Om denna omvandling inte skulle komma till stånd är de långsiktiga utsikterna till bevarat och höjt välstånd väsentligt sämre.

I denna Sveriges framtid ligger således stora möjligheter. Men det kräver att vi är beredda. Den svenska ekonomiska politiken måste uthålligt hålla nere inflationen, vi måste se till att de konkurrensutsatta delarna av ekonomin är i gott skick och har kapacitet så att de snabbt kan haka på och vinna marknader när den internationella konjunkturen kommer i gång. Vi måste stärka industri och konkurrensutsatta företag, inte i kortsiktig opinionskänslighet på nytt ge stimulanser och extra bidrag till de delar av ekonomin som är skyddade mot utländsk konkurrens – t.ex. byggande och kommuner.

Det är vi själva som har ansvaret för detta. Det är vi som avgör om Sverige om några år skall vara en framgångsrik tillväxtnation eller om vi skall fortsätta att sacka efter i välfärdsutvecklingen.

För 20 år sedan hade Sverige en välfärd – om man mäter i bruttonationalprodukt per person – som var ca 10 % över genomsnittet för de industrialiserade länderna. 1990 hade vi sjunkit ner till ett läge där vår välfärd var ca 2 % under detta genomsnitt.

Till mitten av 90-talet har regeringen satt upp målet att komma upp till en tillväxt på minst europeisk genomsnittsnivå. Med vår tillgång på duktiga löntagare och företagare, bra företag, goda råvaror och inte minst vår höga kunskapsnivå borde detta vara självklart. Annars fortsätter utslagningen av jobb samtidigt som vi inte klarar finansieringen av viktiga välfärdsåtaganden.

Välståndet i Sverige bygger på en exportledd tillväxt. En sådan är framöver realistisk bara om företagens utvecklingskraft förstärks. Det kräver en politik som ger varaktigt låg inflation och varaktigt hög produktivitetsökning. Dessa båda delar är nödvändiga. I båda dessa avseenden är en god grund lagd – inflationen och inflationsförväntningarna är låga och produktiviteten ökar bättre än tidigare. Men för att tilltron till och förtroendet för denna politik skall bestå krävs nu framför allt uthållighet i politiken. Avsteg från denna strategi skulle mycket snabbt riskera nya valutaproblem och nya räntehöjningar.

Höjda räntor är faktiskt det sista Sverige behöver nu. Vi har redan en svensk riskpremie därför att omvärlden inte riktigt litar på vår uthållighet. Därför har vi inte råd med några nya socialdemokratiska experiment. Omvärldens bristande tilltro och den svenska riskpremien är grundad på dålig erfarenhet av bristande uthållighet av tidigare regeringar.

I den socialdemokratiska reservationen till det betänkande som är grund för dagens debatt förordar man t.ex. höjda skatter på arbete och företagande, ökade offentliga utgifter för bidrag till hushåll och kommuner och subventioner till byggande. Detta s.k. recept har prövats förr i Sverige, och det har inte fungerat. Det har faktiskt också prövats i andra länder där det har gått dåligt. Jag kan nämna Frankrike som exempel.

När socialisterna fick makten i Frankrike i början av 1980-talet ville de just genom ökade offentliga utgifter stimulera den inhemska efterfrågan och

minska arbetslösheten. Trots att Frankrike är en mycket större ekonomi och är mindre beroende av utrikeshandel än Sverige blev resultatet dåligt. Inflationen ökade, underskotten ökade både i utrikeshandeln och de offentliga finanserna – och arbetslösheten fortsatte också att öka. Redan 1983 tvingades de franska socialisterna att slå till reträtt och lägga om politiken. Det är den typen av hopp fram och tillbaka som de svenska socialdemokraterna nu tyvärr gör sig skyldiga till och som starkt medverkar till frågetecken om uthålligheten hos socialdemokraterna.

En utveckling som riskerar höjda räntor vore inte bara skadlig för landet. Det skulle också vara förödande för alla de människor som har stora lån på sina bostäder, t.ex. många barnfamiljer, liksom för alla de företagare som redan kämpar med dagens räntebetalningar. Sammantaget är det faktiskt så att en permanent räntehöjning med 1 procentenhet ökar kostnaderna för företag, hushåll, stat och kommun med bortåt 5 miljarder kronor. Jag måste säga att jag är förvånad över att Allan Larsson – som efter valutakriser i regeringsställning medverkade till en omläggning av den ekonomiska politiken i framsynt riktning – så snabbt har förvandlats till en orealistisk och kortsynt och opinionskänslig oppositionspolitiker.

Herr talman! Nedväxlingen i inflationstakten är nödvändig men skapar förvisso problem. Situationen på finans- och fastighetsmarknaden är, vilket flera har nämnt tidigare i dag, allvarlig. 1980-talets inflationsbubbla har nu definitivt spruckit. När man ser tillbaka kan man säga att Socialdemokraternas 80-tal var yuppins årtionde. Socialdemokraterna gick till val i mitten av detta årtionde med en affisch med en elegant ung man i en vit öppen sportbil med dalmatinerhund i baksätet. Så såg den unga generationen vad devalveringspolitik och inflation skapade, och så menade uppenbarligen socialdemokratin att det skulle vara. Förvandlingen till en låginflationsekonomi inför 90-talet är numera smärtsam just på grund av de socialdemokratiska misstagen, inte minst överhettningspolitiken mot slutet av 80-talet. Men det finns inte någon annan väg för att sanera ekonomin.

Från vissa håll hörs krav på stora ofinansierade sänkningar av arbetsgivaravgifterna. Inte heller sådana skulle ge det önskade resultatet. Däremot har ju företagen själva just nu möjlighet att påverka sina kostnader genom att förra årets extra löneökningar enligt det nu gällande avtalet skall räknas av mot årets löneökning. Företagen bör alltså uppträda ansvarsfullt och hållfast i avstämningen av Rehnbergavtalet och de förhandlingar som följer därefter. Jag utgår från att Allan Larsson som fäster sådan vikt vid Rehnbergavtalet instämmer i detta.

Jag vill också beröra några konkreta frågor som rests i debatten. Socialdemokraterna anklagar regeringen för hård finanspolitisk åtstramning. Det står så i deras reservation. Detta är med förlov sagt nonsens. Förra året ökade hushållens disponibla inkomst med över 4 % trots att produktionen sjönk med litet drygt 1 %. I år ökar hushållens disponibla inkomster med mer än 2 % trots att produktionen inte ökar alls. Även nästa år ökar disponibel inkomst och privat konsumtion med mellan en halv och en procentenhet. Detta är ingen hårdhänt åtstramningspolitik utan det är en neutral och väl avstämd utomordentligt lämpad finanspolitik. Det vore tacknämligt om Allan Larsson ändå kunde räkna innan han drar sina slutsatser.

Socialdemokraterna hävdar också att regeringens politik slår hårt mot kommunerna. Jag vill erinra om att den kommunala konsumtionen har ökat rejält under hela 80-talet och även i början av 90-talet, en bra bit över 1 %, som Socialdemokraterna själva förordar. Regeringens uppfattning är att ökningen borde vara noll. Jag anser det fullständigt självklart att en utveckling som inneburit att sysselsättningen under de senaste åren har minskat dramatiskt i industrin och den konkurrensutsatta sektorn och ökat i de skyddade sektorerna inte är hållbar på sikt. Denna utveckling måste brytas.

Jag skulle gärna vilja fråga Allan Larsson hur i all sin dar han kan använda samma pengar tre gånger. Det gäller just den aviserade indragningen av pengar från kommunerna på 5–10 miljarder kronor under nästa år. Ni har nämligen inte belastat budgetförslaget med den här posten, vilket med gängse räkneregler borde innebära att ni accepterar indragningarna. Samtidigt står det att ni inte gör det. Ni förespeglar byggverksamheten att pengarna skall användas till infrastruktur. Ni förespeglar de kommunalanställda att samma pengar skall användas till vård och omsorg. Det skulle vara intressant att höra hur samma pengar kan räcka till tre olika ändamål.

Det har också påstått att regeringens ekonomiska politik äventyrar den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Detta är helt fel. Vi satsar betydande resurser på infrastrukturinvesteringar, på ombyggnadsverksamhet och på sedvanlig aktiv arbetsmarknadspolitik enligt arbetslinjen. Jag är helt övertygad om att detta är både riktigt och nödvändigt. Jag har framfört denna uppfattning ett antal gånger. Det skulle ha varit trevligt och kanske något mer sanningsenligt om det så småningom också hade noterats av dem som hävdar motsatsen.

Faktum är att på just den aktiva arbetsmarknadspolitikens område, på arbetslinjens område, är den nuvarande regeringen betydligt mer kreativ än den tidigare. Vi har nu lämnat ett förslag till riksdagen om utbildningsplatser i företag för ungdomar. Detta ger flera ungdomar möjlighet till meningsfull verksamhet för samma pengar. Det är helt obegripligt, tycker jag, att Socialdemokraterna går emot detta. Allan Larsson har ju varit chef för AMS. Han borde vara den förste att applådera en mer effektiv användning av den aktiva arbetsmarknadspolitikens möjligheter.

Tidigareläggning av tillväxtbefrämjande väg- och järnvägsinvesteringar har också nämnts. Som framgått kommer beslut om ytterligare tidigareläggning omgående. Det är bra att göra dessa investeringar nu, eftersom de ger jobb och det blir billigare upphandling.

Samtidigt skall man vara medveten om att varje ny miljard i infrastrukturinvesteringar ger högst 1 000 nya jobb för bygg- och anläggningsarbetare. Man skulle kunna få större omedelbar effekt – här skulle jag vilja ställa en fråga till Allan Larsson – om man också kunde använda flerskift, helgarbete och liknande, utan det kraftiga tillägg för obekväm arbetstid som finns i reglerna i dag. Jag tycker att det är djupt beklagligt. Det går ut över de arbetslösa som inte får något jobb att vissa fackliga organisationer tycks måna mer om OB-tilläggen än om jobben. Jag undrar om Allan Larsson delar denna uppfattning. Det skulle vara en signal så god som någon om han i så fall kunde ge uttryck för detta.

Herr talman! Det finns inga genvägar om Sverige skall lyckas återerövra

en plats bland de länder som utvecklas snabbt, med stigande välfärd. Den internationella konkurrensen skapar stora möjligheter, men den sätter samtidigt gränser för vår handlingsfrihet. Regeringens politik är den enda framkomliga vägen. Det är mycket glädjande att riksdagsmajoriteten föreslår bifall till förslagen i finansplanen.

Anf. 33 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Herr talman! När nu finansministern skall försvara regeringens politik, kanske jag får ställa frågan till finansministern, eftersom den grå eminensen i finansutskottet inte behagade svara på den.

Eftersom den centrala punkten för regeringen är att sätta fart på industrin – man tycker att vi skall klara oss internationellt, ha öppna gränser, m.m. – undrar jag vad utvecklingskrafter är för någonting. Jag kan läsa mig till att det gäller kostnader. Produktiviteten har gått upp, säger finansministern, och talar om kunskapen. Men hur blir det med inflytandet i organisationen för dem som arbetar? Vad skall de ha för morot? Alla andra skall ha morötter, nämligen de som har förmögenheter och kapital. Det är min stora fråga. Vad är utvecklingskrafter? Är det lägre kostnader i Sverige?

I kommunerna är läget nästan barockt. I min hemkommun skryter ledningen med att man minskar antalet anställda med 300. Industrin minskar, arbetslösheten ökar. Då säger finansministern att det inte är någon lösning att de anställda är kvar i kommunen trots att det är problem med äldreomsorgen, barnomsorgen och servicen. Man måste spara överallt och dra in. Är det en vettig politik att låta de människor som finns i kommunen gå arbetslösa?

Var finns de arbetsmarknadspolitiska insatserna för just dem som har utbildat sig och nu är över 24 år? Var skall de vara någonstans? Industrin tar inte emot dem, som jag har sett. Den tar bort personal. Var finns regeringens insatser för de människorna?

Jag ser att finansministern nu skall tala inför sina egna kommunrepresentanter den 22 mars. Hon skall då tala om för dem att det finns överskott i kommunerna. Finansministern kanske kan övertyga sina egna, så att de talar om för alla andra som verkar i kommunerna med dessa knappa resurser, att det är rena hjärnspöken de har när de ser sig tvungna att pruta, avskeda människor och ha en bristande service. Det skall bli spännande att se vad folkpartisterna kommer att säga efter den 22 mars.

Sedan är det frågan om sparandet. Är det verkligen en vettig politik att låsa in de här pengarna i dag, när vi skulle behöva en efterfrågan i ekonomin? Skall man då ge dessa fantastiska sparstimulanser?

Anf. 34 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Det finns inte så väldigt mycket som Lars-Ove Hagberg och jag har gemensamma åsikter om. När jag lyssnade på hans anförande fann jag en punkt. Den handlade om betoningen av kunskaper. Det tror jag är en allmängiltig uppfattning. Det är bra att ha någon gemensam bas i arbetet.

Däremot känner jag en betydande skepsis inför merparten av det övriga han sade. Han ställde en fråga, nämligen om vi inte egentligen borde uppmuntra människor att konsumera och se till att de inte sparar så mycket. Vi

skall uppmuntra människor att slösa bort sina pengar, för den händelse de har några, för att det skall bli efterfrågan inom landet. Detta skulle vara en politik som direkt strider mot de långsiktiga önskemålen om att människor skall ha egna sparmedel. Av lättförståeliga skäl delar jag inte Lars-Ove Hagbergs uppfattning på den punkten.

Han frågade också vad utvecklingskraft är. Jag förstår att utvecklingskraft är ett svårt begrepp för en vänsterpartist. Det handlar just om själva kärnan i en marknadsekonomi. Det handlar om vad det är som driver och förmår enskilda människor, vare sig de är löntagare eller företagare, att pröva någonting nytt, att anstränga sig för att hitta framkomliga vägar vid problem, att se möjligheter i stället för hot och att uppmärksamma alla små möjligheter till en bättre organisation eller ett bättre utfört jobb. Det bygger väldigt mycket på morötter och det bygger naturligtvis på att det finns ett visst s.k. omvandlingstryck. Man skall känna en liten piska också. Det är en kombination av morötter och piska. Med produktivitetsdelegationens termer kallas det för drivkrafter och omvandlingstryck. Men det strider helt mot en sådan planerad ekonomi som vänsterpartiet brukar föredra. Jag förstår att det känns främmande. Jag tänker faktiskt inte försöka övertyga Lars-Ove Hagberg om marknadsekonomins fördelar. Jag har försökt förut utan framgång.

Kommunernas ekonomi tror jag kommer att diskuteras många fler gånger i kammaren. Självklart har inte ett stort antal kommuner mängder med pengar, som de inte vet vad de skall göra med.

Så fungerar det inte i verkligheten. Det vet också Lars-Ove Hagberg. Pengar som finns går alltid åt. Frågan är: Vad används de till? Det går kanske att använda pengarna på ett bättre sätt, så att det blir bättre utbyte av pengarna. Kanske behövs det mindre med pengar.

Vi kommer att lägga fram ett förslag i kompletteringspropositionen. Det skall bli ett stort nöje att debattera med Lars-Ove Hagberg och andra om de möjligheter som skapas på basis av förslaget.

Anf. 35 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Herr talman! Med anledning av vad som sist sades är det väl ganska anmärkningsvärt att i det här konjunkturläget när det gäller kommuner som har det besvärligt kasta ut människor i arbetslöshet. Detta blir ju effekten av politiken med långsiktiga mål, trots att kommuner under en rad år har sparat och effektiviserat. Jag tycker att detta har varit helt riktigt. Skattebetalarna har rätt att få valuta för sina pengar.

Nu kommer vi till frågan om industrin och själva drivkraften. Vad är det som har tillkommit? Jag blev inte riktigt klok på vad det gällde. Omvandlingstrycket skulle finnas, och då kan vi inte ha alltför låga kostnader. Man skulle kunna hitta på allt möjligt. Vad är det som hindrar dagens företagare att hitta på? Vad är det egentligen som ni säger? Jag vet vad marknadsekonomins drivkraft är. Det är ju vinsten för det enskilda företaget, den egna verksamheten och den egna kretsen. Lika främmande som jag är för detta, lika främmande är tydligen finansministern och den borgerliga regeringen för tanken att alla företag har arbetare som också behöver morot och inspiration. Även de måste få del av vinsten. Detta blir ju inte resultatet, utan man

får piskan på ryggen. Man ser ju att andra behöver väldiga skattesänkningar, medan man själv drabbas i varje läge.

Arbetsmiljö, arbetsorganisation och inflytande är ju regeringens glömda frågor. Skall man kunna utnyttja den kunskap som vi alla är överens om skall finnas, borde den också kunna hamna i företagen, hos människorna, inte bara hos några få. Det skulle vara vår konkurrenskraft. Hittills har ingen regeringsrepresentant riktigt kunna svara på vad man egentligen vill gynna i industrin. I så fall blir det konkurrens med kommunerna. I det här läget och under den här strukturomvandlingen kan det under överskådlig tid i alla fall inte vara arbetskraften. Talar man om kunskap i ett nästa led, blir man ännu mer förvånad när regeringen lägger fram ett förslag som går ut på en minskning av komvux. Detta motverkar ju skapandet av den utbildningsnivå som skulle kunna finnas i våra företag. Det där kan väl, finansministern, ändå inte vara någon tillväxtbefrämjande åtgärd.

Anf. 36 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Jag vill ge några synpunkter. Vad är det som driver människor i företagen, vare sig det gäller industri eller kommun? Jag vill peka på två saker som jag tror är främmande för Lars-Ove Hagberg, men som är viktiga.

Den ena saken gäller en mjukisfaktor, typ uppskattning på jobbet. Man får vara med och bestämma på arbetet, man får utforma det efter sin egen kompetens, och man får känna att man behövs. Någon frågar om man inte är där när man är sjuk, osv. Man måste märka att man är en del av en arbetsgemenskap. Det kan uttryckas på många olika sätt, men jag tror att det där är en mycket viktig drivkraft när det gäller intresset att ändra och förbättra förhållanden på jobbet.

Det andra gäller faktiskt helt vanliga ekonomiska saker, typ marginalskatter. Man skall få något kvar om man råkar få högre lön. För företagen är det, som Lars-Ove Hagberg påpekade, vinsten som är av intresse. Det är faktiskt så, att vinsten är av intresse för alla. Tyvärr är det i dag alltför många arbetstagare som ser att företagens anställda råkar sämst ut när företagen går med förlust. Anställda förlorar jobben. Så drivkraften är faktiskt någonting som är av intresse för alla vare sig man är företagare, politiker eller anställd. Beträffande både de här sakerna – uppskattning på jobbet, rätt att bestämma själv och de ekonomiska morötterna – har Lars-Ove Hagberg och jag helt olika åsikter. Jag tror inte att jag kan övertyga honom utan vill bara framföra mina synpunkter. Kanske har han kommit på bättre tankar om 30 år.

Anf. 37 ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Jag vill börja med några ord om finansutskottets borgerliga ledamöters insatser i den här debatten. Om det hade varit en brottningsmatch skulle ni ha blivit diskvalificerade på grund av mattflykt.

Ni har inte haft mycket att säga om er egen politik. Ni har talat om vår politik och ägnat er åt att klaga och kritisera, precis som när ni var i oppositionsställning, och ni har gett en grovt felaktig bild av vår politik.

Hur är det med er egen politik, hur förhåller det sig med målen som inte finns uttryckta i finansplanen? Vilka medel tänker ni använda? Var är alla

de där frågorna som behandlas i massmedia? Det gäller frågor där ni är osams om tagen. Ni hade chansen att i denna viktiga debatt ge besked om vad som är er politik, men ni flydde och angrep oss.

Vi har inte så många gånger fått höra uttrycket den enda vägen. Det verkar som om beslutsamhetens friska hy håller på att gå över i eftertankens kranka blekhet. I dag finns det en mycket bred insikt om att den enda vägen, regeringens ekonomiska politik, är en återvändsgränd. Allt fler håller med oss socialdemokrater i vår kritik av denna politik – såväl löntagare och företagare som ekonomiska experter och vanligt folk. Snart är det väl bara Carl Bildt och Anne Wibble som är övertygade om att de ensamma av alla har funnit den enda vägen, lösningen på Sveriges ekonomiska problem. Om nu Anne Wibble och Carl Bildt själva vill vandra den enda vägen, skulle väl ingen vilja neka dem det nöjet. Men nu är Anne Wibble finansminister och Carl Bildt statsminister, och i denna kapacitet drar de hela Sveriges ekonomi in i en återvändsgränd, en återvändsgränd med en hotande depression och massarbetslöshet.

Ni var stöddiga i höstas. Då var det rivstart och väldiga skattelättnader för förmöget folk, då var det svångrem för arbetare och tjänstemän. Nu ser vi effekterna av er rivstart. Nu håller ni på att köra fast ordentligt. Nu tycks ni ha hoppat upp i den långbänk som Thorbjörn Fälldin lämnade efter sig efter sin regeringstid.

Anne Wibble måste förstå att såväl rivstarten som långbänken är till stor skada för Sverige – rivstarten därför att ni rusar i väg utan att inse vad ni ställer till med, långbänken därför att den innebär handlingsförlamning när det verkligen behövs handlingskraft.

Jag skall visa vad långbänken och rivstarten innebär på fem för medborgarna viktiga områden, nämligen jobben, räntorna, matpriserna, hyrorna och välfärden.

Jag skall börja med jobben, med sysselsättningen.

Sverige befinner sig i den unika positionen att ha en regering, som med stor iver och övertygelse bekämpar en djup konjunkturnedgång med en envis och hårdhänt åtstramning, inriktad på hushåll, byggande och kommuner. I stället för att åstadkomma en ny start fördjupar ni lågkonjunkturen. Pessimismen breder ut sig. Sverige krymper.

Åtstramningen har redan träffat arbetsmarknaden med stor kraft. Arbetslösheten ökar nu dramatiskt. Om inte politiken läggs om snabbt, kommer arbetslösheten att inom något år uppgå till 5 %, kanske 6 %.

Mot detta har vi socialdemokrater protesterat ända sedan ni lade fram "den enda vägens" politik.

Nu växer kritiken från löntagarna som drabbas av arbetslöshet, från tusentals företagare som drabbas av åtstramningen i form av försämrade avsättningsmöjligheter.

Nu kommer kritiken också från era egna ekonomer. Lars Calmfors säger i en intervju i senaste numret av LO-Tidningen att den borgerliga regeringen är på väg att upprepa EG-ländernas misstag från 80-talet. Synen hos de flesta internationella ekonomer har vänt sedan 80-talet.

Men Anne Wibble står envist kvar på 80-talets skansar och redutter. Det är uppenbart att ni inte hade förstått vilka allvarliga följder som er politik

skulle komma att få. Det har Hans Bergström i Dagens Nyheter visat i en kritisk granskning av regeringens politik. Han skrev att partierna "skall inte efter tio år i opposition komma så tomhänta som nu de borgerliga i fråga om analys av bostadsfinansieringen och åtskilligt annat".

Ni visste inte vad ni ställde till med. Ni satte bostadsbyggandet och hela byggbranschen i gungning. Ni skapade arbetslöshet, av oförstånd. Anne Wibble har ett stort personligt ansvar för beslutet om att rasera bostadsfinansieringen och för den situation som vi har i våra kommuner.

Bengt Westerberg sade här i riksdagen för ett par veckor sedan att det inte behövs någon åtstramning nu, för arbetslösheten är så hög. Däremot behövs det åtstramning 1993 och 1994, enligt Westerberg.

Det var ett märkligt resonemang. Det är ju så att åtstramningen redan biter hos hushållen, inom byggsektorn och hos kommunerna, som nu varslar om uppsägningar som en följd av Anne Wibbles åtstramning. Upplands Väsby, Finspång, Uppsala och många andra kommuner har räknat in Anne Wibbles åtgärder och ser nu vad man måste vidta för åtgärder.

Hur skall det då inte bli 1993? Då är ju arbetslösheten ännu högre än den är i dag, enligt regeringens egna prognoser. Då skall åtstramningen bli ännu kraftigare, om vi skall tro Bengt Westerberg. Det är inte alls så som Anne Wibble försöker säga här, att regeringen hävdar arbetslinjen när ni överger arbetslinjen. Ni låter statsutgifterna öka dramatiskt när det gäller kontantstödet. Ni sätter in för få åtgärder på den aktiva sidan. Ni underminerar undervisningen och utbildningen, de stora satsningar som behövs. Där skär ni ner.

Vad är det för märklig ekonomisk teori som ligger bakom denna politik? Hur hög måste arbetslösheten bli, innan ni inser att ni måste överge "den enda vägen"?

Nu måste Anne Wibble ge riksdagen och svenska folket ett klart besked om jobben och arbetslösheten. Kommer ni att överge den enda vägen, eller tänker ni uthålligt driva Sverige in i en depression?

Den andra fråga som jag skall ta upp gäller räntorna. Tack vare stabiliseringsavtalet fick vi förra året ner kostnadstrycket och prisstegringarna. Nu är inflationsförväntningarna låga. Sverige är ett av de få länder som uppfyller EG:s stränga krav på ekonomisk stabilitet, de krav som Europa skall uppfylla mot slutet av 90-talet för att kunna ingå i en ekonomisk union.

Med denna prisstabilitet borde räntorna kunna sjunka rejält. Men det har inte skett. Räntorna är höga, och det drabbar både företag och hushåll. Det finns inga ekonomiska skäl för så höga räntor.

Dagens Industris expert Olle Fahlén säger så här: "Det är tydligt att placerarna på valutamarknaden inte har något stort förtroende för regeringens ekonomiska politik. Om de hade det skulle vi inte behöva betala dem en så hög ränta." Så skrivs alltså i en näringslivstidning om regeringens ekonomiska politik.

Kom ihåg också att räntemarginalen mot Europa var lägre vid regeringsskiftet i höstas än vad den är i dag. Det är alltså ett politiskt pris som svenska folket betalar för Anne Wibbles politik.

Min fråga blir därför: Hur länge skall svenska folket digna under räntebör-

dan? När skall ni överge den enda vägen? Att vara uthållig på fel väg kan leda in i en djup kris.

Den tredje frågan gäller matpriserna. Bondeägda Arla stod för förra veckans fräckaste utmaning. Att höja priserna med 7 % på filmjölk och andra varor, där Arla har ett reellt monopol, är en utmaning mot både Sveriges löntagare-konsumenter och regering och riksdag.

Vad tänkte egentligen Bo Dockered och de andra bönderna på när de bestämde sig för denna prishöjarlinje? Insåg de själva att det var en utmaning? Har de inte förstått att Sverige definitivt har växlat om från en inflationsekonomi till en ekonomi som är inriktad på stabila priser.

Varje företag som nu försöker utnyttja en monopolställning till att på nytt sätta fart på inflationen måste räkna med att drabbas av häftiga reaktioner från konsumenterna, massmedia och riksdagen.

Vad bondekooperationen gjorde var att rikta ett skott i vattenlinjen mot alla de insatser som gjorts under de senaste åren för att göra slut på inflationen. Arlas beslut var en ensidig åtgärd, som bröt upp samförståndet om stabiliseringsavtal och livsmedelspolitik.

Det är nu dags att vi här i riksdagen visar var skåpet skall stå. Vi måste nu gå vidare och sänka gränsskyddet och skärpa konkurrensen, så att matpriserna kan hållas nere.

Var står Anne Wibble och Folkpartiet? Är ni beredda att fullfölja det samarbete som vi hade i fjol om att sänka gränsskyddet? Kommer finansministern att ställa upp på konsumenternas sida eller på bondekooperationens?

Den fjärde frågan gäller hyrorna. I valrörelsen lovade Carl Bildt att hyrorna inte skulle öka när bostadssubventionerna skulle avvecklas. I stället skulle fastighetsskatten sänkas, sade han. Anne Wibble försäkrade bestämt att det inte skulle bli tal om några marknadshyror.

Nu kan vi se vad dessa löften var värda. Hyrorna kommer att öka drastiskt, och fastighetsskatten kommer inte att avvecklas, men marknadshyrorna är på väg in.

Kjell-Olof Feldt har i DN skrivit några sanningens ord om regeringens bostadspolitik. Han säger att det är "tekniskt och fysiskt omöjligt att via fastighetsskatten eliminera de ökade boendekostnader som följer av minskade eller slopade räntebidrag och ränteavdrag." Kjell-Olof Feldt drar slutsatsen att "det som var lögn före valet är lika lögnaktigt i dag. Moderata samlingspartiets bostadspolitiska löften byggde på ett falsifikat. Det blir inte mindre osmakligt av att man kallar de socialdemokrater för lögnare som försökte påvisa detta." Det skrev alltså Kjell-Olof Feldt. Lyssna på det, Lars Tobisson!

Nu är frågan vad det är för bostadspolitik som regeringen tänker föra. Hur dyrt skall det bli att bo? Hur skall unga människor få råd att skaffa sig en lägenhet eller ett eget hus? Hur skall det gå för de gamla, när regeringen driver upp hyrorna? Hur många kommer att tvingas att lämna sina hem?

Kan Anne Wibble ge besked? Eller skall ni dra även denna fråga i långbänk?

Min femte och sista fråga gäller skatterna och välfärden. Grundbulten i regeringens ekonomiska politik är löftet att sänka skatterna med 10–15 miljarder kronor per år.

Jag läste i tidningen häromdagen att regeringen skall samlas på Harpsund för att utforma en långsiktig utgiftsstrategi, "lus", för att sänka utgifterna. Hittills har ju regeringen lagt fast en långsiktig utgiftsstrategi bara på ett område, nämligen försvarets. Där var finansministern alldeles för mjuk i nyporna. Därför blir det nu en kraftig upprustning. Sverige blir – utöver Turkiet – det enda land som rustar upp det militära försvaret när hela Europa rustar ner.

Såvitt jag kan förstå måste en militär upprustning finansieras med en social nedrustning. Ni lägger på 7,5 miljarder på försvaret, och ni drar in 7,5 miljarder från kommunerna. Det är barnomsorgen, skolan och äldreomsorgen som får stå tillbaka när moderaterna skall ha pengarna till försvaret.

Hur skall ni finansiera alla de skattesänkningar som den moderate skatteministern lovar ut varje vecka?

Vad skall nu hända med socialpolitiken sedan ni infört karensdagar och avskaffat delpensionen? Vilka ytterligare försämringar i tryggheten planerar ni? Eller är det som Bengt Westerberg säger, att det inte finns några mer besparingar att göra på det sociala området? Då är grundbulten i regeringens ekonomiska politik rubbad. Vad blir det då av allt tal om att genom stora skattesänkningar sätta fart på Sverige?

Allt fler inser att den enda vägen är en återvändsgränd. Hur länge skall det dröja innan Anne Wibble tar sitt förnuft till fånga och överger den enda vägen? Ge oss ett besked och dra inte frågan i långbänk!

Herr talman! Sverige har de grundläggande förutsättningarna för en ny period av tillväxt och nya arbetstillfällen. Men för att åstadkomma detta är det nödvändigt med en radikal omläggning av den ekonomiska politiken. Vi socialdemokrater har visat hur en sådan politik kan läggas upp. Vi har visat att det med en ansvarsfull finanspolitik går att öka tillväxten och att pressa ned arbetslösheten.

Jag vill yrka bifall till det socialdemokratiska alternativet för arbete, tillväxt och rättvisa, vilket presenteras i våra reservationer.

Anf. 38 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill fråga Allan Larsson vad han gjorde mellan kvart i tio och kvart i tolv i dag. Då gav vi nämligen svar på alla de frågor som Allan Larsson inledningsvis ställde. Det är möjligt att han då hade tankarna på annat håll, för han har i alla fall inte lyssnat till de besked som vi gav.

Vi från samtliga fyra regeringspartier redogjorde för finansutskottets behandling av den ekonomiska politiken. Vi talade om att målet är att skapa stabil ekonomi, en ekonomi som befrämjar utveckling i hela landet, som värnar om miljön, som skapar regional balans och som slår vakt om den rättvisa fördelningspolitiken. Vi visade på åtgärder för att dämpa kostnadsexplosionen, som är ett arv från den socialdemokratiska regeringstiden. Vidare visade vi på vägen för att med investeringar ta oss ur den ekonomiska kris som socialdemokraterna har skapat och som vi tyvärr i dag får dras med.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Allan Larsson: Har ni inte lärt er någonting av 80-talet? Det var då som ni skapade de höga räntorna. De har inte införts nu, utan det var då de infördes. Det var på 80-talet ni skapade den höga inflationen, som urholkade löntagarnas plånböcker. Ni skapade en

överhettning i ekonomin, som vissa regioner, och i synnerhet storföretagen, tjänade på. Under 80-talet införde ni flyttlasspolitiken, då ni dammsög stora delar av vårt land och flyttade människor från glesbygsd till storstadsområden. Ni drev en politik till förmån för de starka och rika, de rika regionerna och de stora företagen. Den politiken ledde Sverige in i en ekonomisk kris. Det är dags, Allan Larsson, att höja blicken och se att den politik som ni då förde är passé. Den tillhör det förgångna. Nu måste ni pröva nya vägar. För inte 80-talets politik som en repris! Man kan spela in filmer och titta på video, men den politik som ni förde under 80-talet innebar problem för Sverige. Driv inte denna politik en gång till! Dra lärdom av det förgångna! Satsa på framtiden!

Anf. 39 ALLAN LARSSON (s) replik:

Herr talman! Per-Ola Eriksson har ett svårt problem. Han vill gärna lyfta fram målen för den ekonomiska politiken. Det var ett framsteg att det gjordes en beskrivning av målen i finansutskottets betänkande. Vi saknade ju en beskrivning av dessa mål i finansplanen. Men problemet för Per-Ola Eriksson är att medlen som regeringen och den borgerliga majoriteten vill använda inte leder till målen. Dessa medel leder till en återvändsgränd. När man borde se till att människor får arbete, vidtar ni åtgärder som skapar arbetslöshet. Till en del är ni uppenbarligen omedvetna, som när ni slog sönder bostadsfinansieringen. När ni sätter klackarna på kommunerna, måste ni vara medvetna om att detta leder till de effekter som man nu kan se. Det drabbar skolan, barnomsorgen och äldreomsorgen. Välfärden blir sämre, samtidigt som arbetslösheten blir större. Detta är sanningen om er politik.

Det är viktigt för svensk ekonomi att det blir en bra utveckling när det gäller kostnader och konkurrenskraft. Jag lade märke till att Per-Ola Eriksson lät som den gamla grammofonskivan. Han hade inte riktigt tagit till sig vad Anne Wibble sade, att Sverige nu har en kostnadsutveckling och en inflationsnivå som gör att vi står oss betydligt bättre än tidigare. Jag tror att det är viktigt att Anne Wibble säger detta, och att finansutskottets ordförande ser till att aktualisera sitt ordförråd. Omvärlden lyssnar till det som vi i Sverige säger. Om Per-Ola Eriksson går på som han gör, kanske omvärlden får för sig att Sverige håller på att förbereda sådana förändringar i politiken som gör att man garderar sig för högre räntor.

Lägg om stil nu och ta ansvar för Sverige! Per-Ola Eriksson är ordförande i finansutskottet. Lev upp till det ansvaret!

Anf. 40 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Till Allan Larsson vill jag säga att det ofta från socialdemokraterna talas om att det behövs en radikal omläggning av den ekonomiska politiken. Det är precis vad som pågår och vad som är på väg att ske, nämligen att bygga någonting nytt. Den tredje vägens ekonomiska politik, som ni använde er av, innebar att ni skapade den ekonomiska krisen i landet. Den är vi nu på väg att reparera. Det kommer förstås att ta tid, för det gör man inte på en kafferast. Det är kanske inte gjort på ett år, utan det kan ta flera mandatperioder.

Jag vill upprepa den fråga som jag ställde till Allan Larsson i mitt inled-

ningsanförande. Först och främst anser jag att många av de förslag som socialdemokraterna nu driver är opportunistiska och innebär kortsiktiga lösningar, som inte skulle hålla om ni befann er i regeringsställning. De håller kanske för Allan Larsson i oppositionsställning, men inte att regera efter. Den vägen är prövad och stängd.

Med anledning av LO-kritiken mot förslaget att skapa arbeten för ungdomar undrar jag om Allan Larsson delar LO:s uppfattning att det är bättre för ungdomarna att leva på bidrag än att beredas möjlighet till arbetslivserfarenhet och praktik.

Jag tycker att det finns skäl att säga till Allan Larsson, att om man skall se bakåt och vidta åtgärder, finns det risk för att det kan gå snett. Socialdemokraterna säger ofta att vi skall vänta och se och att det blir bättre sedan. Var det inte detta som ledde till konkursen för s-pressen för en tid sedan? Man visste att inriktningen var fel – det var finansiella problem och lönsamhetsproblem –, men man vidtog inte nödvändiga åtgärder. Med andra ord behöver inte socialdemokraterna söka sig så långt bort för att dra lärdom av vad det innebär att skjuta upp problemen och inte ta itu med dem.

Vi tar itu med problemen. Nu skall vi rätta till svensk ekonomi, så att svenska företag skall kunna konkurrera bättre på världsmarknaden, så att vi skall få resurser för välfärdsutveckling, så att vi kan hålla nere inflationen och räntorna samt så att löntagarna skall få mer pengar i plånböckerna.

Anf. 41 ALLAN LARSSON (s) replik:

Herr talman! Det pågår en omläggning av den ekonomiska politiken. Just det, men 5–6 % arbetslöshet, är det den omläggning av politiken som ni är på väg att åstadkomma? När Sverige av tradition har strävat efter full sysselsättning och vi har kraftfullt satsat på detta, väljer ni nu en annan väg. Arbetslösheten är högre än någonsin, och era prognoser visar att de kommer att bli ännu högre. Och så säger ni att man inte skall göra någonting åt detta! Vi hörde från Lars Tobisson att det inte får bedrivas någon aktiv ekonomisk politik. Man får inte påverka efterfrågan. Det är bara utbudspolitik som gäller.

Vilka kortsiktiga åtgärder har vi föreslagit? Vi har föreslagit starkare satsning på infrastrukturinvesteringar, där ni inte får någon fart på det hela. Är det kortsiktigt att underhålla det bestånd som vi har av bostäder och byggnader?

Vi vill satsa på utbildning och kompetenshöjning, som är vår styrkefaktor för framtiden. Det är där som man skall göra insatserna, men där skär ni ned.

Svaret på Per-Ola Erikssons fråga om ungdomsinsatserna är att jag tycker att ungdomar skall ha ett arbete och en lön att leva på. Ni har valt en metod som innebär att det är bidrag som ungdomarna får och inte en lön och att de därför inte heller får de rättigheter och skyldigheter som följer med ett arbete. Det är skillnaden mellan oss. Ungdomar skall ha lön och arbete och en lön att leva på. Det kommer vi att stå upp för, och förslag om det kommer vi att redovisa här i riksdagen.

Anf. 42 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! När man lyssnar till Allan Larssons anförande finner man som enda möjliga slutsats att han är motståndare till det mesta av förändringar. Detta stämmer i och för sig inte med Hans Gustafssons inledningsvis lågmält framförda anförande, där han började med att markera att det fanns ett betydande mått av enighet på en rad punkter. Men det är väl med åsikter inom socialdemokratin som med denna något ovanliga ekonomiska debatt, nämligen att det socialdemokratiska partiet behöver två olika företrädare för att kunna ge riktigt bra rättvisa åt de motsägelsefulla och inkonsistenta åsikter som framförs i debatten. Sanningen är ju tyvärr den att det största oppositionspartiet inte har något sammanhängande ekonomisk-politiskt alternativ. Det har framförts av en rad talare redan, och jag tycker att det blev alldeles uppenbart och för alla helt tydligt efter Allan Larssons anförande.

Jag kan möjligen tillägga att när det gäller just frågan om kommunerna, som har varit uppe ett par gånger här i dag, skulle Socialdemokraterna faktiskt behöva tre talare, eftersom de har tre olika åsikter. I det ena fallet sägs att man inte skall försämra budgetsaldot, dvs. att man skall dra in dessa pengar – 5–10 miljarder – till staten. I det andra fallet säger man att de skall användas till bygginvesteringar. Och i det tredje fallet sägs att man skall använda dem till vård och omsorg. Det skulle vara trevligt om Allan Larsson ville tala om vilket av dessa tre alternativ som gäller.

Även om man har skrivna anföranden kan man tillåta sig någon liten flexibilitet. Allan Larsson hade ett långt inlägg om att regeringen för en hårdhänt åtstramningspolitik. Detta är ju inte sant, vilket jag hade sagt och i siffror visat omkring en kvart tidigare. Skrivna anföranden är bra, men de skall i någon mån vara inlägg i debatten också. Det är ju inte någon artikel man skriver här i kammaren.

Den fråga som jag tycker är viktig att debattera gäller riskpremier i ränteförväntningarna. Där är det tyvärr på det sättet, Allan Larsson, att Sverige aldrig tidigare har klarat övergången från en hög inflation till en låg inflation. Det finns alltså en riskpremie, som Allan Larsson mycket riktigt har noterat, och det vore märkvärdigt annars, och den beror på att placerare och investerare ständigt har blivit lurade av tidigare regeringar, socialdemokratiska och andra. De har blivit lurade i så måtto att de ursprungligen har trott på uthållighet, men därefter har de blivit svikna. Därför krävs det nu en riskpremie. Denna riskpremie understöds av den bristande uthållighet som Socialdemokraterna uppvisar.

Socialdemokraterna ändrade politiken under intrycket av en valutakris hösten 1990 till en ganska bra väg, nästan den enda vägen. När de sedan förlorade regeringsmakten har de ändrat sig tillbaka till den traditionella socialistiska expansionspolitiken med skattehöjningar och annat. Denna bristande uthållighet är till skada för Sverige.

Anf. 43 ALLAN LARSSON (s) replik:

Herr talman! Det är intressant att höra att Anne Wibble tvår sina händer och säger att det inte är någon åtstramningspolitik som regeringen bedriver. Det kan man ju bara mäta på ett sätt, nämligen genom att se vilken effekt politiken får på aktiviteten i ekonomin. I höstas sade ni att det skulle bli till-

växt under detta år. I januari, när ni presenterade prognoserna och hade räknat in effekterna av er politik, fick ni visa att det blev sämre under 1992 och att det blir ett mycket svagt 1993. Ni fick räkna upp arbetslösheten för både detta och nästa år. Är inte detta en åtstramningspolitik? Vad är det annars som ligger i ordet åtstramningspolitik? Har inte Bengt Westerberg rätt när han säger att det är en åtstramningspolitik men att den inte får någon verkan förrän 1993 och 1994? Vem har rätt; är det Bengt Westerberg, partiledaren, eller Anne Wibble? Vem skall vi tro på?

Vad skall vi tro om Lars Calmfors, som väl inte är helt borta när det gäller ekonomi, när han säger att denna politik är fel. Detta är 80-talspolitik, och den är prövad. Inte trodde han att det skulle bli sådana effekter med en sådan arbetslöshet. På detta sätt kan man inte fortsätta. Vem skall vi tro på, Anne Wibble eller Lars Calmfors, när han beskriver effekterna av denna politik på detta sätt?

Sedan skulle jag vilja be Anne Wibble att vara litet flexibel och svara på de frågor som jag ställde om matpriserna. Var står folkpartiet och var står Anne Wibble i denna fråga, som är mycket viktig för konsumenterna och där vi nu kan göra en insats genom att ta ett steg vidare och pressa ned gränsskyddet? Om Anne Wibble ställer upp på detta kan vi åstadkomma något här i riksdagen som blir en lämplig reaktion på den utmaning som vi fick från Arla och bondekooperationen i förra veckan.

Den andra fråga som jag också gärna vill ha ett svar på gäller hyrorna. Vad är det nu som skall hända med bostadsfinansieringen? Hur högt kommer ni att driva upp hyrorna? Kommer ungdomar att kunna skaffa sig en bostad? Kan gamla bo kvar i sina lägenheter och i sina hus? Vad är det som förestår på detta område, när ni skall genomföra moderaternas systemskifte och införa marknadshyror? Låt oss få ett besked! Stå inte bara och hacka på oss, utan ta nu litet ansvar och visa upp och argumentera för er egen politik och tala om vad som ligger i förlängningen framöver. Det är dags att göra det nu, Anne Wibble.

Anf. 44 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Allan Larsson ställde ett antal frågor. Jag skall svara kortfattat på några av dem. Han åberopade Lars Calmfors. Lars Calmfors argumenterar för ganska betydande sänkningar av arbetsgivaravgifterna, men är det detta som Allan Larsson vill ha? Det vore i så fall en tredje omgång av de ekonomisk-politiska åsikter som han förfäktar.

Jag tolkar ändå Allan Larssons återkommande klagomål på åtstramningen i den ekonomiska politiken, som man rimligen måste göra, som att han vill ha mer stimulans. Jag är ledsen att behöva säga att detta recept med stimulans med offentliga utgifter och annat är prövat i Sverige och i andra länder – inte minst i Frankrike för ungefär tio år sedan, vilket jag talade om i mitt tidigare inlägg. Men det fungerar inte. Allan Larsson kan stå och säga tills han blir blå i ansiktet att han vill ha mer stimulans. Vad han därmed säger är att han medvetet går in för att försämra trovärdigheten hos den svenska ekonomiska politiken och därmed driver fram räntehöjningar och försämrar möjligheterna för Sverige att få en positiv ekonomisk utveckling under resten av 90-talet. Det är egentligen fullständigt häpnadsväckande.

Jag har därför valt att inte riktigt tro på detta utan i stället tro att det var något slags populistiskt uttryckssätt, därför att det låter bra. Men efter så många framträdanden vore det bra om Allan Larsson förklarade sig medveten om de begränsningar som ligger i att Sverige är en liten och öppen ekonomi. Det kan rimligen inte vara på det sättet, vilket jag utgår från, att Allan Larsson har svängt också på den punkten, att han nu skall isolera Sverige från omvärlden. Det vore ju i och för sig en logisk konsekvens av den politik som han förespråkar. Men jag hoppas att det ändå är fel, eftersom det skulle bryta upp en samsyn i riksdagen i många viktiga frågor, vilket jag sannerligen skulle beklaga.

Så till gränsskyddsfrågan. Skall jag tolka Allan Larssons fråga så, att han nu är beredd att bryta den ingångna jordbruksöverenskommelsen genom beslut här i riksdagen? Vi i folkpartiet är inte beredda att göra det.

En annan fråga som jag tycker att Allan Larsson kunde ägna åtminstone en *tanke* – jag vet ju att tiden är knapp – är de bristande möjligheterna för kvinnor i den typ av ekonomi som Allan Larsson förespråkar. I den sortens ekonomi minskar välfärden. Där tas inte regleringar bort inom den offentliga sektorn som sysselsätter många kvinnor. Och där finns inte möjligheter till höjda löner för dem som har låga löner, dvs. främst kvinnor.

Allan Larsson förespråkar en politik som, rakt på sak, är utomordentligt kvinnofientlig. Jag tycker alltså att detta faktum vore värt en tanke.

Slutligen, herr talman! Det bestående intrycket av den här debatten är att oppositionen saknar alternativ. Det är därför utomordentligt vällovligt att riksdagsmajoriteten gillar regeringens ekonomiska politik, vilken är väl beskriven i utskottsmajoritetens skrivningar.

Anf. 45 ALLAN LARSSON (s) replik:

Herr talman! Finansministern devalverar sitt värde när hon ger uttryck för att det skulle saknas alternativ. Finansministern kan ju mycket väl läsa innantill vad som sägs om den politik som vi står för och som vi vet kan pressa ner arbetslösheten och åstadkomma en ökad tillväxt. Varje person som tar sig före att läsa innantill märker det. Finansministern medverkar till att hennes anseende minskar genom att använda sig av den här typen av uttryck.

Sedan något om detta med stimulanser i ekonomin. Vad är det som är så farligt i det sammanhanget? När jag för ett år sedan lade fram budgeten, var ett inslag i den att vi frisläppte investeringsfonderna. Det var en stimulansåtgärd för att påverka näringslivets investeringar. Jag hörde inte särskilt många invändningar mot den åtgärden. Inte heller har jag hört att ni tänker upphäva vad som här gäller. Det är alltså en stimulansåtgärd som finns kvar.

I fjol fattade vi beslut om infrastruktursatsningar till ett belopp av ungefär 17 miljarder. Alla tyckte att det var bra. Det här är en viktig stimulans för ekonomin, tillväxten och aktiviteten. Jag hoppas att den här regeringen kan få i gång de projekt som vi då beslutade om och att man inte står på bromsen alltför mycket. Det var ju också en stimulans för ekonomin. Jag har inte hört någon säga att det skulle vara fel.

Vidare satsade vi förra året kraftigt på arbetsmarknads- och yrkesutbildningen för att människor i stället för att gå arbetslösa skulle kunna öka sin kompetens och kunna komma tillbaka till arbetslivet. Vi har nu fördubblat

yrkesutbildningen, och det är både utomordentligt bra och viktigt. Det är också stimulanspolitik.

Vi inledde den typen av uppläggning av politiken förra året, och vi fullföljer den i vårt ekonomiska alternativ. Men ni har gått i en annan riktning. Ni har ställt er på bromsen. Ni har skurit ner beträffande den viktiga utbildningen. Ungdomar som skulle gå in i gymnasieskolan och få det tredje året skall nu gå ut i arbetslöshet. T.o.m. Ulf Adelsohn, landshövding i Stockholm, går – som vi kunde höra i radion i dag – ut i protest mot regeringens politik på den här punkten. Det är således fler än vi som inser att det behövs något annat än den förtorkade enda vägens politik.

Sverige skall vara en öppen ekonomi. Självfallet är det möjligt, även om en politik drivs som är klokare än den som regeringen står för. Finansministern i Storbritannien lade i går fram en budget som han presenterade som stimulanspolitik. Eller lyssna på USA:s president när han håller sitt stora tal omfattande en rad åtgärder för att stimulera den amerikanska ekonomin. Det här är inte något som är främmande för stora och öppna ekonomier, och Sverige skall självfallet vara en sådan. Vi skall se till att ekonomin fungerar väl. Men er politik är en återvändsgränd. Den leder till arbetslöshet. Risken finns för en allvarlig fördjupning. Det är därför dags för er att tänka om.

Anf. 46 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! Finansministern kan revalvera sitt anseende, vilket Allan Larsson anser att hon devalverat, genom att lyssna till en del alternativ som jag här kommer att framföra.

Häromdagen läste jag att medan Östeuropas kommunister socialiserat sina länder har Sverige socialiserat människorna. Så kan det nog bli. Om människor i 40 år får höra samma budskap, tror de på detsamma ända till dess att de hör något annat och märker att det andra stämmer bättre överens med vad de innerst inne tycker. Det är vad som har hänt i vår omvärld, i Östeuropa och i länderna på andra sidan av Östersjön. Jag tror att det börjar hända också här.

Förändringens vind har blåst över Europa. Den blåser också över oss, även om vi fortfarande låtsas vara enbart iakttagare och helst från TV-fåtöljen vill tala om hur andra skall göra. Men nu är det fråga om verkligheten.

I går kunde vi höra Lettlands premiärminister berätta om verkligheten. Kanske ytterligare några under hans tal kom att förstå att vi faktiskt lever i precis samma värld som Lettland, Estland, Litauen och Polen samt att våra svårigheter och möjligheter hänger samman med våra grannländers. Vi borde kanske ha en karta på väggen som vi ibland tittar på.

I dag har vi alltså finansdebatt. Då skall blickarna klädsamt riktas inåt – gärna mot själva naveln – i det svenska systemet. Här skall någon tala om den enda vägen. Andra skall tala om den tredje vägen och alla möjliga vägar som leder till precis samma öken om vi inte förnyar oss, om vi i Sverige inte blir effektivare, om vi inte slutar skatta ihjäl oss – jag sade inte skratta ihjäl oss – och om vi inte stöder dem som skapar det välstånd som vi andra lever på. Jag tänker då på dem som bakar den kaka som alla skall äta av. Det är företagarna och de som arbetar, arbetarna inom näringslivet, som är de allra viktigaste.

Jag tror att vi allihopa måste inse att allting betalas av Svensson – dvs. alla bidrag, alla offentliga löner, riksdagsmännens löner och omkostnader, ja, det mesta som vi i den här kammaren käbblar om betalas av skattebetalarna. Vidare går allting runt i den stora rundgångens rike. Bidragen kommer inte uppifrån. De kommer från människorna själva och åker tillbaka igen. Detta måste man här få in i sitt huvud. Detta måste alltså göras klart för människorna. Om någon lurar staten lurar vederbörande de andra, som i gengäld får betala mer skatt för den här personen.

Socialförsäkringssystemet är något av det största, dyraste och viktigaste som vi i Sverige har. Det är detta som är basen för vår välfärd, och det är det som alla ömmar för och talar om. Vi har onekligen byggt upp ett välfärdssystem. Men vi har också kunnat se hur det här systemet missbrukats, just därför att det inbjuder till missbruk. Här finns väldigt stora möjligheter till en förändring, och här finns väldigt mycket pengar att tala om – skattebetalarnas pengar.

Låt oss för ett ögonblick ta del av följande förslag. Tänk er att man i Sverige bara får full lön, 100 % lön alltså, när man arbetar, dvs. utför fullt arbete. Det var inte konstigt att säga något sådant för några år sedan. Och tänk er att man får 90 % lön om man är på väg från arbetslöshet till arbete genom aktiv rehabilitering, yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning osv. samt att man hamnar på 80 % vid passiv sjukfrånvaro, arbetslöshet, arbetsskada, vård av sjukt barn etc. Låt oss alltså beakta det förslaget samtidigt som påpekandet görs att alla socialförsäkringssystem görs lika, så att ingen skulle tjäna på att sjukskriva ett barn i stället för sig själv. Det skulle inte ha någon betydelse om man kallades för sjuk eller för arbetsskadad. Ingen skulle tjäna på det. Ingen skulle heller förlora på det.

Ett tak bör också sättas. Taket kan givetvis variera beroende på vad man anser sig ha råd med. Men om man satte det vid 7,5 basbelopp – vilket som bekant förekommer i andra sammanhang – så skulle man samtidigt se till att de som verkligen har glädje av det här systemet är de som bäst behöver det. Och vi har i detta förslag 67 % ersättning vid korttidssjukskrivning upp till 14 dagar dvs. inga karensdagar.

Om man hade ett sådant system, utarbetat och föreslaget i detalj av personer som är väl insatta i detta mycket snåriga komplex, så skulle det kunna bli rättvist. Det skulle visa sig att det lönar sig att arbeta – och vi skulle alla medge att det *skall* löna sig för dem som bygger vårt välstånd – och det skulle inte löna sig att fuska.

Jag tror att människor i dag är beredda på den typen av förändring. Det är en stor och viktig principiell förändring. Men jag tycker att det är sådana stora frågor man skall kunna tala om i denna kammare. Genom att höja och sänka nivåer, procenttal osv. kan man alltså anpassa det hela till vad Sverige har råd med.

Deltagarna i den här debatten vet att vi måste göra något åt de otroligt dryga kostnader som socialförsäkringarna medför. Det har varit ett stort problem för föregående regering, och det är säkerligen ett lika stort problem i dag. Detta är jättefrågor som man måste attackera. Men då måste man också vara beredd att diskutera nya grepp.

Arbetsskadeförsäkringen skenar i väg och kostar 30 miljarder, nästa år

kanske 50 – och det går vidare uppåt. Vi vet att garantilöner vid konkurser är en specialare som används med fördel av bedragare. Det är ett perfekt system att utnyttja, och det måste ändras – vilket är på gång.

Vi måste få ner skattetrycket. Vi kan inte finansiera allting med höjda skatter, som Socialdemokraterna så gärna vill, för då har vi inte en chans i Europa. Alltså måste vi göra någonting åt sådana här känsliga system som socialförsäkringarna.

Låt mig sedan gå över till arbetsmarknaden i dag. Här har talats mycket om hur viktigt det är att bygga. Och jag kan hålla med dem som säger det – men inte därför att man bara skall bygga vad som helst och tro att någonting blir bättre av det, utan därför att arbetslösheten i dag är störst och mest besvärande inom byggsektorn. Och byggsektorn är på väg rakt ner. Det finns ju faktiskt saker som vi kan göra, och det gäller i ett sådant här läge att se *möjligheterna*. När det gäller svårigheterna finns det många som kan hjälpa oss att tala om hur omöjligt allting är. Men om vi alltså ser till möjligheterna, så har ju här många gånger föreslagits att man verkligen skall sätta i gång och bygga ålderdomshem – och skapa förutsättningar så att det byggandet kan komma i gång snabbt. Det är bra, hur man än vrider och vänder på det. Det är bra för de människor som kan få plats där, det är bra för samhällsekonomin, och det är över huvud taget bra, mänskligt, ekonomiskt och vad ni vill.

Att verkligen få fart på byggandet av vägar, järnvägar och hela infrastrukturen – det tycks alla vara överens om. Men det är mycket svårt att också få det att hända. Jag vet inte om regeringen har några problem just när det skall hända saker. Jag skall inte vara stygg i fråga om båten med olja till Estland; det blev ett tåg som kom från Moskva efter fyra veckor. Men det gäller alltså att få saker att hända.

ROT-sektorn, dvs. reparation, ombyggnad, tilläggsisolering osv., är ju någonting som man bör dra i gång, eftersom det ändå måste göras. Kapitalförstöring vill ju ingen människa ha, men det blir det om man inte underhåller det man har. Därför kan man och bör man sätta fart på den sidan.

Men jag tycker också att vi åter skall vidga blicken litet och inte bara säga att här är vår marknad, så ser vår arbetsmarknad ut, vårt land heter Sverige – och något annat finns inte. Det är en konstig syn vi har, eftersom vi lever med exportindustrier osv. som verkligen genererar vårt välstånd. Se då vad det finns för marknad för oss, vilka möjligheter det finns ute i Östeuropa! Där behöver de bygga hur mycket som helst. De behöver skickliga byggarbetare, de behöver arbetsledare, ingenjörer, maskiner, allt möjligt.

Då säger en del: "Ja, men vi är för dyra." För det första: Om vi är produktiva så är vi inte för dyra. För det andra: Man kan där sätta in pengar och se till att vi inte blir för dyra. De pengarna kan man ta av det mycket egendomligt använda u-hjälpsanslaget. Där finns alltså en möjlighet att få i gång byggande och vara med om att göra någonting.

Vi måste lyfta blicken över vassruggen och titta ut från ankdammen på det som händer runt omkring oss. Vi skall inte bara se att det är en ganska obehaglig verklighet där, utan också se att det är en verklighet som ger oss möjligheter, och där vi kan spela en alldeles självklar roll – och en roll som jag tror att alla människor skulle tycka om att vara med om att spela. Mycket

ofta är det vi själva som konstruerar de begränsningar och svårigheter vi anser oss ha.

Ungdomsarbetslösheten är en annan viktig fråga. Visst går det att göra någonting åt den. Ungdomar vill inte ha jobb av den typ man ofta tycks tala om här, nämligen någon sorts garanterade arbeten som skall vara i 20 år. Om man säger till en 18-åring att han skall få ett jobb för de närmaste 20 åren, blir han ju vettskrämd. Ungdomarna vill ha jobb just nu. Det är billigare, vettigare, klokare, normalare, och vad ni vill, att införa särskilda ungdomslöner. Det krävs egentligen bara ett avtal mellan arbetsmarknadens parter. Och det gäller då att se till att detta verkligen sker.

Vi kan inte då sitta och gäspa. Ni är inflytesrika, en del av er – Allan Larsson t.ex. Han vill ju visa var skåpet skall stå. Jag tycker att Allan Larsson då skall visa LO och andra var skåpet skall stå när det gäller ungdomslöner, så att de inte visar sitt särintresse – vilket skulle vara att visa bristande intresse för hur det går för Sverige och Sveriges ungdomar genom att på något sätt förbjuda sådana här saker. Är det kris, så är det viktigaste man kan göra – det säger ju alla andra också – att göra någonting åt ungdomsarbetslösheten.

En annan möjlighet, som är lika aktuell hela tiden, har vi nämnt förut, och jag vill nämna den igen därför att den har att göra med vår situation i dag. Det gäller hur man använder löntagarfondspengarna. Det var ett otroligt oväsen om att det nu skulle vara slut på de här fonderna. Sedan började man i stället käfta om *hur* man skall använda pengarna. Men det är viktigt. Vi har då ett förslag som vi gärna kan avstå; vi kan säga att det kommer från centern, om det gör det lättare för regeringen. Förslaget innebär att en del av löntagarfonderna skall användas till en investeringsbank. Jag vill upprepa vad det handlar om. Man tar 15 miljarder kronor av de börsnoterade aktier som ligger i de här fonderna, sätter dem som tillgångsmassa i en bank, och lånar in – som det heter på banken – 45 miljarder kronor. Då har man 60 miljarder, och då har man också en kapitaltäckningsgrad på 25 %. De vanliga affärsbankerna har 8 %, och klarar knappt av det.

Vi skulle få den enda bank i Sverige som var "triple A rated", som det heter på bankspråk – som hade tre stora A:n för att den är så stark, för att den har så högt eget kapital. Den skulle kunna göra allt det som vi i dag kräver av banksystem – och som vi inte klarar av. Den skulle kunna ge krediter till nya projekt, den skulle kunna satsa på småföretagare, den skulle se till att småföretag dels kan komma i gång, dels utvecklas. Den skulle över huvud taget kunna ge litet hoppfull håg och fantasi åt hela näringslivet – som i dag möts av de vanliga bankerna med "sorry, gubbe, du får ingen kredit här, hur duktig du än är".

Det här är alltså en sak som man kunde göra. Och man kan få ägarspridning, vilket givetvis är djupt tragiskt för socialdemokrater och vänsterpartister – men jag tycker att det är alla tiders. Det kan man få genom att de som en gång bidrog med pengarna också skall få en del av aktiekapitalet. Sedan skall hela svenska folket till ett subventionerat pris köpa aktier. Och snacka om ägarspridning i så fall!

Detta är en enorm chans som vi har. I dag har vi en kreditkris. Den är allvarlig för människor utanför detta hus. Vi har stigande arbetslöshet, vi har problem på byggmarknaden, vi har problem med småföretag. Ett förslag

som faktiskt skulle hjälpa oss alla i det läget – det måste man ta på allvar och se på mycket noga.

Småföretagarna tillhör dem som i dag misshandlas, vågar jag påstå. Jag såg ett fall: Bara för att en person var småföretagare var han inte berättigad till socialbidrag. Vi är inte till för att ta hand om småföretagare, meddelade socialhjälpen.

Det skall vara alldeles extra starka skäl för det. Tänk om man hade den hetsen mot någon annan folkgrupp och sade: Det här gäller inte för er.

Detta är människor som är sagolikt viktiga. Sänk deras arbetsgivaravgifter eller gör någonting annat vettigt!

Fastighetsskatten har nämnts här av Lars Tobisson som tog upp den frågan. Vi kan nu konstatera att det är någonting lurt med fastighetsskatten. Genom skattens utformning och omfattning har de facto värdet på kommersiella byggnader och flerfamiljshus sänkts med lågt räknat 80 miljarder kronor, dvs. 10 % av marknadsvärdet. Det är det som givit dominoeffekten där fastighetsbolag och banker har fallit. Vem får till slut torka upp efter det? Det är inte finansministern som får göra det, utan det får alla skattebetalare göra.

Skall ni utreda någonting, fru finansminister, skall ni snabbutreda hur fastighetsskatten kan tas bort, reduceras eller om man kan göra någonting annat. Den är skadlig. Jag tycker att det skulle vara lätt för en borgerlig regering att förstå att det finns någonting som heter skadliga skatter.
(Applåder)

Anf. 47 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Jag vill börja med en kommentar till Ian Wachtmeister. Det är intressant att höra honom flytta miljarder i statsbudgeten fram och tillbaka med samma glädje som när det gällde ölbackar i valrörelsen. Problemet är att det är litet mer allvarligt nu. Det skulle inte skada om det blev litet bättre ordning på dessa miljarder fram och tillbaka så att det i någon mening hänger ihop.

Herr talman! Jag begärde egentligen ordet då jag trodde att jag hade ytterligare ett inlägg i replikskiftet med Allan Larsson.

Jag blev litet upprörd när Allan Larsson i slutet av sitt anförande föreföll tro att Sverige är precis likadant som USA. Jag förstod då varför han så ofta hänvisar till USA. Han menade att vi skulle titta på USA när man där stimulerar privat konsumtion och liknande saker. Det skulle vi ta efter i Sverige. Jag förstår nu också varför han med förkärlek citerar amerikanska ekonomer vilka utgår från amerikanska förhållanden när de säger hur man skall göra och hur man inte skall göra.

Nu finns det en avgörande skillnad mellan Sverige och USA. Det finns i och för sig många skillnader, men i rent ekonomiska termer har USA jämfört med Sverige en mycket stor ekonomi. Man är praktiskt taget inte alls beroende av utrikeshandel på det sätt som vi är i Sverige.

Sverige har en liten "pluttekonomi" i jämförelse med USA, och vi är oerhört mycket mer utlandsberoende. Det skall vi vara glada för. Det välstånd vi har i Sverige är baserat på att vi deltar i internationellt samarbete.

Tänk om bilar skulle produceras i Sverige till sådana kostnader som skulle

bli följden av att man bara producerade bilar för att sälja i Sverige. Det skulle kosta en miljon eller mer att köpa minsta lilla åkdon. Vi skulle aldrig kunna dricka kaffe eller äta bananer. Vår vardagsstandard är beroende av att vi har denna möjlighet.

Detta innebär både fördelar och begränsningar. Jag förstår nu att Allan Larsson inte riktigt har förstått att skillnaden mellan en liten öppen ekonomi som i Sverige och en stor helt annorlunda ekonomi som i USA är just en mer begränsad handlingsfrihet i fråga om finanspolitiskt manöverutrymme. Även om det förefaller konstigt efter hans omläggning av den ekonomiska politiken, kanske Allan Larsson inbillar sig själv att vi kan göra precis vad som helst som skulle vara önskvärt om vi befann oss i en helt annan situation. Men så är det inte.

Med hänsyn till de stora möjligheter som finns i deltagandet i den internationella arbetsfördelningen är det angeläget att få befäst att även Socialdemokraterna ser fördelarna i den internationaliseringsprocess som pågår och anser dem vida överlägsna eventuella krav på anpassningar av skilda ting. Detta ligger i ett beslut om ansökan om EG-medlemskap. Men det rör också den mycket större frågan om Sverige skall fortsätta att aktivt verka för internationellt samarbete, frihandel, låga tullar och alla de ting som vi traditionellt har verkat för.

Det är viktigt att få fastslaget att de positiva effekterna av en sådan utveckling är mycket stora. Det är i själva verket den helt avgörande förutsättningen för att vi i Sverige har en hög levnadsstandard. Nu måste vi gå vidare på den vägen, och vi måste ta hänsyn till detta när vi utformar den ekonomiska politiken.

Det är där det motsägelsefulla kommer in. Allan Larsson har avlåtit ett antal olika dokument om ekonomin till riksdagstrycket i detta betänkande vilka landar i en mycket motsägelsefull slutsats. Det är därför viktigt och bra att få på pränt att Socialdemokraterna ändå står fast vid Sveriges aktiva deltagande i det internationella samarbetet och de därmed följande förutsättningarna för den ekonomiska politikens utformning.

Anf. 48 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! Jag kan trösta Allan Larsson med att Anne Wibble och Bengt Westerberg bägge är med i Folkpartiet. Det har vi märkt nu. De försöker nämligen alltid att värja sig mot att vi i Ny demokrati säger någonting. De tycker också att det är väldigt bra att göra det genom att tala om ölbackar.

Eftersom fru Wibble är intresserad av ölbackar kan jag tala om att de var djupt allvarligt menade, vilket andra människor i Sverige förstod. Jag erkänner att det är ett mycket ovanligt grepp i svensk politik att tala så att folk förstår, men vi tog i alla fall chansen. För finansministerns fortsatta beräkningar och studier av ölbackar kan jag berätta att varje ölback representerar 250 000 människor.

Sedan tycker jag faktiskt, att om jag tar upp frågor som är viktiga för finanserna i Sverige – som inte handlar om Folkpartiet, Ny demokrati eller något annat, utan om hela befolkningen i Sverige och våra levnadsvillkor – borde man kunna få ett något annat svar än att detta inte är fråga om någon-

ting annat än ölbackar eller något annat – jag kunde inte höra så noga, och det var kanske lika bra det.

Jag vill i stället höra vad er uppfattning är om förslaget om investeringsbanken, den utvecklingbank som skulle kunna rädda oss vid kreditkris och annat. Detta anses av expertis, som även fru Wibble känner till, som ett mycket intressant förslag. Men det bevärdigar ni inte ens med en kommentar. Nu ber jag att få den kommentaren.

Om det finns möjlighet – men det är väl att föra det hela för långt – skulle jag också be att få en kommentar till de förslag som hade att göra med arbetslösheten, byggverksamheten, chanserna utomlands och annat.

Anf. 49 ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Det gläder mig att Anne Wibble vill fortsätta debatten. Det ger mig också chansen att ta upp något som Anne Wibble tidigare nedlåtande sade om att vi socialdemokrater var representerade av två talare i denna debatt.

Jag fick nästan en känsla av att Anne Wibble ville sätta en munkavle på mig för att jag hade kritiserat henne. Men hur är det på den borgerliga sidan? Hur många har ni varit? Har Anne Wibble varit ensam? Nej, ni har varit sju talare, och Folkpartiet, detta lilla parti, har inte nöjt sig med att låta finansministern tala, utan har varit representerat av ytterligare en talare. Ni har haft sammanlagt 100 minuter till era anföranden. Vi socialdemokrater har fått 30.

Nu har det ryktats här i riksdagen att Ny Demokrati håller på att föröka sig genom delning. Skall ni ha ytterligare en talare som skall företräda er politik? Skall Anne Wibble ha John Bouvin som stödtrupp i fortsättningen i finansdebatterna? Det verkar som om ni skulle behöva vara väldigt många för att kunna försvara den politik som ni har och den återvändsgränd som ni nu är inne i.

Låt mig svara på frågan om stimulanser. Jag log när jag hörde Anne Wibbles föreläsning. Här har vi under förra året dels lagt om politiken för att få ner inflationen och varit mycket framgångsrika, vilket Anne Wibble har medgett, dels satt i gång stimulanser på tre viktiga områden, nämligen investeringarna i näringslivet, de offentliga investeringarna och utbildningen. Vi fattade en serie beslut förra året för att dra upp aktiviteten.

Nu säger Anne Wibble att sådant är farligt därför att då får man valutakriser och räntechocker. Men det som hände förra året var att vi sänkte räntenivån kraftigt, vi minskade räntedifferensen till Europa och vi fick ett kraftigt valutainflöde. Det åstadkom vi samtidigt som vi satte i gång den här typen av stimulanser. De är viktiga för att man inte skall driva i väg, på det sätt som ni gör, mot en arbetslöshet på 5–6 %. Man kan visst föra en politik som bekämpar både inflationen och arbetslösheten. Det tragiska är att regeringen inte har insett det och inte vill driva en sådan politik.

Anf. 50 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Det är faktiskt så, Allan Larsson, att det krävs ett litet mått av fakta innan man ger sig in i en diskussion. Ingen har väl på något sätt tvivlat på – många har faktiskt stått här många gånger om och pratat om det –

hur viktigt och bra det är med utbildning, arbetslinjen inom arbetsmarknadspolitiken och tidigarelagda infrastrukturinvesteringar. Vi har satsat betydande medel på att förstärka den bristfälliga satsning som den socialdemokratiska regeringen gjorde för ett år sedan just i detta avseende.

Det är faktiskt inte det som förespråkas i den socialdemokratiska motion som nu ligger. Där är det en mer allmän expansion av hushållens köpkraft, kommunernas utvecklingsutrymme och byggandet. Detta är tyvärr inte någon bra politik. Den har misslyckats förr, och den skulle göra det igen.

Jag är ledsen att Allan Larsson inte valde att svara på frågan om internationaliseringen utan i stället tog upp någon annan egendomlighet.

Anf. 51 ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Jag trodde att internationaliseringen var en retorisk fråga eller möjligen ett sätt för Anne Wibble att fylla ut talartiden.

Är det någon som kan tvivla på våra avsikter, med de insatser vi har gjort och tänker göra i framtiden på det internationella området när det gäller t.ex handelsliberalisering och ekonomiskt samarbete? Jag tycker nästan att det är litet genant att lyssna på Anne Wibbles förebråelser och bekymmer för vår del. Håll i stället ordning på er egen riksdagsmajoritet! Här finns en del krafter som kanske inte är så upplysta och intresserade av internationaliseringen. Håll ordning på egen planhalva! Kom inte och hacka på oss på det sättet!

När det gäller stimulans fick vi höra från Lars Tobisson att det inte fick förekomma någon efterfrågan. Det fick inte förekomma någon efterfrågepolitik, bara utbudspolitik. Nu börjar Anne Wibble att svänga och säga att visst gör man det och det. Men ni gör inte tillräckligt, och ni gör saker som motverkar detta. Varför drar ni ner på gymnasieskolan? Varför skall inte de ungdomar som skall ha en yrkesutbildning kunna få en bättre sådan? Varför skall de gå ut i arbetslöshet? Tala med Ulf Adelsohn om det inte duger att tala med oss! Han har i dag gått ut och sagt att det blir allvarliga sociala problem i Stockholm när man driver den här politiken.

Vad är det för fel att dra på med infrastukturinvesteringarna? Det är en del av den stimulans som vi förespråkar. Vad är det för fel att underhålla byggnader i ett läge när det finns ett stort underhållsbehov? Ni har skurit ner på de satsningar på skolan som var planerade. Ni har dragit in det som en besparingsåtgärd. I stället kommer ni att betala ut jättelika belopp i kontantstöd till arbetslösa byggnadsarbetare och många andra. Det är en politik som leder fel. Den leder till ökad arbetslöshet och till sämre tillväxt än man kunde få för samma pengar.

Det ligger inte någon allmän utgiftsexpansion i vår politik. Den är väl avvägd och den ger en bättre tillväxt och lägre arbetslöshet än den som regeringen står för. Det är dags för er att börja tänka om. Lyssna nu på de ekonomer som ifrågasätter er politik! Anne Wibble börjar bli ganska isolerad i sin politik på det här området.

Anf. 52 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Det är alldeles utmärkt att Allan Larsson nu ansluter sig till linjen om internationalisering. Jag hade hoppats att han skulle göra det. Jag

väntar bara på den tredje, eller möjligen fjärde omsvängningen, i fråga om den ekonomiska politiken. Det är alldeles uppenbart att en anslutning till internationaliseringen icke är förenlig med de förslag i den ekonomiska politiken med ökade skatter och ökade utgifter som han förespråkar. Men det kan vi kanske ta en annan gång.

Anf. 53 ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Jag vet inte vad Anne Wibble menar med sin debatteknik och att jag ansluter mig till internationaliseringen. Jag tillhör ett parti som genom alla år har stått upp för en internationell samverkan i alla avseenden och för en öppenhet när det gäller handeln. Vi har verkat för att riva tullmurar. Vi har varit med och skapat EFTA och deltagit aktivt i GATT. Under de senaste åren har t.ex. Mats Hellström och Anita Gradin gjort stora insatser på det internationella området och tillvunnit Sverige en stor respekt. Då kommer Anne Wibble och säger att det är bra att vi ansluter oss till dem. Vad är det för debatteknik? Anne Wibble borde vara litet mån om sitt anseende och inte leka på det sättet.

Vi står upp för en internationalisering. Läs gärna vad vi har skrivit både i budgetpropositionen i fjol och i vår motion nu. Där har vi just lyft fram detta att en huvuduppgift för den ekonomiska politiken är att se till att Sverige aktivt och framgångsrikt kan medverka i det ökade internationella utbytet. Det är en grundpelare i vår ekonomiska politik, och den kommer vi att stå fast vid vad än Anne Wibble försöker säga och ge intryck av.

Anf. 54 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Allan Larsson måste förstå att när man ger motstridiga budskap skapas osäkerhet. Man har givit budskapet att man är för internationalisering, och man är för en ekonomisk politik som är oförenlig med den första ståndpunkten. Jag tolkar Allan Larssons upprepade anslutning till internationaliseringens välståndsbildande egenheter som att internationaliseringen är en övergripande faktor. Den tar över utformningen av den ekonomiska politiken som den nu är utformad. Det gläder mig mycket.

Anf. 55 ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Anne Wibble måste förmodligen vara den enda i det här landet som kan stå upp och säga att det är oförenligt med vår internationalisering om vi låter ungdomar gå ett år längre i gymnasieskolan i stället för att gå ut i arbetslöshet. Hon påstår att om vuxna som inte har fått en bra utbildning vill ta igen det och gå på komvux så står det i strid med internationaliseringen. Eller att underhålla och reparera vårt bostadsbestånd och våra byggnader skulle stå i strid med internationaliseringen. Anne Wibble måste vara tämligen isolerad och i stor brist på argument när hon kan förmå sig till att göra sådana uttalanden. Detta skall vi gärna återkomma till.

Jag vill se när Anne Wibble kan mobilisera någon ekonomisk sakkunskap som kan stå upp och säga att just de åtgärder som vi har föreslagit och som gör att fler får utbildning och att fler kan höja sin kompetens, att vi underhåller våra investeringar, att vi bygger nytt, att vi bygger ut vårt järnvägsnät och våra broar står i strid med våra internationella förpliktelser eller det interna-

tionella samarbetet. Det är självfallet inte så. Det är fullt förenligt att vara för ett internationellt samarbete och ett internationellt utbyte och att se till att vi har den kompetens och de investeringar som behövs för att vi också skall klara konkurrensen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken)

Först biträddes reservation 2 av Bo G Jenevall med 20 röster mot 15 för meningsyttringen av Lars-Ove Hagberg i motsvarande del. 259 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträddes reservation 1 av Hans Gustafsson m.fl. med 119 röster mot 18 för reservation 2 av Bo G Jenevall. 160 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 163 röster mot 117 för reservation 1 av Hans Gustafsson m.fl. 15 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (privatisering)

Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 15 för meningsyttringen av Lars-Ove Hagberg i motsvarande del. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken)

Först biträddes reservation 3 av Hans Gustafsson m.fl. med 119 röster mot 14 för meningsyttringen av Lars-Ove Hagberg i motsvarande del. 164 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 166 röster mot 119 för reservation 3 av Hans Gustafsson m.fl. 12 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (högt skattetryck och hög kvinnlig förvärvsfrekvens)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 166 röster mot 131 för utskottets hemställan med godkännande av motiveringen i reservation 4 av Hans Gustafsson m.fl.

Mom. 7 (genomförande av en samhällskalkyl)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Lars-Ove Hagberg i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (allmänna riktlinjer för budgetregleringen)

Först biträddes reservation 7 av Bo G Jenevall med 26 röster mot 13 för meningsyttringen av Lars-Ove Hagberg i motsvarande del. 253 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträddes reservation 6 av Hans Gustafsson m.fl. med 118 röster mot 21 för reservation 7 av Bo G Jenevall. 157 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 166 röster mot 116 för reservation 6 av Hans Gustafsson m.fl. 14 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 11 (ramar för myndigheternas förvaltningskostnader)
Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 116 för reservation 8 av Hans Gustafsson m.fl. 13 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 12 (avveckling av postgirots ensamrätt till de statliga betalningarna)
Först biträddes reservation 9 av Hans Gustafsson m.fl. med 115 röster mot 16 för meningsyttringen av Lars-Ove Hagberg i motsvarande del. 165 ledamöter avstod från att rösta.
Härefter bifölls utskottets hemställan med 163 röster mot 121 för reservation 9 av Hans Gustafsson m.fl. i motsvarande del. 11 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 13 (det statliga betalningssystemet, postgirots verksamhetsområde m.m.)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Hans Gustafsson m.fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (postverkets ersättning för service i glesbygd)
Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 131 för reservation 9 av Hans Gustafsson m.fl. i motsvarande del.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om samlad votering

Beträffande de på föredragningslistan återstående ärendena, lagutskottets betänkande LU19, arbetsmarknadsutskottets betänkanden AU5, AU6, AU8 och AU9, lagutskottets betänkande LU18, konstitutionsutskottets betänkanden KU16, KU25, KU26 och KU29, skatteutskottets betänkanden SkU16 och SkU17, försvarsutskottets betänkande FöU9 samt trafikutskottets betänkanden TU7–TU9, beslöt kammaren på förslag av tredje vice talmannen medge att de fick företas till avgörande i ett sammanhang sedan debatten i alla dessa ärenden avslutats.

3 § Internationella oljeskadefonden

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1991/92:LU19 Internationella oljeskadefonden (prop. 1991/92:77).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 18 mars.)

4 § Anslag till arbetsmarknadsdepartementet m.m.

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1991/92:AU5 Anslag till arbetsmarknadsdepartementet m.m. (prop. 1991/92:100 delvis).

Anf. 56 LAILA STRID-JANSSON (nyd):

Herr talman! I dag måste man spara pengar. Vi i Ny demokrati arbetar oförtrutet med detta. Vid en översyn av Sveriges arbetsmarknadsråd fann vi följande:

Sverige medverkar mycket aktivt i det internationella samarbetet på de arbetsmarknadsområden som bedrivs inom ramen för bl.a. ILO:s och OECD:s verksamhet. Detta arbete bedrivs inom ramen för arbetsmarknadsdepartementets sedvanliga arbetsuppgifter. I arbetet inom ILO deltar representanter för de mest representativa arbetsmarknadsorganisationerna. Organisationerna på arbetsmarknaden har också själva en omfattande bevakning och uppföljning av utvecklingen i andra länder. I länder där de svenska beskickningarna inte har särskilt utsända arbetsmarknadsråd sköts bevakningen av hithörande personal.

Med hänsyn till det ekonomiska läget och behovet av att noggrant pröva varje utgift över statskassan finns det anledning att ifrågasätta bibehållandet av arbetsmarknadsråden inom utrikesförvaltningen. Med hänsyn till det internationella samarbete som bedrivs inom ILO, OECD och andra internationella organ och det arbete på det internationella planet som sker inom ramen för arbetsmarknadsorganisationernas ordinarie verksamhet torde den ytterligare verksamhet som kan erfordras på ett tillfredsställande sätt kunna handläggas av annan befintlig personal vid de svenska beskickningarna i fråga.

Det är inte den svenska regeringen som styr över världens utveckling, som många inom detta hus tydligen fortfarande tycks tro. Som upplysning för många vill jag påpeka att vi måste anpassa oss efter hur vår omgivning utvecklas och i vissa fall i stället vara förutseende och, om det går, ligga före denna utveckling. Att referera till att "så här har vi alltid gjort, och då gick det bra" hör till en gången tid. Denna tid är ej aktuell längre.

År 1920 inrättades genom regeringens samt riksdagens beslut tre socialattachébefattningar. Dåtida förutseende administratörer insåg sina misstag och drog in dessa tjänster – två stycken redan år 1923 och den sista 1933. År 1959 föreslog LO samt SAF att det kanske vore klokt att inrätta särskilda socialattachébefattningar vid vissa svenska ambassader för att utröna Sveriges konkurrenskraft mot utlandet. Föredragande statsråd delade uppfattningen men tillade dock att den informationen fanns tillgänglig genom andra källor. Statsrådet påpekade vilka kvalifikationskrav som skulle ställas. De som kom i fråga skulle vara väl förtrogna med förhållandena på arbetsmarknaden och inom socialpolitiken samt besitta goda språkkunskaper. Under åren 1959 och 1960 inrättades två socialattachétjänster i Washington och London, och under 1960-talet inrättades ytterligare två tjänster i Bryssel och Bonn. År 1976 tillkom ett arbetsmarknadsråd i Canada, vilket sedemera

drogs in av besparingsskäl. År 1977 överfördes tjänsterna på förslag av SAF, LO och TCO till arbetsmarknadsdepartementet och fick benämningen arbetsmarknadsattachéer, senare arbetsmarknadsråd.

Som tidigare framförts påpekade statsrådet att det tilltänkta arbetsmarknadsrådets utbildning borde stå i överensstämmelse med en utarbetad kravspecifikation. Herr talman! Denna kravspecifikation, framställd i propositionen 1959:121, är helt åsidosatt. Detta påtalades redan i en rapport som arbetsmarknadsdepartementet uppdrog åt en utredningsgrupp att göra och som redovisades den 7 november 1985. Än i dag missbrukas tillsättningen av arbetsmarknadsråden, trots att fakta har påpekats. Kritik påtalades även mot arbetsmarknadsrådens rapporter. Milt sagt är dessa av mycket varierande karaktär.

Märkligt nog rekryteras arbetsmarknadsråden enbart inom SAF, LO och sedermera även TCO oavsett de sökandes kunskap och utbildning, och rekryteringen fördelar sig dessutom på ett ännu märkligare sätt väl avvägt mellan förbunden. Utvecklingen har sprungit ifrån arbetsmarknadsrådens existensberättigande.

För att hålla Sverige informerat om händelser i utlandet som påverkar vårt agerande inom handeln finns specialattachéer – observera att det är fråga om specialister. Låt mig nämna några: försvarsattachéer, kulturråd, attachéer för tull- och handelspolitiska frågor, finansråd, ekonomiska attachéer, lantbruksråd, arbetsmiljöattachéer, industriråd, skogsindustriråd, biståndskontorschefer, handelssekreterare, marknadssekreterare, pressattachéer, teknisk-vetenskapliga attachéer, ambassadpredikanter, m.fl.,m.fl.

Enligt beräkningar från 1989/90 var antalet anställda inom utrikesförvaltningen utomlands 1 438, varav 394 utsända handläggare, 193 utsända biträden och 851 lokalanställda. Det kan nämnas att en utredning om utrikesförvaltningens verksamhet tillsattes i september 1991, UD 1991:04.

Herr talman! Med tanke på vad som här framförts, vilket endast är delar av verkligheten om arbetsmarknadsråden och det slöseri som här försiggår med skattemedel, ber jag riksdagens ledamöter ta sitt ansvar och fatta beslut om att avskaffa arbetsmarknadsråden i Washington, London och Bonn. Med tanke på de pågående förberedelserna inför Sveriges inträde i EG kan det finnas skäl att tills vidare behålla arbetsmarknadsrådstjänsten i Bryssel. Detta ger skattebetalarna nästa budgetår en inbesparing på ca 2,4 milj.kr.

Herr talman! Jag yrkar bifall till Ny demokratis reservation om medelsanvisningen till arbetsmarknadsråd.

Anf. 57 HARALD BERGSTRÖM (kds):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 5 på samtliga punkter. Jag skall endast kommentera mom. 4 i betänkandet, som vi också har hört Ny demokratis företrädare kommentera, nämligen arbetsmarknadsråden.

Vi har som vi har hört arbetsmarknadsråd i Bryssel, Bonn, London och Washington. Jag hade förra veckan tillfälle att lyssna till en föredragning av arbetsmarknadsrådet i Bryssel, Margit Wallsten. Hon gjorde en mycket god föredragning, och jag kan svårligen tänka mig att en icke specialiserad ambassadtjänsteman kan genomföra en information lika bra som hon.

Jag har fått tillfälle att nu i riksdagsarbetet lära känna arbetsmarknadens snåriga lagregler och arbetsmarknadens många olika moment när det gäller bidrag och hela den flod som finns i Sverige av möjligheter att påverka arbetsmarknaden. Att då avskaffa en expert i t.ex. London anser jag vara helt fel, särskilt som vi vet att det just var den del som berör den sociala dimensionen och där arbetsmarknaden ingår som engelsmännen sade nej till i Maastricht-överenskommelsen. Vi behöver därför ha en specialist som bevakar och tillför svensk utrikesförvaltning det kunnande, den vetskap och den kännedom om villkoren i England som vi kan ha nytta av för att rätt bedöma situationen i EG.

På samma sätt är det med Bonn. I Washington gäller det den stora amerikanska supermaktens, den största konkurrentens, arbetsmarknad, som vi har all anledning att bevaka.

Jag ser det alltså som oklokt att i detta läge avskaffa arbetsmarknadsråden, och jag yrkar bifall till att riksdagen anvisar det anslag som behandlas under mom. 4 i utskottets hemställan.

Jag yrkar, herr talman, också i övrigt bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 5.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 18 mars.)

5 § Rättegången i arbetstvister och anslag till arbetsdomstolen m.m.

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1991/92:AU6 Rättegången i arbetstvister och anslag till arbetsdomstolen m.m. (prop. 1991/92:84).

Anf. 58 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas förslag från regeringen framlagda mot bakgrund av den mycket svåra arbetssituation som råder i arbetsdomstolen. Förslagen har biträtts av utskottet. Den ena av de punkter som det är värt att nämna är att regeringen vill ha utsträckta möjligheter till delegation. Den andra är att en av topporganisationerna på arbetsmarknaden, SACO, nu får rätt att föreslå ordinarie ledamot i domstolen. På de här punkterna får regeringen alltså utskottets stöd.

Därutöver har vi efter en ingående diskussion i utskottet föreslagit en utökning av möjligheterna att hantera de svårigheter som har påtalats både av regeringen och av domstolen själv och som också vi själva har kunnat iaktta. Vi föreslår att antalet ordförande i arbetsdomstolen kan få ökas med ytterligare en domare.

Det finns anledning att anföra några synpunkter i detta sammanhang. Regeringen har lagt fram sitt förslag för att lätta AD:s arbetsbörda, som har blivit allt tyngre under den senaste tiden. En orsak till detta är naturligtvis situationen på arbetsmarknaden, med bl.a. ett stort antal uppsägningar. De inkomna målen var under förra året 25 % fler än året före. Under januari

månad i år kom det in fler mål till AD än någonsin tidigare under en enstaka månad.

Utskottet tog med anledning av detta initiativ till en ändring i arbetstvistlagen. Som jag nämnde handlar det om att domstolen ges rätt att öka antalet ordinarie ordförande från högst tre till högst fyra. Regeringen förutsätts få avgöra om möjligheten att utse en ytterligare ordförande skall utnyttjas. Att utskottet öppnar den möjligheten ser vi som ett gott tillskott när man skall bedöma vilken arsenal som man här behöver sätta in.

En annan synpunkt gäller diskussionen kring könssammansättningen i jämställdhetsmål. I sådana fall är det liksom vid andra tillfällen angeläget med en så jämn könsfördelning som möjligt. Detta har utskottet också upprepat flera gånger med anledning av motioner. Däremot tycker vi att det skulle strida mot allmänna principer att låta den sak som målet gäller få påverka domstolens sammansättning. Därför har utskottet avstyrkt motioner med krav på viss sammansättning i jämställdhetsmålen.

En ny mandatperiod för AD börjar löpa den 1 juli i år. När regeringen infordrar namnförslag från arbetsmarknadens parter kommer man att understryka intresset av en ökad kvinnlig representation. Det är min förhoppning, herr talman, att detta kommer att leda till en jämnare könssammansättning framöver.

Vi slår i betänkandet också fast att det är ytterst angeläget att AD lever upp till högt ställda krav på kvalitet i dömandet, att en enhetlig rättsutveckling främjas, att tolkningen av den arbetsrättsliga lagstiftningen utvecklas och att en praxis som grundas på ett gott arbetsrättsligt normsystem utbildas.

Vi framhåller också att man inte bara skall ha en hög kvalitet i dömandet, utan att AD också har som en mycket viktig uppgift att medverka till att parterna får sina tvister lösta inom rimlig tid. Vi understryker också parternas ansvar att innan en tvist hänskjuts till domstol ingående pröva förutsättningarna för en godvillig uppgörelse. Det är angeläget att detta sägs också från kammarens talarstol.

Vidare bara ett par synpunkter på vänsterpartiets meningsyttring, som jag förstår att det inte kommer att yrkas bifall till och som därmed kommer att falla. Jag vill med anledning av den bara säga att inställningen från utskottets sida är den att de möjligheter som 36 § avtalslagen ger att jämka eller underkänna oskäliga klausuler är tillräckliga.

Jag tror att vänsterpartiet har bortsett från att skiljeklausuler även kan vara till fördel för arbetstagaren. Förfarandet i skiljenämnderna är snabbt, och det är inte offentligt. Det kan många gånger vara fullgod anledning att föredra ett skiljeförfarande. Man skall observera att det i detta sammanhang ofta är personer i företagsledande ställning som berörs.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i det enhälliga betänkandet nr 6.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 18 mars.)

6 § Anslag till jämställdhet

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1991/92:AU8 Anslag till jämställdhet (prop. 1991/92:100 delvis).

Anf. 59 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! Det slags arbete som kvinnor utför värderas mindre än det arbete som män utför. Kvinnor arbetar mer än män, men har mindre betalt för samma arbete och utför dessutom mycket mer oavlönat arbete än vad män gör. Kvinnors erfarenheter är mindre intressanta. Kvinnor jobbar med kvinnoprojekt, männen fattar beslut om de här projekten.

Att det är så här vet vi – eller borde veta vid det här laget.

Nytt är kanske för många att av samhällets samlade resurser kommer det allra mesta männen till del – kvinnorna får nöja sig med det som blir över.

Som ett exempel kan jag ta barnomsorgen. Den är som bekant helt nödvändig för att kvinnor skall kunna arbeta och försörja sig själva och inte vara ekonomiskt beroende av någon annan. När den borgerliga regeringen, som naturligtvis som allt annat betydelsefullt i samhället genomsyras av manliga värderingar, skall spara för att, som man säger, kunna sänka skatterna meddelar man: Vi har inte råd med dagens barnomsorg. Avgifterna är för låga, den skattefinansierade delen är för stor. Nu kan vi inte använda de gemensamma samhällsresurserna på det här viset längre.

Med andra ord: Trots att kvinnor får en mindre del av den gemensamma kakan, betydligt mindre än vad män får, ger man sig nu på en av de få sektorer där en skattefinansiering verkligen kan sägas ha gynnat kvinnorna.

Ett annat exempel på en sådan snedfördelning är hur länsstyrelsernas resurser fördelas. Trots att man uttryckligen har sagt att jämställdheten skall prioriteras, har bara 3 % – tre hundradelar – av länsstyrelsernas pengar för regionalpolitiska åtgärder gått till kvinnoprojekt.

Eller varför inte ta idrotten eller den kommunala fritidssektorn som exempel. Här är denna snedfördelning mycket uppenbar. Det är männen eller pojkarna som får huvuddelen av resurserna, oavsett om dessa består av lokaler för fritidsaktiviteter och idrott, av ledarresurser eller av något annat.

Män tar och män får av den politiska makten och av våra gemensamma resurser.

Nu har många börjat fundera över hur mycket av den här snedfördelningen som har sina rötter i det traditionella nationalekonomiska tänkandet. Man har frågat sig: Hur skulle en statsbudget se ut om man inte utgick ifrån hur det alltid har varit utan man i stället utgick ifrån ett kvinnoperspektiv och ett ekologiskt perspektiv? Hur skulle det se ut med statens affärer och finanser om miljöfrågor, hushållning, rättvisa och jämlikhet fick bli viktiga ledstjärnor i det budgetpolitiska arbetet? Hur skulle det se ut om man började med att formulera målen och viljeinriktningen och sedan vidtog de åtgärder som behövs för att man skall närma sig eller nå målen, och slutligen gjorde en fördelning utifrån de begränsade ramar som finns? Kanske fördelningen skulle bli annorlunda, kanske det skulle falla ut litet mer av den gemensamma kakan på för kvinnor viktiga områden än det gör i dag?

Vi i Vänsterpartiet tycker att det vore ett spännande projekt att ta fram en sådan här budget. Men det låter sig naturligtvis inte göras i en handvändning. Därför föreslår vi regeringen att avsätta särskilda projektpengar för att låta en kommitté e.d. under en tvåårsperiod arbeta fram en sådan budget, ett sådant alternativ. Naturligtvis skulle man använda det här materialet för att jämföra med hur det ser ut enligt den vanliga ordningen och kunna dra lärdomar av jämförelsen.

När det gäller jämställdhets- och rättvisefrågor måste man gå två vägar, man måste göra två saker: dels måste man förtydliga och beskriva hur det verkligen ser ut, beskriva ojämlikheter och orättvisor, dels måste man med konkreta åtgärder arbeta för att öka jämlikheten och motverka orättvisorna.

Att ta fram en kvinnobudget och jämföra den med hur våra gemensamma resurser verkligen fördelas uppfyller en del av det förstnämnda kravet, den beskrivande delen. Vänsterpartiets förslag om ytterligare 3 milj.kr. till posten Särskilda jämställdhetsåtgärder att användas för konkreta olika jämställdhetsåtgärder, exempelvis i ungdomsskolan eller i kvinnoprojekt, fyller visserligen i ringa mån men ändå det andra kravet.

Herr talman! Det är litet trist att den 8 mars knappt hinner övergå till den 9 mars förrän allt fagert tal om vikten av jämlikhet tycks glömt och begravet. Kan det bero på att det inte kostar någonting att låta kvinnorna prata den 8 mars? I dag är det den 11 mars. Det har bara gått tre dagar sedan Kvinnodagen, men majoriteten i arbetsmarknadsutskottet tycker att det är helt okej att minska anslagen för särskilda jämställdhetsåtgärder jämfört med vad som gällt tidigare. Och detta, herr talman, gör man när det jäser bland kvinnorna. Missnöjet med den kapsejsade jämlikheten är tydligare än någonsin tidigare, kvinnorepresentationen i riksdagen har minskat, löneskillnaderna mellan män och kvinnor ökar och kravet på kortare arbetsdag viftas undan som kvinnoflum – det är ingenting att ta på allvar. Undra på att många lockas av tanken på ett nytt, kvinnodominerat parti.

Vi i Vänsterpartiet menar att det i dag, när vår bräckliga jämställdhet hotas från alla håll och kanter, är synnerligen viktigt att riksdagen ger sitt stöd åt olika jämställdhetsprojekt. Det är inte till fyllest, tycker vi, att som i utskottsbetänkandet hänvisa till en utredning som skall undersöka orsakerna till löneskillnaderna mellan män och kvinnor eller att hänvisa till den kommitté som skall utreda skattereformen. Det må i och för sig vara bra att detta görs, men det räcker inte.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till meningsyttringen i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 8.

Anf. 60 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! Enigheten är förhållandevis stor i jämställdhetsfrågorna. Attitydförändringar krävs på arbetsmarknaden, i hemmen och i politiken. Riktiga attitydförändringar skapas när män och kvinnor respekterar varandra. Kvinnans ställning stärks inte av den sorts jämställdhetsivrare som trodde att samhället skulle bli mer jämställt om man avskaffade vanlig artighet, som att hålla upp dörren eller hålla upp kappan för varandra. Bättre är att ta fram jämförande statistik som FN gör, som görs i årets statsbudget och som Elisabeth Persson gjorde i sitt anförande. Jag skall inte upprepa de aktuella siff-

rorna. De kan studeras i budgetpropositionen, bil. 12. Där anges bl.a. kvinnors lön i förhållande till mäns på fem stora avtalsområden, veckoarbetstid, skillnad i arbetsinkomst för heltidsanställda och årstidsanställda, sammanräknad inkomst av olika inkomstslag, inkomst efter skatt, genomsnittlig pensionspoäng m.m.

Det är viktigt att JämO har resurser genom lagstiftningens utformning och genom medel till uppföljning. Om JämO driver lönediskriminerande ämnen och har möjlighet till framgång leder detta till att kvinnor flyttar fram sina positioner vad gäller löneläget. JämO bör ha principiell tillsyn över hela arbetsmarknaden, även över arbetsplatser med kollektivavtal, för att få tillräckligt underlag och kunna finna lämpliga lönediskrimineringsärenden. JämO:s resurser bör räcka både till den juridiska delen av arbetet och till information som påverkar attityder. Det juridiska arbetet bör dock prioriteras.

JämO har tillgång till 6 miljoner, men förutom det finns ytterligare drygt 10 miljoner för jämställdhetsprojekt som fortsätter och löper vidare över flera år. De medel som avsatts för jämställdhetsprojekt är faktiskt anmärkningsvärt stora jämfört med de medel som avsatts för JämO. Det behövs inga medel för att initiera jämställdhetsprojekt, som Vänstern säger i meningsyttringen. De medlen finns redan. Elisabeth Persson verkar inte vara riktigt informerad om hur det förhåller sig med de här 3 miljonerna. Dessa avser det projekt som rörde kvinnlig representation i statliga organ, och det projektet skulle avslutas den 1 juli 1991 och har också avslutats. Då hade man nått det mål som ställts upp och som var 31 %. Det är man inte nöjd med, utan det kommer naturligtvis att tas nya initiativ på området.

Men jämställdhet handlar inte i första hand om JämO och JämO:s anslag, utan kvinnors självförtroende, utbildning och insatser är också viktiga ting, och inte minst hederlig prestationsbedömning. Hela resan kan inte tas i ett enda steg. Men, och det är viktigt, rörelseriktningen måste gå framåt och hastigheten måste öka.

Den materialistiska synen på jämställdhet – att jämställdhet sitter i pengar – är bara en del av sanningen. Tyvärr tycks många tro att det är hela sanningen. Även om man givetvis inte kan acceptera att kvinnor generellt har lägre lön än män måste man samtidigt konstatera att lön skall motsvaras av arbetsinsats och kompetens. Det är därför det är så väsentligt att öka kvinnors kunskaper och yrkesmässiga erfarenheter. Det finns en nivå när även den mest ovillige man tvingas acceptera kvinnlig kompetens. Men varför skall kvinnor behöva vara dubbelt så duktiga som män för att komma lika långt? Jo, därför att mäns värderingar så länge har rått på arbetsmarknaden. De är nu under uppluckring sedan kvinnorna gjort sitt massintåg på arbetsmarknaden och män måste vänja sig vid kvinnor som chefer och acceptera kvinnors sätt att utöva chefskap, som ibland kan skilja sig från traditionellt manligt sätt. Den här processen att skapa hög kvinnlig kompetens och få män att acceptera det nya tar litet tid. Men den tiden bör man förkorta så mycket det går, bl.a. med hjälp av en effektiv jämställdhetslagstiftning.

Det faktum att modersrollen så totalt har nedvärderats sedan makarna Myrdals teorier vann terräng har drabbat många kvinnor. I stället för att nedvärdera borde man uppvärdera vårdinsatsen och ta hänsyn till barnets behov av sin mor, liksom givetvis av sin far. Barnet behöver båda föräldrarna. Bar-

nets behov av sina föräldrar måste ibland få prioriteras före arbetsmarknadens behov av arbetskraft. Det stärker också kvinnans ställning i samhället.

Valfriheten när det gäller att satsa sina krafter på arbetsmarknad eller på mänskliga investeringar i framtida generationer, som senare kommer samhället till del, måste öka.

Kvinnors insatser har avgörande betydelse för samhället, och det är viktigt att deras insatser belyses. Genom historien har kvinnors insatser nedvärderats. Vi borde nu vara tillräckligt avancerade för att ta till vara och räkna med båda könens insatser.

Det är därför värdefullt att man i budgetpropositionen särskilt belyser kvinnors inkomster och pensionspoäng och att löneskillnaderna utreds i särskild kommitté. Än viktigare är att framtida förslag skall belysas ur jämställdhetssynpunkt, vilket framgår av proposition 113, s. 17.

Med den inriktning budgeten har är det svårt att se behovet av en s.k. kvinnobudget, som Vänstern vill ha, som enligt motiveringen skall grundas på fred, barn och miljö. Budgeten innehåller för övrigt redan gröna räkenskaper.

Kvinnor och män måste respektera varandra, erkänna varandras insatser, samverka och ta vara på de specifika kvaliteter som finns hos båda könen. Lyckas inte det, riskerar vi att få förslag om kvinnopartier, som skulle isolera könen från varandra och sannolikt minska kvinnors förståelse för hur grundläggande ekonomin är för samhällets välstånd och för välfärden, och också minska mäns förståelse för det osynliga arbetet. Risken är att könsbarriärer skapas, och kvinnans ställning skulle sannolikt försämras.

Det vore en olycklig utveckling, som måste förhindras. Det sker bäst genom att man på arbetsmarknaden, i politiken och i hemmen får upp ögonen för kvinnornas insatser och tillmäter dem ökat värde, vilket just görs på ett nytt sätt i årets budget.

Därmed, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan vad avser anslagen till JämO, jämställdhetsåtgärder och bidrag till kvinnoorganisationerna.

Anf. 61 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! Charlotte Cederschiöld och jag har nog i flera avseenden samma åsikter när det gäller vikten av att arbeta för jämställdhet, men när det kommer till konkreta åtgärder låter hon precis som en del unga pojkar och ekonomer i eller runt Vänsterpartiet, som så fort det blir tal om att göra på ett annat sätt eller att pröva nya vägar frågar varför vi skall göra det, då de tycker att de gamla, vanliga sätten är beprövade och bra, att en kvinnobudget bara är tramsigt och att den vi har tidigare är bra.

Förslaget att låta en grupp arbeta fram en alternativ kvinnobudget har naturligtvis som målsättning att vara ett bra exempel att visa upp och jämföra med. Det har verkligen inte trängt igenom hur orättvist resurserna är fördelade, vilka som drar den största nyttan av de fördelade medlen. På den vägen skulle en kvinnobudget vara bra. Jag tror att en sådan också skulle vara bra för den kommunala ekonomin. Det skulle säkert bidra till att det dök upp en och annan ny insikt hos många av de manliga makthavarna, som slentrianmässigt arbetar på ett visst sätt med ekonomin.

Det är också litet trist att höra Charlotte Cederschiöld säga att vi pratar, att attityder måste förändras, att man måste gå till väga si och så – vad som helst, bara det inte kostar pengar. De här ytterligare pengarna till JämO för särskilda jämställdhetsåtgärder skulle kunna göra god nytta.

Jag är mycket väl informerad om att projektet med kvinnorepresentation är avslutat. Problemet är att det inte finns några pengar för nya projekt i JämO:s budget. De pengar som finns är redan bokade, som Charlotte Cederschiöld sade, för projekt som löper på flera år. Det är väl inte så att det inte finns några nya områden att arbeta på? Jag hoppas verkligen att Charlotte Cederschiöld inte har den uppfattningen. Det är alltså viktigt att det tillförs nya medel, och de 3 milj.kr. som Vänsterpartiet har föreslagit skulle kunna fylla en viktig funktion.

Anf. 62 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! Jag har verkligen aldrig sagt att Elisabeth Perssons synpunkter var tramsiga, att en kvinnobudget skulle vara tramsig – det är det sista jag skulle säga. Däremot är det ganska svårt att konkret beräkna vad fred betyder i kronor och ören. En av de punkter som skulle ingå i en kvinnobudget, enligt den motion som behandlas i detta betänkande, är just fred. Grundidén är vi inte alls emot, utan vi har precis samma uppfattning i sak. Det är bara det, att såsom motionen är skriven är det svårt att bifalla den, men det är alldeles tydligt att vi vill belysa kvinnors insatser och kvinnors ekonomiska betydelse i samhället.

Det kommer också nya projekt. Det finns alltså utrymme för sådana, när pågående projekt successivt blir färdiga. Jag tog upp projektet med kvinnlig representation i statliga organ, och man överväger nu en lämplig fortsättning på det projektet, som är avslutat, eftersom man inte är nöjd trots att man nådde målet. Nu sätter man upp nya mål och vill nå dem.

Det är inte alls så att vi inte vill göra någonting, utan tvärtom diskuterar vi hur vi med alla tänkbara medel skall flytta fram kvinnors positioner ytterligare. Det framgick också tydligt vid diskussionen i arbetsmarknadsutskottet att det var den allmänna uppfattningen i alla partier – ingen motsatte sig det.

Anf. 63 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! Vi är beredda att med alla tänkbara medel flytta fram positionerna, säger Charlotte Cederschiöld. Nej, jag tror inte att det är så. Ni är beredda med alla tänkbara ord och vällovliga önskningar försöka göra någonting, men det skall inte finnas tillräckliga medel. Det är precis det jag vill visa på. Den njugga behandlingen av förslaget om pengar till JämO visar att samhället, regering och riksdag, inte är berett att i dag satsa pengar på detta. Jag tycker att det är väl använda slantar att göra det.

Jag håller med Charlotte Cederschiöld om att det kan vara oerhört svårt att föra in aspekter på fred i en budget, och om det bara är ordet fred som hon hänger upp sig på är jag beredd att stryka det på en gång. I min motion vill jag inte på något sätt ge sken av att det skall göras en genomgående projektbeskrivning. Vi skulle säkert kunna bli överens om hur det bör se ut.

Jag vill bara ta ett sista exempel på hur vanligt det är att traditionellt tän-

kande baserat på siffror styr vårt sätt att förhålla oss, och jag tar det som ett argument för en kvinnobudget, som skulle vara annorlunda.

Det är mycket svårt att mäta barns fantasi, kreativitet och konstruktiva förmåga. Det kan inte mätas med betyg, och det görs inte heller. Därför värderas inte heller de här begåvningarna i skolan, och man går inte in för att med kraft försöka utveckla just fantasin, kreativiteten och sådana ovanliga färdigheter, trots att det är den förmågan som människor behöver ute i arbetslivet och som gör att de lyckas. Det är alltså sättet att mäta som låser oss fast i ett visst sätt att utföra saker och ting, i detta fall i skolarbetet. Jag vill påstå att det är på samma sätt när det gäller att fördela samhällets resurser. Det som går att mäta styr också hur resurserna skall fördelas.

Anf. 64 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! Man känner igen sig. Elisabeth Persson representerar ju vad vi ibland kallar sedelpressarnas parti – det tycks finnas oanade källor att ösa ur, utan att ha förståelse för de offentliga utgifternas betydelse för välstånd, inte minst för kvinnors välfärd. Det gäller ju att hitta en lämplig balans men också att se till att man driver frågorna framåt. Det har vi gjort, och det finns ingen anledning att bråka om det avslutade projektet på 3 miljoner – det är faktiskt avslutat. Det blir patetiskt att föra väsen om det.

Jag tror att Elisabeth Persson och jag har samma mål och samma syfte och att vi vill till samma jämställda samhälle. Jag tror att vi skall utnyttja den framtida bedömningen av de nya förslagen från jämställdhetssynpunkt. Där kan vi i stället hitta gemensamma utgångspunkter för att driva kvinnors frågor framåt.

Anf. 65 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! Jag måste säga att ju mer Charlotte Cederschiöld pratar desto oroligare blir jag och desto mindre tror jag att vi har gemensamt.

Precis som många kvinnor här i landet är jag djupt oroad över att den jämlikhet som vi under hårt motstånd ändå har uppnått här i landet är hotad. Det behövs åtgärder på mängder av områden för att bevara den och för att föra tankarna om och respekten för ett jämlikt samhälle vidare.

Jag tycker att det är löjligt att prata om sedeltryckeri i det här sammanhanget. Vi har en liten institution i samhället, nämligen jämställdhetsombudsmannen, som har vissa medel till sitt förfogande för att arbeta med olika projekt som en del av arbetet för en bevarad och utvecklad jämlikhet. Jag undrar: Är verkligen moderaternas budget så bräcklig att det skulle barka ända ned i avgrunden om utskottet beviljade ytterligare 3 milj.kr. till det? Det tror jag knappast. Om det är på det viset är jag än mer oroad över vad som komma skall i framtiden.

Anf. 66 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! Projektet är ju redan avslutat, så det finns ingen anledning att driva det. Det kommer ju nya jämställdhetsprojekt – det kommer Elisabeth Persson att bli varse.

Jag tycker att Elisabeth Persson är litet väl pessimistisk. Trots allt har vi väl ändå flyttat fram positionerna? Det tycker i alla fall jag. Jag läste härom-

dagen att ett antal herrar, jag tror det var vid kyrkomötet i Eritrea, på 300-talet bestämde att kvinnan nog har en själ. Sedan dess har vi ju kommit en bra bit.

Tittar vi på vad som har hänt i Sverige de senaste åren finner vi att vi visserligen har förlorat litet terräng i riksdagen – det håller jag med om – men det som har hänt i kommunerna innebär å andra sidan ganska stora framgångar. I Stockholm, Umeå, Nyköping och Sollentuna har vi 48 %. I Örebro är det en majoritet kvinnor i kommunfullmäktige. I Nacka, Södertälje, Danderyd och Tyresö är det 46–47 %. Det finns alltså en hel del kommuner där kvinnorna börjar få en ganska stark ställning. Storstäderna har i genomsnitt 43 % kvinnor i fullmäktige, glesbygden 34 %. Det visar i alla fall att det kvinnliga inflytandet har ökat ganska bra på det kommunala planet.

Det innebär inte att jag är nöjd, och det är viktigt att slå fram kvinnor i starkare och inflytelserikare positioner och inte bara på basplanet och på fullmäktigenivå. Där kämpar man också. Elisabeth Persson skall se att det nog kommer projekt som gäller det, och det kommer att bidra till att flytta fram kvinnornas positioner.

Vi kan också se vilka statsrådsposter i den nya regeringen som innehas av kvinnor – det är inte precis de svagaste statsrådsposterna som vi har kvinnor på.

Nej, var inte så pessimistisk! Det kommer nog att gå bättre med jämställdheten. Det går framåt, och den debatt vi har haft kommer också att bidra till att driva på de här frågorna.

Det har nyligen utsetts en sakkunnig i de här frågorna i regeringen, så jag hoppas att Elisabeth Persson skall bli litet hoppfullare. Jag är helt övertygad om att det kommer att gå framåt.

Anf. 67 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! De kvinnor jag representerar tycker att lika viktigt som det är att få en manlig bekräftelse på att de har en själ, lika viktigt är det att ha en försörjning som de kan leva på, en lön för ett arbete som respekteras och som värderas i samma utsträckning som mäns arbete. De tycker att det är oerhört viktigt att det finns en samhällelig barnomsorg som gör att de kan arbeta utan att bekymra sig för sina barns dagliga tillvaro, och de vill kunna göra det utan att bli skinnade in på bara kroppen. De vill ha rätt att vistas på gator och torg utan att behöva riskera att bli överfallna. De vill kort sagt bli respekterade som fullvärdiga människor och medlemmar i samhället.

Men så fort konjunkturerna sägs vika, så fort nedgången i ekonomin gör sig märkbar är – som Charlotte Cederschiöld vet – inte kvinnors plats i samhället, i arbetslivet eller i de politiska församlingarna lika intressant längre. Då återförvisas kvinnorna till den reservarmé av arbetskraft som redan Marx på 1800-talet talade om – få saker hade han väl så rätt i som sin analys av hur samhället värderar kvinnor och kvinnors arbete.

Den jämlikhet vi har arbetat för och uppnått – det tar ibland uppenbarligen himla lång tid, för att nu referera till kyrkomötet i Eritrea; det finns andra kyrkomöten som har yttrat andra saker som varit nog så beklämmande för kvinnor – är bräcklig. Så fort det är möjligt ger sig manliga potentater eller representanter för det patriarkala samhället på för kvinnor viktiga re-

former som vi har genomfört. Jag menar att vi tillsammans måste slå tillbaka på alla fronter när det gäller detta, även om det kostar litet pengar, även om det handlar om några hundratusen för nya projekt hit eller dit. Det är inte ett motståndsarbete som drivs av sig självt, det är inte en motståndskamp där det är tillfyllest med vackra ord och tal den 8 mars – det behövs en mängd åtgärder.

Jag har yrkat bifall till vår meningsyttring – jag skall inte upprepa det hela. Vi har i det här sammanhanget pekat på en liten sak som skulle kunna hjälpa oss att se och tänka annorlunda, nämligen en kvinnobudget. Det finns en massa andra projekt som är viktiga – dem skulle vi slåss för tillsammans.

Anf. 68 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! Elisabeth Persson borde väl vara nöjd om den högsta graden av förvärvsarbete bland kvinnor är det som kommer att ge kvinnorna den optimala jämställdheten. I Stockholm förvärvsarbetar kvinnorna i större utsträckning än männen, och småbarnsmammor har också högre förvärvsfrekvens än genomsnittet för kvinnor i övrigt.

Jag är inte helt säker på att alla enskilda kvinnor är så lyckliga över det här, men Vänsterpartiet är antagligen lyckligt över det. Jag tror snarare tvärtom – jag tror att man måste öka valfriheten och erkänna vårdarbetet, erkänna att det tar tid, att barn behöver en insats, behöver kärlek och stöd. Det arbetet skall erkännas, även ekonomiskt, och kvinnan skall själv kunna välja.

Jag tror att det här samhället är jämställt nog för att kvinnor skall ha rätt att själva träffa beslut om sitt eget liv, vilket man inte kan med den ekonomiska styrning som har förts in här i landet under socialistpartiernas långa innehav av makten.

När det gäller våldet vill jag säga att vi driver projekt mot det väldigt starkt. Det löper just nu ett våldsbekämpningsprojekt i departementet med full fart. Jag tycker att Elisabeth Persson skall titta närmare på det resultat som man visar upp på jämställdhetsrådet – där finns en hel del som kvinnorna kommer att kunna dra stor nytta av.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 18 mars.)

7 § Statlig personalpolitik

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1991/92:AU9 Statlig personalpolitik (prop. 1991/1992:100 delvis).

Anf. 69 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas anslagen till den statliga personalpolitiken.

Statens institut för personalutveckling – SIPU – har tills nu varit en central servicemyndighet för kompetensutveckling inom statsförvaltningen. Dess

tjänster är efterfrågade och har ökat med 15 % årligen och är till 90 % intäktsfinansierade.

Ett mindre anslag över statsbudgeten har utgått för att täcka kostnaderna för att bevaka statens behov av kompetensutveckling och för att öka de statliga myndigheternas utnyttjande av utbildningsväsendet för personalutbildning.

Även om kunderna till största delen kommer från den statliga sidan har uppdragen successivt kommit att omfatta även uppdrag från kommuner och landsting.

25 % av verksamheten går på export i form av utbildnings- och konsulttjänster. I Östeuropa ökar just nu dessa möjligheter väsentligt.

SIPU har hemställt att få ombildas till ett affärsverk och verka med uppdragsfinansierad verksamhet i det fortsatta arbetet med stödet till myndigheternas förnyelsearbete. Därmed skulle stödet över statsbudgeten till verksamheten successivt kunna avvecklas under en treårsperiod.

Regeringen föreslår nu att SIPU redan från budgetåret 1992/93 skall upphöra som statlig myndighet. SIPU:s begäran om att få ombildas till affärsdrivande verk prövas inte. I stället anges att SIPU bör övergå till annan verksamhetsform och verka under annat huvudmannaskap utan att på något sätt antyda hur eller vilket huvudmannaskap det handlar om.

Det framgår av skrivningarna att förslagen inte baseras på sakliga utan principiella skäl.

En regering som i andra sammanhang säger sig arbeta för stora förändringar av den offentliga verksamheten lägger nu fram förslag som kommer att skada förnyelsearbetet i den offentliga verksamheten. Jag kan inte finna annat än att det enda sakliga skälet är att man av principiella motiv vill underlätta privatisering av så mycket statlig verksamhet som möjligt.

Ett bra grepp kan ju då vara att slå undan benen på de servicefunktioner i den offentliga verksamheten som bidrar till effektivitetshöjningar. Effektiva statliga företag och offentliga verksamheter är svårare att angripa.

I vår reservation till betänkandet tar vi avstånd från regeringens förslag. Jag yrkar bifall till reservationen och i övrigt till utskottets hemställan i betänkandet.

Jag vill sluta med att ställa några frågor till regeringens och utskottets taleskvinna. Under vilka andra former skall ni driva verksamheten i förutvarande SIPU vidare? Under vilket huvudmannaskap skall detta ske? Skall statens institut för personalutveckling säljas ut?

Anf. 70 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! Statens institut för personalutveckling, SIPU, upphör fr.o.m. den 1 juli 1992. Den typ av stöd som SIPU sysslar med finns att köpa på marknaden. Det är fel att staten då tillhandahåller sådan verksamhet, som dessutom i möjligaste mån bör vara efterfrågestyrd.

Det omvandlingstryck i form av de ekonomiska förutsättningar som nu råder har skapats av Socialdemokraterna – det är inte bara så att tillväxten uteblir, utan våra samlade tillgångar krymper. Det är då ännu viktigare att se till att varje krona blir effektivare använd.

Socialdemokraterna har med Hans Gustafsson som första namn motsatt

sig detta förslag. Det är inget som hindrar att personalen vid SIPU startar eget. Den nya regeringen tillskyndar skapandet av nya företag och försöker på alla sätt underlätta sådana initiativ.

Om SIPU enligt egen uppgift har 90 % av sin verksamhet uppdragsfinansierad kan det knappast vara en oöverstiglig uppgift att antingen öka uppdragsverksamheten 10 % eller verka på 90 % av motsvarande omslutning. Myndigheten har ju själv ansett att den bör upphöra. Det synes mig fullständigt främmande att ifrågasätta dess bedömning i det här avseendet. Jag håller med om att det många gånger blir problem i samband med omvandling och förändringar. Några allvarliga problem har man dock inte funnit.

Vi kan därför inte se någon anledning att ompröva beslutet. Ju snabbare ett omvandlingstryck framtvingas, desto stökigare blir förändringarna. Men det här har socialdemokraterna själva bidragit till genom att föra den ekonomiska politik som de har gjort. Nu är det vi som får skynda oss för att få ordning på det här.

Eftersom myndigheten själv anser att det bästa är den väg som regeringen har föreslagit, nämligen en privatisering, har vi genomfört det.

Jag yrkar härmed bifall till utskottets hemställan vad avser betänkande AU9.

Anf. 71 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Ja, Charlotte Cederschiöld, det gäller nog att skynda på om vi skall få fart på verksamheten. Hur besvärligt det än kunde vara under den sista delen av den socialdemokratiska regeringsperioden, hade vi i varje fall inte en regering som satte totalstopp för stora delar av verksamheten i samhället, vilket den borgerliga regeringen har lyckats göra under de senaste fem månaderna. Nog vill det till insatser framöver om det skall bli någon ordning på ekonomin i det här landet. Det är väl snarare rena katastrofutvecklingen vi står inför – inte går det framåt.

SIPU:s verksamhet är ett effektivt hjälpmedel och en servicefunktion i den offentliga verksamheten. Därför är det naturligtvis inte av några andra än principiella skäl ni vill avskaffa det här. Som jag sade i mitt inledningsanförande är en serviceverksamhet som hjälper till att göra den övriga delen av den offentliga verksamheten effektivare naturligtvis inte önskvärd i era ögon. Ju effektivare den offentliga verksamheten är, desto svårare är det att angripa den och erbjuda privata alternativ.

När det gäller den statliga verksamheten är det litet annorlunda. Charlotte Cederschiöld säger att de här tjänsterna finns att köpa på marknaden. Om så är fallet, är det väl tveksamt om SIPU skulle ha kunnat öka sin verksamhet med 15 % årligen. Det har naturligtvis varit dåligt ställt med konkurrensen, eftersom den utvecklingen har kunnat ske. Det kanske hade varit bra om det hade funnits en sådan. Den statliga verksamheten är emellertid någonting annat än den privata. Det är skillnad på att bedriva verksamhet i statlig myndighetsform där olika krav skall uppfyllas. Det är inte bara lönsamhets-, säkerhets- och offentlighetskrav som skall tillgodoses i den verksamheten. Det är inte särskilt många privata konsulttjänstföretag som kan erbjuda den service som SIPU har kunnat göra. Om vi får råda skall SIPU kunna göra det även i fortsättningen.

Däremot kan man ombilda SIPU till ett affärsdrivande verk, men SIPU skall behållas för att utveckla den offentliga verksamheten.

Anf. 72 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! The present lies in the past, and the future lies in the present. Nuet ligger i det förgångna, och framtiden ligger i nuet. Detta säger man ofta i EG, och det ligger mycket i det.

Jag håller med Sten Östlund om att konkurrensen i vårt land fungerar synnerligen otillfredsställande. SPK har visat att 39 branscher har usel konkurrens i det här landet. Det är naturligtvis allvarligt, och det håller vi på att försöka göra något åt.

Att det är så här dåligt beror inte på den borgerliga regeringen. Det beror på den tidigare socialdemokratiska regeringen. Därför har vi nu satt i gång för att försöka ordna upp det här efter den socialdemokratiska regeringen. I det omvandlingsarbetet finns också SIPU med som en del. Eftersom SIPU är så kompetent som herr Östlund säger kommer det naturligtvis att klara sig mycket bra på den framtida marknaden med en fungerande konkurrens.

Anf. 73 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Jag konstaterar att jag egentligen inte får några svar på mina frågor. Charlotte Cederschiöld antyder att SIPU kan säljas ut till de anställda, i vart fall är det tydligen utförsäljning det handlar om.

När det gäller konkurrens, Charlotte Cederschiöld, får vi stå för det vi har gjort under våra år i regeringsställning. Det är möjligt att vi skulle ha klämt åt lantbrukskorporationen litet hårdare. Men jag tror också att vi ganska kraftigt skulle ha prövat sammanläggningen av SAS och Linjeflyg. Jag har för mig att det har hänt en del saker på det området under den borgerliga regeringens period.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 18 mars.)

8 § Friköp av historiska arrenden

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1991/92:LU18 Friköp av historiska arrenden.

Anf. 74 OWE ANDRÉASSON (s):

Herr talman! Friköpsfrågan för historiska arrenden är verkligen historisk. Under hela 1900-talet, men även tidigare, har försök gjorts – även på frivillighetens väg – av arrendatorerna, framför allt av dem som är arrendatorer under fideikommissen, att få köpa de arrendegårdar som de brukat i släkten under ett flertal år. Frågan har under 1990-talet vid åtskilliga tillfällen genom motioner diskuterats i utskott och riksdag utan att något resultat kunnat uppnås.

Under 1970-talet och framför allt under 1980-talet har frågan om friköp av

historiska arrenden aktualiserats av flera i riksdagen etablerade partier genom motioner och frågor. Trots dessa påtryckningar har frågan ännu inte kunnat få sin definitiva lösning för de människor som i generationer drivit friköpsfrågan för att kunna få ett eget brukande.

Frågan om friköpsrätt vid historiska arrenden är en av många frågor som under en följd av år har intresserat och engagerat många riksdagsledamöter från olika partier, bl.a. i motionsskrivande under den allmänna motionstiden. Så även i år. Dessa riksdagsledamöter har kommit i kontakt med arrendatorerna och fått insikt i de problem som dessa arrendatorer kan ställas inför under sina verksamma år. Arrendatorerna, som är duktiga, engagerade och intresserade jordbrukare, har stora problem beroende på att de själva inte kan styra och ställa som de skulle kunna om de vore ägare till den jordbruksfastighet som de brukar i dag och som generationer före dem har brukat.

Det vore till både nytta och glädje för frågans fortsatta behandling i riksdagen om ytterligare ledamöter av denna kammare, enskilda eller i grupp, tog sig tid att engagera sig i denna fråga samt försökte sätta sig in i den situation som flertalet av dessa arrendatorer har levt under i flera generationer. Ofta hör man från talarstolar över hela vårt land, och även i denna kammare, talas om rättvisa, solidaritet och frihet för alla. Varför skall detta inte också gälla för de arrendatorer som är brukare av s.k. historiska arrenden?

Herr talman! Under 1970-talet tillsattes på förslag av lagutskottet en utredning som skulle se över delar av arrendelagstiftningen. Även i fråga om friköp av historiska arrenden skulle utredningen komma med förslag till lösning. Så blev inte fallet. Man avstod från att komma med något konkret i den del som berörde de historiska arrendena.

1983, även då på förslag av lagutskottet, tillkallades ytterligare en utredning, denna gång med uppgift att komma med en utförlig redovisning av hur en lagstiftning vid s.k. historiska arrenden skulle kunna utformas. Utredningen avlämnade sitt förslag 1986, men man var inte enig om hur frågans slutliga lösning skulle se ut.

Hösten 1989 behandlade lagutskottet några motioner med förslag om friköp av historiska arrenden. Utskottets majoritet menade, vilket också blev riksdagens beslut, att starka skäl talade för att en friköpsrätt för historiska arrenden borde införas och att regeringen skulle återkomma med förslag till lagstiftning.

Riksdagen beslutade också, på förslag av lagutskottet, att investeringsfrågorna rörande arrendegårdar över huvud taget borde bli föremål för en utredning och att regeringen därefter skulle återkomma till riksdagen med förslag.

Redan våren 1990 återkom regeringen med direktiv till ytterligare en utredning med uppgift att utforma förslag till lagtext, som skulle ge arrendatorer vid s.k. historiska arrenden rätt att friköpa arrendestället. Vidare skulle utredningen komma med förslag om hur man skyddar en jordbruksarrendators investeringar på arrendestället. I direktiven står att läsa att frågan om lagtext vid friköp av historiska arrenden bör behandlas med förtur i ett delbetänkande. Så har också blivit fallet.

Den 20 november 1991 överlämnades delbetänkandet till regeringen. Un-

der den tid som gått sedan förslaget överlämnades borde lagtexten ha kunnat remissbehandlas, och en proposition om friköp av historiska arrenden borde ha kunnat ligga på riksdagens bord under våren 1992.

I majoritetens förslag till skrivning, lagutskottets betänkande 1991/92:LU18, som vi nu behandlar, står att läsa att "förslag till friköpslag för närvarande bereds inom regeringskansliet". Låt mig vara litet tveksam till denna beskrivning. Så sent som för bara några dagar sedan hade ingenting gjorts för att med förslag till riksdagen påskynda ett genomförande av en friköpslag gällande historiska arrenden.

Herr talman! Vi socialdemokrater menar på fullt allvar att frågan om friköpsrätt vid historiska arrenden har utretts vid ett flertal tillfällen, nu senast med en lagtext som fyller de krav som kan ställas på berörda parter. Efter alla dessa år, när generationer odlat upp mark samt brukat och förbättrat arrendeställen, är skälen för en friköpsrätt så starka, menar vi, att omedelbara lagstiftningsåtgärder är väl befogade och nödvändiga. Det finns i dag, som vi ser det, inga uppenbara skäl att åter skjuta denna lagstiftning in i en oviss framtid. Om riksdagen i dag följer reservanternas förslag tar vi ett stort och avgörande steg mot solidaritet, rättvisa och frihet för människor som troget, tålmodigt och målmedvetet under generationer arbetat med målsättningen att en gång kunna få friköpa den jordbruksfastighet där de haft sin uppväxt, utkomst och sitt boende. Om riksdagen följer reservanternas förslag kommer en stor orättvisa snart att vara historia.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationen till lagutskottets betänkande 1991/92:LU18.

Anf. 75 JOHN ANDERSSON (v):

Herr talman! Föregående talare redogjorde mycket ingående för frågan om de historiska arrendena, varför jag tänker fatta mig mycket kort.

Jag vill understryka att frågan om friköpsrätten till historiska arrenden har diskuterats många gånger här i kammaren. Det är en av de frågor som jag personligen minns från den tid när jag kom till riksdagen, år 1979. Sedan dess har frågan också varit föremål för flera offentliga utredningar.

Jag vill understryka att denna fråga är mycket angelägen för dem som berörs, nämligen innehavarna av dessa arrenden. Å deras vägnar kan man beklaga att den här frågan, att få friköpa arrendena, hela tiden har förhalats. Det är ju den nakna sanningen.

Jag tycker också att det är synd att Socialdemokraterna inte tidigare har kommit till skott i denna fråga. Risken är nu uppenbar att frågan skjuts upp på obestämd tid.

Jag måste också uttrycka min förvåning över den inställning till frågan som man visar från den borgerliga sidan.

Om man får uttala en personlig åsikt, anser jag att den som brukar jorden också skall äga den. Jag trodde att jag delade den uppfattningen med borgarna. Detta borde åtminstone vara fallet när det gäller arrenden som sträcker sig över flera generationer. Jag har noterat att inte heller LRF har den här synen på frågan, vilket förvånar mig.

Avslutningsvis skulle jag vilja ställa en fråga till majoritetens talesman. Borde det inte vara dags att ta bort dessa rester av feodalsamhället?

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till den reservation som är fogad till betänkandet.

Anf. 76 PER STENMARCK (m):

Herr talman! I flera omgångar under de senaste åren har frågan om friköp av historiska arrenden behandlats i denna kammare. Frågan har också varit föremål för flera offentliga utredningar.

En utredning, 1990 års arrendekommitté, pågår just nu. Den har avlämnat ett delbetänkande, och vi väntar på att slutrapporten skall läggas fram, detta för att arbetet i regeringskansliet därefter skall leda fram till en proposition i frågan.

Arrendelagskommittén, som tio år tidigare avlämnade sitt slutbetänkande, nämligen 1981, berörde frågan om friköp av arrendeställen. Man konstaterade att ett friköp var förenat med så stora nackdelar att dessa inte uppvägde de fördelar som skulle komma vissa arrendatorer till del.

Med anledning av en riksdagsbegäran tillsattes den s.k. friköpsutredningen. 1986 avlämnade den sitt betänkande, i vilket man avstyrkte stiftande av lag om friköpsrätt för innehavare av historiska arrenden.

Man ville däremot överväga möjligheterna att förstärka skyddet för denna arrendatorsgrupp och då framför allt skyddet med tanke på eventuellt gjorda investeringar.

Vid remissbehandlingen förklarade sig det övervägande antalet remissinstanser dela utredningens uppfattning, dvs. att en lagstiftning om friköpsrätt inte borde införas. Efter riksdagsbehandling tillsattes så småningom 1990 års arrendekommitté, som fortfarande är i verksamhet. Kommittén avlämnade ett delbetänkande med förslag till friköpslag.

Jag har, herr talman, nämnt dessa olika utredningar bara för att visa att det faktiskt redan tidigare har gjorts utredningar. De som så önskat har kunnat använda sig av dem i syfte att lägga fram förslag till tvångslag för historiska arrenden. Den möjligheten har inte utnyttjats. De som har gjort utredningarna har inte önskat det, och i remissinstanserna har man inte haft någon annan uppfattning. Självfallet hade det ändå varit möjligt att stifta en sådan tvångslag. Det faktum att så ändå inte har skett skall nog närmast tolkas som ett tecken på att ingen sådan vilja funnits.

Den år 1990 tillsatta arrendekommittén föreslår en särskild lag om friköpsrätt för historiska arrenden. Enligt utredningens definition föreligger ett historiskt arrende när det är sannolikt att den helt övervägande delen av ett arrendeställe inte sedan den 1 januari år 1900 varaktigt brukats av fastighetens ägare.

De beräkningar som har gjorts tyder på att vi med denna definition har ca 1 200 historiska arrenden i Sverige. De utgör ca 6 % av de helt arrenderade företagen. Fideikommissen, dvs. privatpersoner, äger 600, eller hälften av det totala antalet arrenden, kyrkan 200, likaså universiteten, staten mellan 70 och 80 och stiftelser ca 100.

Jag håller med alla dem som anser att det är hög tid för riksdagen att komma fram till någon form av beslut i den här frågan. I det ställningstagande som skall göras måste olika intressen vägas samman. Ett av dessa intressen är skyddet för arrendatorn när det gäller gjorda investeringar under

arrendetiden. Ett annat intresse är skyddet för äganderätten. Regeringen undersöker just nu möjligheterna att grundlagsreglera.

Frågan har under en stor del av 80-talet behandlats i åtskilliga utredningar. Det anmärkningsvärda är inte att den nuvarande regeringen, som har haft mindre än ett halvår till sitt förfogande, inte har lagt fram något förslag, utan att den regering som tidigare satt vid makten under tre hela mandatperioder aldrig lyckades prestera någonting i den här frågan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Anf. 77 OWE ANDRÉASSON (s) replik:

Herr talman! Per Stenmarck säger att 1990 års arrendekommitté har lagt fram ett delbetänkande angående lagtext, men att man vill avvakta denna kommittés slutbetänkande, som gäller investeringsfrågorna.

Han säger också att den förra regeringen kunde ha gjort någonting i den här frågan. Den uppfattningen delar jag; man kunde ha tänkt litet snabbare. Att det blev på det här viset hade emellertid sina särskilda skäl.

Investeringsfrågorna gäller emellertid inte enbart historiska arrenden utan arrenden över huvud taget. Det var anledningen till att den förra regeringen i sina direktiv menade att man inte skulle fortsätta att förhala frågan om friköp. Kommittén skulle i stället avge ett delbetänkande, vilket nu har skett.

Vad vi fordrar i vår reservation är att man skall skicka delbetänkandet ut på remiss och omedelbart därefter komma tillbaka till riksdagen med ett förslag om friköp av historiska arrenden. Under den tiden har ju de partier som är nya i riksdagen möjlighet att noga penetrera vad som har hänt tills propositionen kommer. Då har man också motionsrätt, rätt att komma med förslag. Vi vill att detta delbetänkande skickas ut på remiss omgående. Sedan får man återkomma till riksdagen med en proposition.

Anf. 78 PER STENMARCK (m) replik:

Herr talman! Jag vill understryka att den utredning som just nu arbetar och som skall vara klar till hösten är tillsatt av den socialdemokratiska regeringen, inte av den borgerliga. Som jag ser det vore det en sak om det vore en utredning som skulle sitta i fem år till. Men 1990 års arrendekommitté skall faktiskt rimligtvis vara klar inom ett halvårs tid. Då bör vi också kunna avvakta den tiden, innan vi gör ett definitivt ställningstagande. Efter alla de möjligheter som faktiskt funnits för den regering vars parti Ove Andréasson representerar är det inte alldeles orimligt om vi nu avvaktar ytterligare ett halvår.

Låt mig avslutningsvis ställa en fråga till Owe Andréasson: Är Owe Andréasson övertygad om att en socialdemokratisk regering i det här läget hade agerat annorlunda, dvs. hade den regeringen verkligen skickat delbetänkandet ut på remiss och därefter lagt fram ett förslag på enbart detta delbetänkande? Jag är inte helt övertygad om att så faktiskt skulle ha varit fallet.

Anf. 79 OWE ANDRÉASSON (s) replik:

Herr talman! Beträffande den fråga som Per Stenmarck ställde kan jag säga att det var den förra regeringens förhoppning att delbetänkandet skulle skickas ut på remiss och att man därefter skulle kunna komma med förslag.

Nu blev det en ändring av det hela. Men om Per Stenmarck tycker att den socialdemokratiska regeringen kunde ha skött det bättre, behöver man inte göra på samma sätt i den regering som nu sitter. Den har nu möjlighet att visa att den vill slutföra frågan med historiska arrenden. Jag tycker att den skall ta den chansen.

Anf. 80 PER STENMARCK (m) replik:

Herr talman! Jag kan nog säga till Owe Andréasson att jag har väldigt höga tankar om den regering som sitter i dag, men Owe Andréasson har uppenbarligen ännu högre tankar om den. Vi har i Sverige haft socialdemokratiska regeringar i 51 av de senaste 60 åren. Varför har man då inte genomfört denna förändring? Visserligen är det en handlingskraftig regering som vi har i dag, men det är ändå att begära för mycket att det den socialdemokratiska regeringen inte mäktade med under ett halvt sekel skall den borgerliga regeringen klara av på bara fem månader.

Jag tycker att det finns en viss rimlighet i kravet att nu avvakta vad utredningen slutgiltigt kommer fram till, att vi sedan får möjlighet till en rimlig remisstid och att det därefter presenteras en proposition för riksdagen som vi alla har möjlighet att ta ställning till. När det ändå har gått så lång tid med alla dessa utredningar, tycker jag att vi faktiskt kan köra loppet till slut, innan vi tar slutgiltig ställning här i riksdagen.

Förste vice talmannen anmälde att Owe Andréasson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 81 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! När riksdagen den 30 november 1989 med mycket klar majoritet beslutade att brukare av s.k. historiska arrenden skulle få friköpa sina gårdar, sade en av centerpartiets företrädare i debatten, Sven-Olof Petersson, bl.a. följande: "Även kampanjen 'Hela Sverige skall leva' talar för det riktiga i att befolkningen på landsbygden ges möjlighet till utkomst och arbete. Även med hänsyn till detta är det viktigt att den aktuella befolkningsgruppen ges full bestämmanderätt över sin egen framtid."

Jag utgår från att Sven-Olof Petersson och hans partivänner Stina Eliasson, Marianne Andersson, Ingbritt Irhammar m.fl. centerpartister, liksom folkpartisten Bengt Harding Olson och kds-motionären Tuve Skånberg står kvar vid sin tidigare uppfattning om det rättmätiga i att avskaffa denna sista rest av feodalsamhället och att ni mot denna bakgrund ger ert stöd åt den socialdemokratiska reservationen.

Samma stöd räknar jag och Socialdemokraterna givetvis med att få från Bert Karlsson i Skara, Lars Andersson m.fl. nydemokrater, som dyrt och heligt lovat att bl.a. torparna på Niclas Silfverschiölds Koberg skall få friköpa sina torp.

Skall ni bli tagna på allvar, räcker det inte att krypa bakom den till intet förpliktande majoritetstexten i utskottets betänkande om att inte föregripa s.k. beredningsarbete i regeringskansliet. Här är det gamla ordspråket "medan gräset växer dör kon" verkligen på sin plats att återge.

Ty vad det handlar om är att riksdagen slår vakt om sin konstitutionella

trovärdighet och ser till att ett riksdagsbeslut som fattades för snart två och ett halvt år sedan äntligen genomförs. Sker inte en sådan markering från riksdagens sida, måste man tyvärr räkna med att hela frågan förpassas till den eviga långbänken.

Eftersom Ny demokrati också i fråga om friköp av historiska arrenden försöker sitta på två stolar samtidigt, finns det skäl att säga något om den äganderätt som vissa tycks oroa sig för.

Det handlar här inte om en inskränkning av någon annans äganderätt utan om en utvidgning av äganderätten och en myndighetsförklaring av enskilda människor, vilkas vardag i generationer till stor del styrts av feodalsamhällets lagar. Det handlar om människors kamp för friköp av sina fädernegårdar och därmed enskilt ägande för en större krets. Det handlar om brukarna i de bygder som ställdes utanför de s.k. skatteköpsreformer som är grunden för nästan all enskilt ägd jordbruksmark sedan århundraden tillbaka. De bör här också påpekas att en fideikommissinnehavare inte äger jorden utan innehar arrendestället med fideikommissrätt, vilket är en väsentlig skillnad.

I Ny demokratis särskilda yttrande finns en klar motsägelse. Först säger man att rätten att begära friköp skall utvecklas via domstol och att rätten att få ett korrekt och marknadsmässigt pris skall bevakas av domstol. Senare i texten heter det att rättsläget är väl definierat. Detta går ju bara inte ihop. Sanningen är ju den att arrendekommittén mycket klart löst detta lagtekniska problem. Den föreslagna lagen följer regleringen i expropriationslagen, och arrendatorn skall som huvudregel betala ett belopp som motsvarar fastighetens marknadsvärde. Då det dessutom finns en s.k. jordägarventil, dvs. att friköp inte skall få ske om det av särskilda skäl skulle vara oskäligt mot jordägaren, finns det inga som helst skäl att bekymra sig för rättssäkerhet och äganderätt.

Det handlar nu bara om god vilja och, Per Stenmarck, politiskt civilkurage.

Riksdagen skall ta ställning till principen om friköpsrätt. Det är allt som vi skall besluta om. Den närmare utformningen av den slutliga lagtexten – och då bl.a. lagens räckvidd i tiden – ankommer det på regeringen att verkställa. Med denna precisering torde alla den obotfärdiges sista förhinder för ett ja till en friköpsrätt vara sakligt undanröjda.

Man fick nästan det intrycket av vissa passusar i Per Stenmarcks anförande att han uppträder som pådrivare i denna fråga gentemot, enligt hans egen uppfattning, en senfärdig socialdemokratisk regering. Per Stenmarck har mot denna bakgrund stora möjligheter att påskynda frågan genom att rösta på den socialdemokratiska reservationen.

Det är alldeles felaktigt att tala om en utrednings slutgiltiga ställningstagande. Detta är ett delbetänkande, Per Stenmarck, som är enhälligt. Ordföranden och de två ledamöterna är helt överens. Det finns alltså inga sakliga hinder kvar.

Herr talman! Allra sist: "Hela landet skall leva", sade Petersson i centern för två och ett halvt år sedan. Snart får vi se om Andersson, Eliasson, Petersson, Harding-Olsson, Irhammar och Karlsson i Skara lever efter denna

stolta devis, eller om de i stället har börjat följa moderaternas fältrop: "Hela landet skall få veta att det lever!"

I detta anförande instämde Ingvar Johnsson (s).

Anf. 82 PER STENMARCK (m) replik:

Herr talman! Jag vet inte varför Bengt Silfverstrand nämnde just mig när han talade om politiskt civilkurage. Jag har inte för avsikt att byta till någon annan uppfattning i den här frågan än den jag tidigare har haft.

Varför har ni så bråttom just nu, Bengt Silfverstrand? Ni har ju haft alla år på er att driva den här frågan och att driva den till ett slut. Jag kan bara tolka detta som att det beror på att det faktiskt inte ens inom Bengt Silfverstrands eget parti har funnits någon majoritet bakom den linje som Bengt Silfverstrand själv väldigt länge har drivit.

Bengt Silfverstrand hänvisade till riksdagens beslut från 1989. Jag känner till detta. Därefter har det hållits ett mellanliggande val. Det kan finnas en möjlighet att det här i kammaren finns en annan uppfattning än den som rådde före valet. Det vet vi ännu ingenting om, men det visar sig när vi skall fatta det slutgiltiga beslutet.

Det här rör sig inte om en inskränkning av äganderätten, sade Bengt Silfverstrand. Vad är det då? Jo, det rör sig om en utvidgning av äganderätten för den som i dag inte har någon äganderätt, förklarade han. Det är i och för sig riktigt, men det här går ju ut över den som i dag har en sådan äganderätt.

Anf. 83 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Jag noterade en mycket intressant passus i Per Stenmarcks inlägg. Han sade att det ju kan vara så, att den nuvarande riksdagsmajoriteten tycker annorlunda i den här frågan än vad den gamla majoriteten gjorde. Det var oerhört intressant att få detta klarläggande. Under diskussionen i lagutskottet har den borgerliga majoriteten som en förhalning hela tiden försökt att knyta upp sin uppfattning till förhållandet att delbetänkandet skall remissbehandlas och att det finns ytterligare en del av utredningen kvar.

Här kom det äntligen en bekännelse som många har gått och funderat över, nämligen en bekännelse att den borgerliga majoriteten också i den här frågan är djupt splittrad. I det avseendet är kanske det minst besvärande sättet att ytterligare en tid skjuta hela frågan ifrån sig.

Per Stenmarck sade att det trots allt rör sig om en inskränkning i äganderätten för vissa. I samtliga praktiska fall där enskilda arrendatorer har kämpat i decennier och längre för att få friköpa sina gårdar har inte ägaren en sekund intresserat sig för dessa gårdar och byggnader. Ägarna har inte lagt två strån i kors för att göra någon upprustning eller bidra till investeringar. Praktiskt taget hela den ekonomiska insatsen har gjorts av arrendatorerna själva. Det rör sig alltså om ett brukande som är identiskt med en äganderätt, och därför undrar man: Varför åberopar man plötsligt i den sista skälvande minuten innan denna friköpsrätt skall genomföras en äganderätt som i praktiken inte utgör någon äganderätt, i synnerhet inte när det handlar om fideikommiss? Per Stenmarck borde veta vilken rättslig grund som föreligger

för ett fideikommiss. Det rör sig alltså inte om den inskränkning av äganderätten som Per Stenmarck försöker göra gällande.

Anf. 84 PER STENMARCK (m) replik:

Herr talman! Det är ganska fantastiskt att just Bengt Silfverstrand kan stå här i kammaren och tala om förhalning. Vad har ni egentligen själva sysslat med under alla år när det gäller den här frågan? Om den nu är så oerhört viktigt för er som Bengt Silfverstrand säger, varför i hela fridens namn har ni då inte gjort någonting åt detta under alla år? Ni hade minst 50 år på er att genomföra detta. Vi har hittills haft fem månader på oss. I rimlighetens namn borde vi få åtminstone litet mer tid på oss.

Bengt Silfverstrand sade att de borgerliga är djupt splittrade i den här frågan. Det finns säkert olika meningar, någonting som vi kan se när vi läser motioner från olika partier. Är ni själva då inte splittrade? Såvitt jag kan bedöma är det den främsta anledningen till att ni inte har mäktat att ta itu med den här frågan under alla dessa år. Därför säger jag än en gång: Låt oss skaffa fram ett beslutsunderlag. Därefter är vi beredda att göra ett slutgiltigt ställningstagande.

Avslutningsvis vill jag bara säga att det är fantastiskt att Bengt Silfverstrand kan stå i riksdagens talarstol och tala om äganderätten som en sista rest av feodalsamhället. Står Bengt Silfverstrand verkligen för detta? I så fall är det något häpnadsväckande. Vad betyder egentligen äganderätten för Bengt Silfverstrand? Jag är dess bättre övertygad om att han i det fallet inte är representativ ens för sitt eget parti.

Anf. 85 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! För mig och socialdemokratin betyder äganderätten förmodligen i det här fallet exakt detsamma som för Per Stenmarck och moderaterna. Det är bara det att fideikommissrätt inte är någon äganderätt. Det borde faktiskt en moderat ha tagit reda på innan han så dåligt utrustad på föttern sanslöst ger sig in i en debatt på det här sättet.

Per Stenmarck sade att socialdemokraterna har förhalat den här frågan. Man behöver bara gå till protokollet för att kunna konstatera att samtliga socialdemokrater röstade för denna friköpsrätt 1989. Den reservation som socialdemokraterna nu avgivit till lagutskottets betänkande kommer samtliga socialdemokrater att stödja. Vi hoppas bara på – och det är det avgörande – att de borgerliga som stödde vårt förslag 1989 visar samma politiska civilkurage i dag. Då kommer det att gå bra, och de arrendatorer som i dag så hett eftersträvar att få friköpa sina gårdar kommer att få göra det. Om man står fast vid den uppfattning som man tidigare har deklarerat, kommer det här att gå vägen.

Slutligen efterlyser Per Stenmarck ett beslutsundelag. Också det är ganska fantastiskt. Det finns ett beslutsunderlag, nämligen ett riksdagsbeslut. Från konstitutionell synpunkt är Per Stenmarck förpliktad att följa riksdagsbeslut. Om han inte tycker om riksdagsbeslutet, får han plädera för någonting annat i stället och lägga fram ett sakligt förslag som är annorlunda än det socialdemokratiska. Det går inte ens för en moderat att i längden samtidigt sitta på två stolar.

Förste vice talmannen anmälde att Per Stenmarck anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 86 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag har under ganska många år engagerat mig en del i den här frågan om historiska arrenden, framför allt när det gäller de torpare under Kobergs fideikommiss som velat friköpa sina torp. För de flesta av dessa torpare handlar det inte om att köpa en jordbruksfastighet utan en större tomt, där torparna och deras familjer har bott under generationer.

När beslutet fattades 1989 var glädjen stor hos dessa arrendatorer, som det har beskrivits här tidigare. Jag vill verkligen fråga Bengt Silfverstrand, som nu tar till brösttoner och kritiserar den här regeringen, varför ni var så senfärdiga med att lägga fram en proposition. Om ni inte trodde att en annan regering hade något intresse av den här frågan, borde ni ha skyndat på för att få den löst. Visst hade det varit möjligt, om bara viljan hade funnits. Skulden ligger helt klart hos socialdemokraterna. Det måste man säga.

Nu finns det i varje fall ett delbetänkande från den här utredningen som har tillsatts. Ledamöterna är eniga. Jag anser att villkoren för friköpande är så pass hårda att jag inte kan se att äganderätten skulle urholkas på något sätt eller sättas ur spel. Jag kan också tänka mig en tidsbegränsad lag, så att ingen ny arrendator skall kunna kvalificera sig till rätten till friköpande. Det är ganska viktigt att rätten gäller just de arrendatorer som finns i dag. Jag är medveten om att riksdagen inte kan spika datum för när regeringen skall lägga fram propositioner, men jag vill ändå markera att ett snabbt beslut är så pass angeläget för de människor som berörs att jag vill ansluta mig till reservationen.

Anf. 87 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Glädjen var stor för Marianne Andersson den dag som en stor riksdagsmajoritet beslutade att dessa arrendatorer skulle få friköpa sina gårdar. Och jag försäkrar Marianne Andersson att glädjen blir ännu större om riksdagen visar pondus och kraftfullhet att stå fast vid de beslut som man en gång har fattat.

Marianne Andersson återkom till senfärdigheten. I motsats till företrädare för borgerliga partier har vi inom socialdemokratin inget behov av att i alla lägen uppträda som den ståndaktige tennsoldaten. Det har tagit för lång tid, vilket även Ove Andréasson sade, men det har inte rått något tvivel om vad vi har velat. Eftersom det var så stor debatt och så stor oro och även litet förtäckta hot om anmälan av lagen till Europadomstolen, var det mycket väsentligt att utformningen av lagen gjordes på ett ordentligt sätt. Därför tillkom denna utredning.

Om man nu oroar sig för den socialdemokratiska senfärdigheten, kan man stilla också den oron i dag genom att rösta på den socialdemokratiska reservationen. Marianne Andersson har sagt att hon tänker göra det. Jag vill därför avslutningsvis fråga Marianne Andersson: Talar Marianne Andersson enbart för sig själv eller talar hon för Centern i denna fråga? Den är av avgörande betydelse, herr talman. Om det är Centern som döljer sig bakom

Marianne Anderssons anförande, kommer det att innebära att vi i och med dagens beslut kommer att få friköpsrätten bekräftad.

Anf. 88 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vill till Bengt Silfverstrand säga att om Socialdemokraterna hade lagt fram en proposition hade de kunnat utforma den. Nu kan de inte styra över en proposition som riksdagen i och för sig kan besluta skall läggas fram. Riksdagen kan inte bestämma tidpunkten. Så nog har Socialdemokraterna försuttit alla tillfällen att lösa denna fråga. Det kommer de aldrig ifrån.

Jag har deklarerat att min åsikt står för mig. Huruvida fler centerpartiser röstar på samma sätt som jag kan jag inte redogöra för, utan det är deras sak.

Anf. 89 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Det är ytterligare en bekräftelse på att Centern inte riktigt vet vilka uppfattningar man har i olika politiska frågor. Men det är väl ändå på det sättet, Marianne Andersson, att det pågår diskussioner i den centerpartistiska gruppen, och man har väl diskuterat denna fråga? Jag har hört att andra partier har haft den uppe till diskussion och har haft mer eller mindre animerade debatter om den. Vi kan kanske få ett besked av Marianne Andersson, som väl ändå deltar i Centerns gruppmöten, vad man kom fram till på det gruppmöte då denna fråga behandlades.

Marianne Andersson säger att vi från Socialdemokraternas sida inte kan styra, eftersom vi inte lade fram en proposition tidigare. Jag har redan deklarerat att den på något sätt borde ha kunnat läggas fram. Men det finns en mycket stark förklaring till att man avvaktade den slutliga utredningen. Och det positiva och nya var ju att en utredning för första gången blev enig i den kontroversiella frågan om historiska arrenden. Och då förpliktar väl det, Marianne Andersson, att Sven-Olof Petersson, som företräder Centern och som var med i utredningen, har lagt fram dessa synpunkter. Väger inte ett sådant ställningstagande som Sven-Olof Petersson har framfört tungt i Centern, Marianne Andersson?

Anf. 90 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Vad vi behandlar på våra gruppmöten och vilka ställningstaganden som vi kommer fram till där är naturligtvis vår ensak. Om vi skall hyfsa debatten något, vilket inte precis är Bengt Silfverstrands starka sida, innebär ju ett uppskjutande inte ett ställningstagande i detta sammanhang, utan det pågår en diskussion om huruvida beslutet skall fattas nu eller i ett sammanhang. Det är ju detta som har diskuterats. Men jag anser för min del att detta är en så pass viktig fråga att den bör avgöras snabbt. Det är detta som är ställningstagandet.

Anf. 91 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Jag begär självfallet inte att Marianne Andersson här skall ha några utläggningar om vilka ställningstaganden som Centern kommer fram till. Men om man tillsätter en person, som uppenbarligen har Centerns förtroende, i en utredning, och om denna utredning når det mycket positiva

resultatet att man över blockgränserna för första gången blir överens om betydelsen av en friköpsrätt, tycker jag ändå att Marianne Andersson kunde kosta på sig att tala om för kammarens ledamöter vilken effekt detta Peterssonska ställningstagande har fått på centerpartisterna. Det tycker jag ändå att man kan begära. Om vi får detta besked kanske optimismen här i kammaren ökar och rädslan i utskotten förbyts i en oförvägenhet och ett beslut i frågan i dag.

Förste vice talmannen anmälde att Marianne Andersson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 92 INGVAR JOHNSSON (s):

Herr talman! Jag har tillsammans med Bengt Silfverstrand motionerat i frågan, och jag hade tänkt att nöja mig med att instämma i hans utomordentliga anförande. Men efter att ha lyssnat på Marianne Andersson kan jag inte låta bli att lägga till några meningar.

Det är naturligtvis bra att Marianne Andersson har gjort detta ställningstagande för torparna bl.a. på Koberg, som ju ligger i vår gemensamma valkrets, och det är bra att hon tänker rösta på reservationen.

Jag har i valkretsen hört väldigt mycket om Marianne Anderssons aktiviteter i denna fråga. Men jag måste säga att jag på hemmaplan inte är särskilt imponerad, eftersom det verkar som om det blir färre centerpartister än fler som intar den ståndpunkt som Marianne Andersson har intagit. Marianne Andersson har därför, menar jag, helt misslyckats med att övertyga sina partivänner om att centerpartiet borde vara ett parti som tar ställning för de små i samhället och inte ett parti som sätter friherrars och grevars intressen före torparnas.

Anf. 93 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag vet inte hur mycket Ingvar Johnsson har hört, men det är intressant att mina aktiviteter ändå märks ute i bygderna. Jag tycker att det är bra att få det erkännandet.

När det gäller frågan om att jag skulle ha misslyckats med att övertyga mina partikamrater, kan jag mycket väl säga med en gång att vi i vårt parti har haft olika åsikter i denna fråga. Det hade vi förra gången den var aktuell, och det har vi säkert nu också. Men just vid denna omröstning kan vi inte lägga in ett absolut för eller emot ett friköpande i detta beslut. Det vill jag gärna poängtera, eftersom frågan mer gäller tidpunkten än att avgöra själva frågan, och detta är viktigt att slå fast.

Anf. 94 INGVAR JOHNSSON (s):

Herr talman! Jag tycker nog att Marianne Andersson i den diskussion som har varit i valkretsen inte särskilt väl har kunnat skilja mellan vad hon tycker själv och vad Centerpartiet som helhet tycker.

Jag anser nog att min kära bänkkamrat har hamnat i ungefär samma situation gentemot dem som äger stora jordar och dem som har förvaltaruppdrag inom centerpartiet som en viss betjänt i ett annat parti har i förhållande till sin greve.

Anf. 95 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! En sådan jämförelse är faktiskt ganska skrattretande. Jag vill helt och hållet tillbakavisa detta. Det handlar faktiskt inte om stora jordägare kontra de små människorna. Ingvar Johnsson vet mycket väl att vi i Centerpartiet alltid har slagit vakt om de små i samhället, och det gäller även i denna fråga. Sedan kan man ha litet olika uppfattningar om hur formerna skall vara, och det kan vi ha i vårt parti.

Anf. 96 INGVAR JOHNSSON (s):

Herr talman! Det stämmer nog att Centerpartiet i opposition till och från har tagit ställning för de små i samhället. I regeringsställning gör man det mindre ofta. Men just med tanke på att man tidigare har tagit ställning för de små är den ståndpunkt som Marianne Andersson tvingas erkänna att hennes parti har intagit än mer förvånande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 18 mars.)

9 § Riksdagens förvaltningskontors förslag om anslag på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1991/92

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1991/92:KU16 Riksdagens förvaltningskontors förslag om anslag på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1991/92 (förg. 1991/92:13).

Anf. 97 HARRIET COLLIANDER (nyd):

Herr talman! Rubriken på mitt anförande lyder: Låt oss göra riksdagen kostnadsmedveten.

Riksdagens förvaltningskontor och förvaltningsstyrelse har lagt fram förslag om tilläggsbudget till riksdagens budget för innevarande budgetår, dvs. för 1991/92.

Folkpartisten Hans Lindblad har skrivit en motion med anledning av förslaget som vi i Ny demokrati ansluter oss till.

Tilläggsbudgeten är på 12,3 miljoner, varav 3,7 miljoner hänför sig till drift och 8,6 miljoner till investeringar.

Vi i Ny demokrati anser att det finns skäl att endast bevilja tilläggsanslag för kostnader som man inte kunnat förutse när huvudbudgeten upprättades, och de kostnaderna accepterar vi. Allt annat handlar om dålig planering.

- Vi accepterar bidraget till IPU-konferensen i Stockholm 1992.
- Vi accepterar ökade lokalkostnader i samband med valet.
- Vi accepterar stöd till datoriseringen i Estlands parlament, även om vi anser att man hade kunnat ta de pengarna från biståndsanslaget.

Men:

- Vi accepterar inte de 5,7 miljonerna till reinvestering i säkerhetsanläggningen. Att man några månader in på det nya budgetåret begär tilläggsanslag för säkerhetsanläggningen visar att man inte har någon långsiktig

plan för den här investeringen. Vi efterlyser följaktligen en treårsplan för investeringar.

- Vi accepterar inte heller tilläggsanslag för en ny informationsbroschyr. Vi menar att man borde ha förutsett att rikdagsvalet skulle medföra förändringar och att man därför skulle ha äskat medel till en ny broschyr.
- Vidare accepterar vi inte tilläggsanslaget till JO-ämbetet. Det avser 600 000 kr. på datasidan och 260 000 kr. till bl.a. resor. Har man ingen framförhållning får man hanka sig fram med den datorisering som man har fram till nästa budgetperiod. Man får också resa mindre om man har räknat fel på kostnaderna.

Jag är medveten om att det är svårt att vid en nedskärning värdera tyngden av de olika anslagsposterna med tanke på den bristande information som vi har fått, speciellt beträffande sådana tekniskt komplicerade projekt som ADB-utrustningen och säkerhetsanläggningen. Det är nödvändigt att få ta del t.ex. av en treårig investeringsplan för att rätt kunna värdera investeringar.

Jag är emellertid medveten om att förvaltningskontoret har en svår mellanställning när det gäller att jämka mellan en politisk styrelse som inte alltid sätter ekonomin i förgrunden och ledamöter som inte alltid är så noga med kostnaderna på den egna arbetsplatsen. Detta är bakgrunden till att jag i reservationen aviserat ett kommande förslag om en från riksdagen fristående utredning av verksamheten inom förvaltningskontoret och, vill jag tillägga, även mera generellt inom riksdagen.

Konstitutionsutskottet har tidigare – men alltså inte den här gången – erinrat förvaltningsstyrelsen om det olämpliga i att begära tilläggsanslag för sådant som man rimligen borde ha kunnat förutse i det ordinarie budgetarbetet och förutsatt att detta fortsättningsvis skulle beaktas. Det gör inte förvaltningsstyrelsen, som består av politiker med säte i riksdagen.

I dagens kärva ekonomiska klimat måste alla spara, och staten uppmanar offentliga sektorn till kraftiga sparbeting. Då måste riksdagen själv föregå med gott exempel. Kan riksdagen inte själv klara ut hur det skall gå till, får man ta hjälp utifrån och låta specialister se över riksdagens kostnadsstruktur. Detta kommer Ny demokrati att yrka i samband med beslutet om riksdagens budget för budgetåret 1992/93.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till den av mig framställda reservationen.

Anf. 98 HANS LINDBLAD (fp):

Herr talman! I fjol yrkade jag i en motion avslag på förslaget om tilläggsstat för utgifter när det gäller riksdagen. De utgifterna, menar jag, hade kunnat förutses vid budgetbehandlingen. Det är i och för sig inte pengarna det handlar om, utan det är fråga om principen.

Här försöker vi få ordning på Sveriges statsfinanser genom att uttala att myndigheterna skall ha en framförhållning. De skall ha en treårsbudgetering, och de skall kunna omprioritera. Men riksdagens egna verk kan få en egen verksamhet.

Vid det aktuella tillfället uppfattade jag att konstitutionsutskottet sade att det hade varit att föredra om kostnaderna i fråga hade kunnat förutses. Ut-

skottet sade: Vi förutsätter att vad som i utskottet anförts beaktas i fortsättningen. Samma sak upprepas i år.

Det värsta här är JO-ämbetet. Det som JO-ämbetet föreslagit har nämligen inte sakbehandlats av förvaltningsstyrelsen eller förvaltningskontoret. Man har bara vidarebefordrat förslaget. Här har vi alltså exempel på en myndighet, JO, som kan begära vad den vill hos riksdagen. Om man på en vanlig myndighet skulle komma på att man ville ut och resa litet mera och man således ville ha tilläggsanslag, skulle svaret från det egna fackdepartementet bums bli nej.

Men om man på fackdepartementet skulle ha varit så knasig att man sade att det var tillåtet att resa mera, skulle det med all säkerhet ha blivit stopp hos finansdepartementet. Om man där skulle ha varit så korkad att man inte stoppade det hela, skulle riksdagen naturligtvis ha sagt att det inte beviljas mera pengar för resor. Sådant skall man veta när budgeten görs. Men JO-ämbetet kan begära mera och får också pengar!

JO-ämbetet är ju en jobbig myndighet och en ganska stor myndighet. Där finns 50 anställda. Förmodligen är den här myndigheten rätt ineffektiv. Hälften av personalen är biträdespersonal. En chef har blivit avsatt, därför att han var totalt hållningslös när det gällde ekonomin. Dessutom har man köpt möbler, trots att pengar saknades. Att köpa något som man inte har pengar till uppfattar jag som stöld. Nu säger JO-ämbetet att man vill ha pengar, så att man kan resa mera. Man får pengar. Dessutom är det undermåligt på ADB-sidan. Verksamheten fungerar inte. I det läget behöver man hjälp. Då säger riksdagen att ADB-enheten skall inrätta en ny byrådirektörs- eller avdelningsdirektörstjänst. Detta skall debiteras JO-ämbetet, och det är väl okej. Men vartenda öre får man på tilläggsstat. Det rimliga är naturligtvis att omfördela inom verksamheten. De som har sysslat med data får göra någonting annat. Men, som sagt, man får vartenda öre på tilläggsstat.

Jag menar att man därmed handlar i strid med väldigt elementära principer. Naturligtvis skall man inom ramen för det anslag som beviljats fördela mellan personal och annat. Annars handlar man i strid med väldigt enkla principer – principer som gäller för statsförvaltningen i övrigt. Jag tycker att det är besvärande att riksdagen direkt under sig har en myndighet som gång på gång och år efter år behandlar sin ekonomi mycket illa. Och så här gör alltså JO-ämbetet. Egentligen spelar det ingen roll vad det är för myndighet. Varje myndighet skall ha ordning på sin ekonomi. Det är i varje fall ingen poäng i att det här gäller JO-ämbetet, som ju i andra sammanhang har att granska hur myndigheter och ämbetsverk sköter sig. JO-ämbetet visar alltså på en utomordentligt dålig framförhållning. Det verkar vara kaos på den myndigheten.

Jag har ingenting emot att man får hjälp med sina datamaskiner. Men det är inte rimligt att riksdagen skall ge tilläggsanslag för detta ändamål.

Vad sedan gäller riksdagens egen verksamhet noterar jag att pengar beviljats till informationsbroschyren två år i rad. Det är egentligen ett år för mycket.

Herr talman! Jag yrkar bifall till föregående talares reservation.

Anf. 99 INGVAR SVENSSON (kds):

Herr talman! Det är klart att man kan kritisera detta med tilläggsanslag. Givetvis får det inte bli en normal del i verksamheten att man på olika myndigheter ständigt kommer med krav på tilläggsanslag.

Det är heller inte en bra strategi att skjuta på nödvändiga investeringar. Jag måste säga att jag har fullt förtroende för förvaltningskontoret och förvaltningsstyrelsen när det gäller deras förmåga och kapacitet att tillse att organisationen och administrationen här i huset fungerar.

Mot den bakgrunden yrkar jag bifall till utskottsmajoritetens hemställan.

Anf. 100 JOHAN LÖNNROTH (v):

Herr talman! Också jag har mycket stort förtroende för förvaltningsstyrelsen och förvaltningen i detta hus. Men jag känner samtidigt ett behov av att ge Hans Lindblad stöd i denna fråga.

Jag har själv suttit ett antal år i Göteborgs kommunstyrelse, och jag fick då en och annan gång höra att jag var en gnet. Tjänstemännen runt omkring mig brukade antyda det när jag klagade på olika detaljer som jag tyckte var litet för dyra. Det är ju alltid litet jobbigare att ge sig på dem som man har runt omkring sig. Man betraktas som en gnet. Jag är rädd att Hans Lindblad kanske också har fått den stämpeln på sig litet grand när han här river i gentemot våra närmaste.

Det handlar här självfallet om struntsummor sett i det stora sammanhanget. Men jag tror att det rent psykologiskt är viktigt att vi stödjer det arbete som Hans Lindblad har lagt ner där han verkligen har penetrerat dessa frågor. Också jag yrkar därför bifall till motionen, vilket innebär bifall till reservationen från Ny demokrati.

Anf. 101 HANS LINDBLAD (fp):

Herr talman! Ingvar Svensson sade att det här inte får bli en vana. Men det är ju en vana om det upprepas år efter år. När konstitutionsutskottet förra året sade att detta inte skall upprepas så upprepas det lika fullt igen.

Jag har som känt inte fullt lika stort förtroende för förvaltningsstyrelsen eller förvaltningsledningen här i huset. Men det är egentligen ointressant, eftersom man sagt mig att man inte gör någon sakbehandling. Detta är ett förslag som kommer från JO och som bara är vidarebefordrat. Förvaltningsstyrelsen har inte tagit ställning och sagt om detta är rätt eller inte. Det är formellt riktigt, men man tar inte ställning till om JO behöver resa mer. Därför kommer sakbehandlingen att åligga utskottet. Förvaltningsstyrelsen har inte gjort en bedömning av om det här är rätt.

Dessutom står i betänkandet att utskottet inte har någon invändning mot medelsberäkningen. Det har egentligen inte jag heller. Det är inte fråga om beloppen och om det är för mycket eller för litet. Jag menar att man över huvud taget inte skall få pengar via tilläggsstat för sådant som hade kunnat förutses. Beloppet är för mig ointressant.

Det hela är en principiell fråga. Riksdagen lever i sin egen verksamhet inte upp till det som grundlagen sagt sedan 1973 och som upprepats gång på gång, nämligen att man i budgeten skall få en samlad bedömning av samtliga behov och att tilläggsstat endast skall användas när det kommer till nya faktorer.

Om vi inte inom riksdagens egen verksamhet lever upp till det blir det naturligtvis mycket svårt att hävda detta gentemot myndigheter. Detta är därför litet sedelärande. Om riksdagen själv följer bestämmelserna kan vi med mycket större pondus gå ut och säga till myndigheterna: Ni måste ha framförhållning och göra omprioriteringar. Ni skall inte kunna komma och begära tilläggsanslag därför att ni är dåliga på att planera eller därför att ni inte kan klara ert datasystem.

Det är principiellt mycket viktigt att riksdagen lever upp till det riksdagen säger, dvs. att riksdagen gör som riksdagen lär.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 18 mars.)

10 § Anslag till allmänna val

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1991/92:KU25 Anslag till allmänna val (prop. 1991/92:100 delvis).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 18 mars.)

11 § Anslag till datainspektionen

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1991/92:KU26 Anslag till datainspektionen (prop.1991/92:100 delvis).

Anf. 102 INGER RENÉ (m):

Herr talman! Elektro- och datatekniken har förändrat såväl arbetsliv som privatliv mer och i betydligt snabbare takt än vad vi kunnat ana bara för några år sedan. Datorn är snart var mans egendom och också var kvinnas. Alla berörs vi av datoranvändningen, stundtals utan att vara riktigt medvetna om det.

Ny teknik väcker ofta oro hos många människor. Det är lätt att gripas av rädsla för eventuella negativa sidor och glömma bort eller inte se de stora utvecklingsmöjligheter som t.ex. datoriseringen ger. Det är därför väsentligt dels att informera om data och datasäkerhet, dels att ha en tillsyn utformad så att automatisk databehandling av personuppgifter inte upplevs medföra otillbörligt intrång i enskildas personliga integritet. Detta är datainspektionens uppgift.

I detta sammanhang kan det vara lämpligt att titta i backspegeln och fundera över varför Sverige har osedvanligt omfattande registrering av sina medborgare. Svaret är de stora totalregistren som behövs inom den offentliga sektorn, och de utgör det stora hotet mot den personliga integriteten. Mer av privat verksamhet inom skola, vård och omsorg kommer att minska

behoven av de stora registren, och det torde också öka enskilda människors integritet.

Sveriges datalag är från 1973, och den är naturligtvis starkt föråldrad med tanke på vad som har hänt inom området under snart 20 år. En ny datalag är i vardande inom de närmaste åren. Det kommer att föreslås en helt ny inriktning för datainspektionens arbete. Tillståndsprövningen kommer att överges, och myndigheten kommer att utöva sitt ämbete genom tillsyn. Finansieringssystemet kommer att läggas om, och som en effekt av detta kommer datainspektionen att slippa en del kamerala sysslor och mer kunna koncentrera sig på sin huvuduppgift, dvs. att uppehålla integritetsskyddet.

Det pågår dessutom sedan några år inom datainspektionen ett arbete med att rationalisera handläggningen av ansökning om tillstånd att inrätta personregister. Särskilda registerlagar kommer att reglera ett stort antal områden. Det kommer också att kraftigt förändra inriktningen på datainspektionens verksamhet.

Det pågår alltså redan nu förändringar inom datainspektionen, och situationen kommer att bli än mer annorlunda om några år när den nya datalagen träder i kraft. I detta läge är det naturligt att avvakta förändringsarbetet innan man beslutar i en så viktig fråga som att öka personalstyrkan eller ändra myndighetens arbetsinriktning. Det är därför ytterligt olämpligt att nu utöka antalet tjänstemän, vilket föreslås i den socialdemokratiska motionen.

Jag yrkar bifall till reservationen och avslag på utskottets hemställan.

Anf. 103 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Datainspektionen fyller en mycket viktig funktion i vårt samhälle. Det tror jag att alla i utskottet är överens om. Det gäller för datainspektionen att se till att automatisk databehandling av personuppgifter inte medför otillbörligt intrång i enskildas personliga integritet, och det är en grannlaga uppgift.

Den omfattande datoriseringen har inneburit att datainspektionens verksamhetsområde har ökat betydligt. Meningen är att datainspektionen precis som här tidigare sagts dels skall ge tillstånd, dels utöva tillsyn. Tillsynsarbetet har kommit i kläm eftersom det kommit in så många anmälningar, och tillståndsfunktionen har utökats våldsamt.

Detta har man uppmärksammat under långt tid. Redan i början av 80-talet fanns planer på att göra förändringar på detta område. Men man kunde inte enas om detta. Nu pågår, precis som Inger René sade, datalagsutredningen, där flera av oss sitter med. Troligen kommer man att betona tillsynsverksamheten och tona ner tillståndsverksamheten. Vi i Folkpartiet anser att det är mycket viktigt att man verkligen kommer åt de känsliga registren och bevakar den personliga integriteten.

Eftersom arbetet pågår tycker vi inte att det finns anledning att öka själva ramen för datainspektionens arbete. Men om det finns behov av tillfälliga förstärkningar finns den möjligheten. Datainspektionen har ju de senaste åren levererat överskott till staten. Man har också ansökt om att få använda de här överskotten. Den socialdemokratiska regeringen har de senaste åren inte gett något besked huruvida man skulle få möjlighet till detta. En sådan ansökan finns nu inne igen. Om man behöver detta för att t.ex. utöka till-

synsverksamheten finns möjligheten att få tillstånd att disponera överskottet under en viss tid. Vi tycker att det är rimligare att man förfar på det här sättet eftersom utredningsarbetet pågår.

Det är först när vi här i riksdagen är överens om hur vi skall ha det med datainspektionen och hur den skall vara organiserad som vi skall fastställa organisationen för arbetet. Det är inget motiv att säga att detta inte kostar staten någonting. För hur det än är så är ju de avgifter som kommer in till datainspektionen kostnader som bärs av några.

Jag vill med detta instämma i Inger Renés anförande och yrka bifall till reservationen och avslag på majoritetens förslag.

Anf. 104 JOHAN LÖNNROTH (v):

Herr talman! I den socialdemokratiska motionen står det: "Kraven på ökad effektivisering av den offentliga sektorn kommer också att leda till krav på samordning av olika databaserade informationssystem, inte minst inom den kommunala sektorn." Detta innebär ökade risker för den personliga integriteten.

Jag kan bara instämma i detta. Jag kan ta min egen hemkommun som exempel. På senare tid har det varit en het debatt om spårvägen och deras register över fuskåkare i Göteborg. Det finns säkert många andra sådana exempel.

Vad är då orsaken till den här typen av rationaliseringar och samordningar av dataregister i kommunerna? Vad är grundorsaken till dessa ganska extrema effektiviseringskrav? Jag skulle vilja påstå att en huvudanledning är den statliga konfiskeringen av kommunernas pengar. Den har pågått under både föregående och nuvarande regering.

Det är mot den här bakgrunden vi skall se inslaget i motionsförslaget att man skall låta datainspektionen höja sina avgifter. Ingela Mårtensson tog upp detta nu. Om man låter datainspektionen höja sina avgifter på de här tjänsterna kan vi ju säga att staten med ena handen tar ifrån kommunerna ytterligare pengar och samtidigt hötter med den andra näven och säger att de skall passa sig för att införa olika integritetshotande datasystem.

Datainspektionen utför självfallet ett viktigt arbete. Men jag tror inte att man skall ha en övertro på statlig kontroll. Det handlar nog ofta om att vanligt folk skall ha en vaksamhet mot detta.

Jag skulle också vilja polemisera mot Inger René som säger att en privatisering här på något sätt skulle vara en hjälp att få bort dessa dataregister. Jag skall ta ett litet exempel på det också. År 1975 avslöjades ett privat åsiktsregister inom Göteborgs sjukvårdsförvaltning. Den person som ägnade sig åt den här registreringen blev sedermera direktör på Volvo och ledde AB Volvoresultat, tror jag det hette. Där hade man bl.a. fullständig kontroll över vilka det var som köpte aktier och inte köpte aktier i Volvos vinstdelningssystem.

Jag tror att det är en oroande utveckling inom många svenska privatägda storföretag att de har en ganska stark kontroll över de anställda och kanske också andra kategorier som de av olika skäl vill ha kontroll över. Jag tror inte att detta med privatisering skulle vara ett botemedel, snarare tvärtom. Om datainspektionen skall prioritera, och det tvingas den självfallet att

göra, skulle jag vilja uppmana Kurt Ove Johansson och andra som sitter i styrelsen att skärpa kontrollen av de privata storföretagen och vad som pågår där.

Med detta vill jag yrka bifall till reservationen. Det innebär alltså samma ställningstagande som det ursprungliga regeringsförslaget.

Anf. 105 INGER RENÉ (m) replik:

Herr talman! Johan Lönnroth tog ett exempel som är sorgligt i hela sin skepnad. Men jag skulle vilja ta två andra exempel som visar att det faktiskt är så att de stora totalregistren har gjort att vi registreras i större utsträckning än i de allra flesta andra länder. Man kan dels titta på registermängden, som är mycket större än i alla andra länder, dels titta på effekterna av detta.

Åtskilliga människor föredrar i dag att vända sig till privat sjukvård, för att ta ett exempel, i stället för till den landstingsdrivna sjukvården därför att de vill undvika att hamna i landstingens register.

Anf. 106 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Det finns en grundläggande skillnad, Inger René, mellan privat och offentlig verksamhet. Det är faktiskt så att vi har någonting som heter offentlighetsprincipen.

I Göteborgs kommunfullmäktige har man haft många genomlysande debatter om integriteten i datasystemen i kommunen. I de privata storföretagen förekommer ingen liknande offentlig debatt. Det är en stor grundläggande principiell skillnad. Vi har många kloka kommunalpolitiker som verkligen försöker att hålla kontrollen på vad som händer i kommunen.

Anf. 107 KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i diskussionen som har förts mellan Lönnroth och René, men jag vill ändå understryka det som Lönnroth talar om, nämligen de konsekvenser som det kan få för utvecklingen när den nya kommunallagen träder i kraft. Datainspektionen har ju också ganska nyligen undersökt de här frågorna och pekat på de svårigheter som kan uppstå när det gäller just offentlighetsprincipen.

Detta är ju mycket väsentliga frågor som det sannolikt finns stor anledning för oss här i riksdagen att komma tillbaka till. Det finns alltså en uppenbar risk för att den öppenhet som finns här kan gå förlorad om man inte verkligen ser om sitt hus. Detta har datainspektionen pekat på nu. Jag tror att man har en presskonferens i dag kring just de här frågorna.

Sedan vill jag understryka att Sverige ju alltid har stått i främsta ledet när det gäller datalagstiftning. Sverige fick sin datalag, som ett av de första länderna i världen, som Inger René sade, 1973. Samtidigt inrättades datainspektionen som i kraft av datalagen skall värna om medborgarnas personliga integritet i datasamhället.

Datalagen och datainspektion tillkom på socialdemokratiskt initiativ. För oss socialdemokrater är rätten till personlig integritet en hjärtefråga. Därför slår vi vakt om datainspektionens möjligheter att bedriva en effektiv verksamhet. De politiska partier som nu sitter i regeringen, och som hade säte i riksdagen när datalagen antogs, kom först senare att intressera sig för de

datapolitiska frågorna. Det förklarar måhända den dumsnålhet som regeringspartierna nu visar upp beträffande anslagsramen till datainspektionen för budgetåret 1992/93.

Trots att datalagen inte har så många år på nacken har den ändå genomgått många förändringar. Det sammanhänger naturligtvis i hög grad med den snabba tekniska utvecklingen på området och den ökade datoriseringen i samhället. Kraven på ökad datasäkerhet och ett bättre skydd för den personliga integriteten har därför drivits hårt. Jag vill hävda att den socialdemokratiska regeringen under andra hälften av 80-talet på grundval av data- och offentlighetskommitténs förslag kunde förändra datalagen i en riktning som stärkte den enskildes personliga integritet.

Att minska anslagsramen för datainspektionen med 0,5 %, som den borgerliga regeringen nu föreslår, kan vid första ögonkastet förefalla vara en marginell förändring, men vid närmare eftertanke är det snudd på skandal. Det är bara att ta del av fakta. Antalet tillståndsärenden vid datainspektionen ökar kontinuerligt liksom dessa ärendens svårighetsgrad.

Härtill kommer att mycket återstår innan datainspektionen kan uppnå det mål för tillsynsverksamheten som antagits och som statsmakterna anslutit sig till. Regering och riksdag har gång på gång understrukit att en aktiv tillsynsverksamhet är av fundamental betydelse för integritetsskyddet i samband med personregistrering.

Mot den bakgrunden är den borgerliga regeringens förslag om en minskad utgiftsram för datainspektionen något av ett dråpslag, får man väl säga, mot den personliga integriteten.

En effektivisering av den offentliga sektorn liksom nya organisationsformer på olika samhällsområden kommer att medföra krav på en ökad samordning av databaserade informationssystem. Den här utvecklingen kommer, som Johan Lönnroth påpekade, att bli mycket tydlig på den kommunala sidan genom den administrativa omdaning som den nya kommunallagen för med sig. Förväntade bransch- och strukturrationaliseringar på den privata sektorn kommer ytterligare att förstärka den utvecklingen.

Det är lätt att inse att de här förhållandena sammantaget medför risker för otillbörligt intrång i den personliga integriteten. I det läget kan man inte avstå från att ge datainspektionen en något ökad utgiftsram för att bemästra situationen.

Vi anser att denna utgiftsram bör fastställas till 21 637 000 kr. för budgetåret 1992/93. Det är väl använda pengar, det vet vi. Därom vittnar de resursökningar till datainspektionen som riksdagen beslutat om under senare år, då på förslag från den socialdemokratiska regeringen. Datainspektionen har kunnat effektivisera sin verksamhet. Vi har som enskilda medborgare fått ett bättre integritetsskydd, och registerhållarna har fått en bättre service.

Regeringens motiv för att minska datainspektionens utgiftsram är mycket illa underbyggda. Den gemensamma reservationen från regeringspartierna gör faktiskt saken ännu värre. Det måste, som jag ser det, vara genant att behöva stå som undertecknare av ett så undermåligt dokument.

Man säger i reservationen att förändringar i datalagen skall förändra datainspektionens arbetssituation. Datalagsutredningen tillgrips som ett slagträ från regeringspartiernas sida för att minska datainspektionens resurser. Jag

måste ställa frågan om på vilket sätt datalagsutredningen påverkar datainspektionens resursram för 1992/93.

Arbetet i datalagsutredningen pågår för närvarande. Vi som ingår i den har haft några få sammanträden. Den kommer inte att vara klar förrän allra tidigast i höst. Sedan vet alla att det är en lång process som förestår, innan det ligger en proposition klar på riksdagens bord.

De praktiska effekterna för datainspektionens arbete av en ny datalag kommer i bästa fall 1995. Man kan med andra ord inte skära i datainspektionens utgiftsram för 1992/93 med motiveringen att vi har en ny datalag 1995 utan att det får negativa effekter för den personliga integriteten och för registerhållarna.

Sedan hänvisar reservanterna till det statsfinansiella läget. Utan att ens rodna på kinderna försöker de dölja det faktum att en höjd utgiftsram för datainspektionen inte på något sätt påverkar statens budgetsaldo. Datainspektionen är en tusenkronorsmyndighet. Den utgiftsram som utskottsmajoriteten föreslår täcks av datainspektionens egna inkomster.

När det gäller den statsfinansiella effekten förhåller det sig precis tvärtemot vad reservanterna säger. Genom att snörpa åt resurserna för datainspektionen minskar man effektiviteten. Ärendebalansen ökar, och kostnaderna för datainspektionens kunder ökar. De får helt enkelt vänta längre på ett tillstånd och förlorar pengar på att inte få ta ett register i bruk. Det gäller både den privata och den offentliga sektorn, som är datainspektionens kunder.

Genom att man minskar resurserna till datainspektionen på det sätt som reservanterna och regeringen föreslår uppstår det negativa statsfinansiella effekter. Den stora förloraren på den borgerliga regeringens njugghet mot datainspektionen är medborgarna i Sverige och naturligtvis den personliga integriteten genom att bl.a. tillsynsverksamheten och regelgivningsverksamheten blir lidande.

Hur det nu än går i voteringen i det här ärendet har dagens debatt åtminstone haft den nyttan med sig att vi nu vet vilka partier som i både ord och handling är beredda att värna den personliga integriteten.

Jag skulle också med några ord vilja kommentera det som Ingela Mårtensson var inne på. Hon säger att det skulle finnas möjligheter för datainspektionen att gå till regeringen och nu få nya pengar inom den nuvarande utgiftsramen. Men, herre Gud, det är ju precis det som datainspektionen har gjort!

Datainspektionen har gått in med sin anslagsframställning till regeringen och har nu fått beskedet att regeringen inte ens är beredd att ge datainspektionen lika mycket resurser som den hade föregående år, utan man vill t.o.m. skära i datainspektionens nuvarande resurser med 0,5 %.

Har Ingela Mårtensson uppgifter som utskottet i övrigt inte har haft? Har Ingela Mårtensson fått några löften från regeringen om att datainspektionen, om den går in med en ny anslagsbegäran, då också kommer att få de pengar som vi pratar om? Om Ingela Mårtensson har sådana uppgifter, är det mycket egendomligt att man från Folkpartiets sida i konstitutionsutskottet inte var beredd att kasta fram dem under utskottsbehandlingen. Om så skett, hade frågan kanske kommit i ett helt nytt perspektiv.

Jag tycker alltså att det är rimligt, med de uttalanden som Ingela Mårtens-

son har gjort, att vi får besked: Har regeringen bestämt sig för att ge datainspektionen de pengar som vi har efterlyst? Då skulle vi debattera den här frågan utifrån andra utgångspunkter, naturligtvis. Det vore intressant att få svar.

Anf. 108 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Kurt Ove Johansson får det till att låta som om debatten gäller vem som bäst skyddar den personliga integriteten. Det är inte detta det handlar om här.

Vad beträffar historien skulle jag vilja påminna om den insats som Kerstin Anér har gjort i den här frågan under väldigt många år. När hon satt i riksdagen slog hon verkligen ett slag för den personliga integriteten och skyddet för personer mot det intrång som kunde ske genom datorisering av personregister etc. Men det är som sagt inte den frågan det gäller här.

Sedan vill jag ta upp frågan om den tillfälliga resursförstärkning som jag talade om i mitt första anförande. Kurt Ove Johansson undrar om jag har särskilda informationer som utskottet i övrigt inte har del av. Jag utgår ifrån att Kurt Ove Johansson har läst vad han själv står bakom i utskottet. Högst upp på s. 4 i betänkandet står precis det som jag sade, att datainspektionen har lämnat in en ansökan om att få disponera överskottet.

Man får skilja mellan utgiftsramen, som riksdagen beslutar om, och möjligheten att utnyttja ett överskott som datainspektionen levererar in till staten. Hela utskottet har i sin skrivelse fört fram – och vi har tagit upp det i vår reservation – att det finns möjligheter till förstärkning på det sättet.

Regeringen har inte tagit ställning, och det står också på s. 4 att skrivelsen för närvarande är föremål för övervägande inom regeringskansliet. Så jag kan inte förstå att det skulle vara någon nyhet för Kurt Ove Johansson.

Det fanns många andra påhopp i Kurt Ove Johanssons inlägg, bl.a. att målet för tillsyn inte har uppfyllts på länge och att möjligheterna att uppnå det nu skulle försvåras. Det har inte kunnat uppfyllas under många år på det sätt som var meningen med datainspektionen. Det gör också att frågan nu är föremål för utredning i datalagsutredningen.

Vi brukar vanligtvis hantera ärenden så, att om det pågår en utredning skall vi inte under tiden ändra en organisation. Det är klart att man kunde ha en jätteapparat för att kunna kontrollera, men jag tror att vi är ganska överens om att vi inte vill att datainspektionen skall bli något enormt kontrollorgan, utan att den skall fortsätta i ungefär den nuvarande storleken.

Jag tror också att man från inspektionens sida tycker att det inte är meningen att man skall utvidga sig över alla gränser, utan det måste vara en mindre apparat för att den skall fungera. Då gäller det att inom ramarna se till att den fungerar på bästa sätt och att vi får ut det som vi önskar av inspektionen.

Sedan är det ju fel att påstå att vi skulle försöka dölja att datainspektionen är en tusenkronorsmyndighet. Det står också i skrivelsen som vi alla ställt oss bakom. Det enda som vi inte är överens om är de två sista styckena på s. 4 i betänkandet. Där vill vi från de borgerliga partierna ha en annan text som finns i vår reservation. Så vi försöker verkligen inte dölja någonting. Det är helt öppna kort. Det är bara det att vi drar litet olika slutsatser.

Anf. 109 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag hade nöjet att sitta med Kerstin Anér i datalagstiftningskommittén och kan precis som Ingela Mårtensson lovorda de insatser som Kerstin Anér gjorde. Hos henne fanns ett genuint intresse att skydda den personliga integriteten.

Men det som gör mig litet besviken är att när den socialdemokratiska regeringen tidigare om åren har givit datainspektionen ökade resurser, har det närmast varit så att folkpartisterna här i riksdagen har stått upp och menat att Socialdemokraterna har varit för njugga, trots att vi har givit datainspektionen nya resurser. Nu sitter ni och frånhänder datainspektionen 0,5 %. Det är alltså denna frontförändring från Folkpartiets sida som jag tycker är utomordentligt beklaglig.

Sedan är det naturligtvis på det sättet, Ingela Mårtensson, att jag utomordentligt noga har läst igenom handlingarna som vi diskuterar. Jag har också sett formuleringen på s. 4 som Ingela Mårtensson åberopade. Det var bara det att när jag ställde frågan till Ylva Annerstedt i konstitutionsutskottet, om detta betydde att datainspektionen hade att räkna med nya resurser för 1992/93, fick jag svaret från Ylva Annerstedt att hon inte kunde gå i god för detta men att det pågick diskussioner inom regeringen.

Det var därför jag tyckte att det var litet egendomligt. Ingela Mårtensson kan tydligen stå här i talarstolen och lova att datainspektionen skall få nya resurser, men Folkpartiets representant i utskottet kunde inte göra det när vi behandlade frågan där, och det är en väldig skillnad.

Det här gäller, Ingela Mårtensson, en integritetsfråga. När man går igenom de handlingar som ligger till grund för vår diskussion och vad datainspektionen har uttalat, finner man en klar varning för att om datainspektionen får minskade resurser, som regeringen har föreslagit, kan inspektionen inte upprätthålla den nuvarande nivån när det gäller tillsyn och snabbheten i att behandla de tillståndsärenden som föreligger. Det här kommer att på olika sätt slå hårt mot datainspektionens verksamhet.

Självfallet gäller att om man frånhänder en myndighet resurser, samtidigt som myndighetens arbetsbörda ökar, inte minst på grund av riksdagsbeslut, får det konsekvenser för de uppgifter myndigheten är satt att sköta – i det här fallet att trygga den personliga integriteten.

Anf. 110 INGELA MÅRTENSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag har inte sagt att datainspektionen kommer att få disponera överskottet. Jag säger att den möjligheten finns. Det framkommer i betänkandet och i vår reservation, och förslaget behandlas för närvarande av regeringen. Jag kan inte stå här och föregå ett regeringsbeslut. Det är upp till regeringen att besluta.

När datainspektionen vände sig till den socialdemokratiska regeringen fick man över huvud taget inga svar. Frågan bereds av den sittande regeringen. Jag kan lova att svar kommer att lämnas. Men vad svaret skall innehålla kan jag inte säga nu – som de flesta väl förstår.

Vidare har vi frågan om tillsynsarbetet. Vi kan vara överens om att det arbetet inte har fungerat på flera år såsom det egentligen skulle göra. Det är därför frågan behandlas i datalagsutredningen, dvs. att det måste bli en an-

nan inriktning så att det inte blir en enorm kontrollapparat. Jag tror att vi är överens om att denna apparat inte skall växa hur mycket som helst. Den skall finnas i ett mindre omfång. Jag tyckte mig också förstå att datainspektionen, när inspektionen besökte konstitutionsutskottet, ansåg att kontrollen skall utföras i en något mindre omfattning. Men en prioritering måste ske av vad som skall göras.

I dag finns ett enormt mörkertal när det gäller personregister. Det finns kanske 300 000, en del säger ända upp till 500 000, personregister i Sverige, varav 40 000 finns anmälda hos datainspektionen.

Därför är det angeläget att det finns möjlighet att utöva tillsyn i de särskilt känsliga registren. Därför får frågan om tillstånd stå tillbaka. Jag tror att vi kan vara överens om den saken. Frågan är hur tillsynen skall organiseras framöver. Jag tycker inte att vi nu skall binda upp oss för att fast personal skall anställas och nya lokaler anskaffas – som avsikten är med förslaget från inspektionens sida och som Kurt Ove Johansson backar upp. Vi i Folkpartiet liberalerna tycker att det är dumt att göra så när ändå inriktningen på inspektionens verksamhet skall ändras.

Anf. 111 KURT OVE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Ingela Mårtensson talar egentligen emot sig själv. Samtidigt som hon betonar att det finns ett stort mörkertal, har regeringen mage att frånhända datainspektionen resurser. Det ställer Ingela Mårtensson upp på! Samtidigt växer ärendemängden, samtidigt som ärenden blir allt svårare att handlägga, och samtidigt som vi i riksdagen fattar beslut som innebär att vi lägger ytterligare arbetsbörda på datainspektionen. Det är närmast ansvarslöst att i ett sådant läge föreslå att datainspektionen skall få sämre resurser. Det kommer naturligtvis att gå ut över den personliga säkerheten och den personliga integriteten.

Ingela Mårtensson far faktiskt med osanning när hon talar om den socialdemokratiska regeringens sätt att behandla datainspektionen de senaste åren. Hon säger att datainspektionen inte fick några nya resurser. Men det var precis vad datainspektionen fick. Jag har ett papper här angående budgetåret 1989/90. Vad hände då? Jo, då föreslog den socialdemokratiska regeringen att 600 000 kr. av överskottet som datainspektionen hade arbetat ihop skulle få användas som resursförstärkning för att stärka datainspektionens arbetsmöjligheter i olika sammanhang och höja kompetensen.

Det som var intressant då var, att när förslaget behandlades fanns det en reservation fogad till utskottets utlåtande. Reservanterna tyckte att trots att datainspektionens resurser utökades var vi för snåla, och de ville lägga på ytterligare en miljon. Nu när de sitter i regeringsställning och har möjlighet att påverka denna situation, har de glömt allt. Då går de så långt att de inte ens nöjer sig med att låta datainspektionen få ha kvar sina tidigare resurser, utan de frånhänder inspektionen 0,5 %.

Det är helt uppenbart att politiken på dataområdet, som Ingela Mårtensson gör sig till den främsta förespråkaren för, är från integritetssynpunkt en fruktansvärt dålig politik.

Anf. 112 INGELA MÅRTENSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag återgår igen till stycket högst upp på sidan 4 i betänkandet. Där står: "Av skrivelsen, som är föremål för övervägande inom regeringskansliet, framgår att tidigare skrivelser – 1989 och 1990 – angående disposition av tidigare överskott inte slutbehandlats." Det är den text som också Kurt Ove Johansson står bakom.

Vidare har vi frågan om mörkertalet. Visst är det otillfredsställande. Det är just därför som frågan behandlas nu. Jag tycker att det är en viktig fråga om vi skall överge anmälningsplikten. Jag har inte tagit slutlig ställning i den frågan. Skall vi slopa tillståndsgivningen och i stället ha något slags anmälningsplikt och satsa resurserna på tillsyn?

Men under tiden vi diskuterar dessa frågor och kommer fram till hur vi vill ha det, är det väl dumt att binda sig i fasta utgifter för utökad personal – det är fråga om tre tjänster – plus ytterligare lokaler. När kravet på tillsyn ändå inte har uppfyllts såsom vi skulle ha velat ha det, kan vi väl ha litet is i magen och vänta till dess vi vet hur det skall bli. Sedan kan vi komma överens om vilken organisation som behövs.

Sedan har vi de 0,5 %. Det finns väl också möjligheter att från inspektionens sida göra vissa rationaliseringar. Hittills har vissa förändringar kunnat göras, och vi utgår från att det fortfarande finns utrymme för rationaliseringar.

Anf. 113 INGER RENÉ (m):

Herr talman! Kurt Ove Johansson sade i början av sitt anförande att utökningen av tre tjänster och den kostnad som det medför täcks av höjda avgifter. I den text som motionären har använt sig av sägs att tjänsterna skall användas för utökad tillsynsverksamhet och inte för tillståndsverksamhet. Tillsyn ger inga ytterligare inkomster. Det är avgifterna för tillstånden som ger inkomsterna. Det måste innebära att varje tillstånd kommer att kosta åtskilligt mer.

Med tanke på att datainspektionen redan tidigare har varit försiktig med att ta ut dessa avgifter, därför att inspektionen vet att dessa avgifter har betytt mycket för små och stora föreningar, tycker jag att det är anmärkningsvärt att socialdemokraterna på detta sätt vill öka kostnaderna för dem som får tillstånd.

Vidare har vi frågan om den allmänna generella nedskärningen. Vi lever i ett mycket bekymmersamt ekonomiskt läge. Det finns säkert åtskilliga områden som både Johansson och jag skulle vilja skona från budgetnedskärningarna. Med tanke på det statsfinansiella läget måste samma krav på återhållsamhet och fortsatta rationaliseringar respekteras inom alla verksamhetsgrenar – även inom datainspektionens område.

Anf. 114 KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! Inger René har fel också när hon säger att tillsyn inte ger några nya pengar till datainspektionen. Jag fick intrycket att tillsyn bara kostar pengar. Det är alldeles uppåt väggarna fel. I datainspektionens styrelse vet vi att det de gånger vi har vidtagit tillsynsåtgärder har lett till att många av de svarta områden som Ingela Mårtensson tidigare pratade om har kommit i

dagen. Det har inneburit att många ansökningar har kommit in, där man har begärt tillstånd.

Egentligen vet Inger René inte vad hon pratar om. Det är alldeles uppenbart att hon har fel på denna punkt.

De som representerar regeringssidan i denna debatt skulle lyssna litet mer på vad de personer som representerar dem i datainspektionen har sagt i denna fråga. Lyssna på dem som har haft möjligheter att följa denna verksamhet, så skall ni se att vi är ganska ense om att en ökad resursram för datainspektionen verkligen är väl använda pengar. Jag vill påstå att en väl avvägd resurstilldelning till datainspektionen också i hög grad bidrar till en förbättring av ekonomin i samhället. Genom att man tar datateknik till hjälp kan man göra omfattande besparingar inte minst i den offentliga verksamheten. Om datainspektionen inte får tillräckligt med resurser får den vänta med att ta nya system i drift som är billigare och som skulle kunna spara många slantar för kommuner och annan offentlig verksamhet, och även för privat verksamhet för den delen.

Jag vill påstå att en satsning av det slag som vi i utskottsmajoriteten föreslår skulle vara väl använda pengar, som skulle få stor betydelse för samhällsutvecklingen också från ekonomisk synpunkt.

Anf. 115 INGER RENÉ (m):

Herr talman! Om jag skall dra en slutsats av Kurt Ove Johanssons mångordiga utläggning blir den att man tillsätter tjänster för tillsyn, men de kommer att få användas för att behandla ansökningar om tillstånd, därför att vi får en anhopning av nya ansökningar. Det som står i motionen är alltså en from förhoppning.

Anf. 116 KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag tror inte att Inger René skall försöka tolka vad jag säger. Det ger jag bäst uttryck för själv.

Om man har följt denna verksamhet det allra minsta ser man att datainspektionen ända sedan den började sin verksamhet har haft svårt att leva upp till målen för tillsynen. En förutsättning för att göra det är att datainspektionen kan behandla tillståndsansökningar inom rimlig tid. De resurser som utskottsmajoriteten vill tillföra datainspektionen skall dirigeras till en ökad tillsyn. Det har vi också understrukit i våra skrivningar. Om Inger René hade bemödat sig om att ta del av vad utskottsmajoriteten verkligen har sagt hade hon kunnat bespara sig det förra inlägget.

Anf. 117 INGER RENÉ (m):

Herr talman! Jag läser innantill. Det står att de tre tjänsterna skall användas för tillsyn. Kurt Ove Johansson sade för ett par minuter sedan att denna tillsyn kommer att generera många tillståndsansökningar. Då drar jag slutsatsen att tjänsterna kommer att användas för tillståndsprövning.

Anf. 118 KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! Det som skiljer oss, och det är det väsentliga i dag, är att vi vill ge datainspektionen möjligheter att leva upp till de målsättningar som

den har bestämt sig för och som syftar till att förbättra den personliga integriteten och ge service till offentliga myndigheter och privata, så att de kan effektivisera sin verksamhet. Ni vill för er del ta bort 0,5 % av datainspektionens nuvarande resurser. Att med det som utgångspunkt hävda att man skulle kunna klara både att sköta tillsynen och att inom en rimlig tid behandla ansökningar om tillstånd är alldeles felaktigt.

Jag kan bara uttrycka förhoppningen att denna kammare ställer upp på utskottsmajoritetens förslag. Datainspektionen behöver dessa resurser för att kunna leva upp till ett rimligt tillsynskrav och till de krav som denna kammare har ställt på inspektionen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 18 mars.)

12 § Stöd till politiska partier

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1991/92:KU29 Stöd till politiska partier (prop. 1991/92:100 delvis).

Anf. 119 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! I ett modernt demokratiskt samhälle finns vissa självklarheter, bl.a. att gamla och sjuka bör och skall få hjälp som tack för vad de har uträttat. Samhället skall givetvis inte tillåta någon misär. Skyddsnätet skall ligga lika högt som medkänslan. Sådana utgifter är viktiga. Sådana beslut skall vi fatta med förtjusning.

Vad är en miljard kronor som går till de politiska partierna? Vad är 500 milj.kr. som går till presstöd för att hålla vissa politiska partiorgan vid liv? Vad är 13,5 miljarder, dvs. 13 500 000 milj.kr., i stöd till organisationer och föreningar? Vad är 5 000 milj.kr. till landstingsbyråkratin?

Jo, det är att politikerna tar andras pengar, skattebetalarnas pengar och utnyttjar dem för eget bruk.

Partistödet är alltså inte det största av dessa belopp, och framför allt inte det partistöd som riksdagen direkt kan påverka. Men det används av politiska partier. Hur då? Jo, t.ex. till att smutskasta varandra. Det används för att lyssna på varandra i kammaren – det kan vara flera personer närvarande samtidigt. I dag är det nästan lika många här som uppe på läktaren. Det är ovanligt bra. De andra sitter någon annanstans – obs. alltid arbetande! Partistödet kan användas till att avlöna ombudsmän som åker omkring i landet. Det kan användas till att göra groteska valaffischer, där man försöker snygga upp en del, och till att skriva något konstigt på andra affischer. Det används till att hålla kurser osv. – till att bygga upp ytterligare en apparat. Vi har fullt av dem i Sverige.

Om man vill ha det på det viset så är det väl okej, kan man säga. Men, herr talman, varför skall folk betala till det över skatten? Snarare borde man betala direkt.

Varje svensk – och då menar jag varenda levande person från en månads

ålder och uppåt – betalar 1 500 kr. om året i förenings- och organisationsavgifter till föreningar som de inte är med i själva. Det är det som kallas för organisationsstödet. Ovanpå det kommer alla de andra beloppen. Då är man uppe i 2 000 kr.

Vi har i dag kommit fram till att riksdagen i andra sammanhang skall föregå med gott exempel. Det är viktigt. Det är viktigt att inte gå ut till andra och säga: Nu skall ni skärpa er. Det skall bli litet hårdare tider. Men själva skall vi be att få mera pengar att rulla oss i.

Vårt parti har föreslagit att man skall halvera partistödet snarast. Att ta bort det med en gång skulle bli en sådan fruktansvärd chock att man antagligen skulle få skicka in läkare här i lokalen för att klara av det. Halvera partistödet snarast!

Sedan en ekologisk betraktelse. Det finns många intressanta små kryp i ett träsk. Därför bör man vara mycket varsam när man dränerar träsk. Det har jag lärt mig. Däremot finns det träsk som man inte skall vara varsam när man dränerar. Det är politikens eget träsk. Där finns det alldeles säkert mycket intressant som kommer fram, om man går till botten.

Med detta vill jag yrka bifall till Ny demokratis reservation.

Anf. 120 INGVAR SVENSSON (kds):

Fru talman! Ny demokrati och Ian Wachtmeister har fört in ironi, sarkasmer och skämt i den politiska debatten kanske mer än någon annan. Man kan säga att den traditionen fortsätter i just detta ärende.

När jag lyssnade till Ian Wachtmeister undrade jag om det möjligen finns en diskrepans mellan reservationens formuleringar och hans egna åsikter i denna fråga. Jag fick inte det hela riktigt klart för mig. Ian Wachtmeister yrkade bifall till reservationen, och jag får väl utgå från att den gäller som grund för denna debatt.

Att stödet till de politiska partierna skulle uppgå till 800 milj.kr. är helt felaktigt. Jag har tittat på siffrorna. De framgår för övrigt av propositionen om det kommunala partistödet, som vi antog här i höstas. Jag har sett på beloppet för 1991 till kommuner och landsting och de belopp som föreslås för budgetåret 1992/93 på den statliga sidan, som inkluderar partigruppsstödet här i riksdagen, och jag kommer inte upp till mer än 561,9 milj.kr. Det är en bra bit ifrån 800 milj.kr.

Det gäller att ha litet rimliga proportioner på siffrorna, för att citera reservationen. Det gäller att försöka ansluta siffrorna till verkligheten. Det har man inte lyckats med i reservationen.

Intressant är också att man i reservationen ansluter sig till principen att det skall finnas ett partistöd. Det skulle man inte kunna tro när man lyssnar till Ian Wachtmeister, att det är en viktig princip för partiet. Det står klart och tydligt i reservationen: "Ett måttligt och välmotiverat partistöd skulle säkert stödjas av en majoritet av väljarna." Då kommer vi in på en debatt som inte handlar om principerna utan om rimliga proportioner.

För min del anser jag, liksom utskottsmajoriteten, att det nuvarande stödet är väl avvägt. Personligen skulle jag kunna diskutera förändringar för partier som har mindre än 4 % av väljarna – om man skall ha en regel om 2,5 % för statligt stöd eller om gränsen skall dras vid 1 %.

Det förslag som nämns i reservationen, att man skulle ge stöd till partier som får 1 % i opinionsundersökningar, är ett stort skämt. Hur skulle man formulera en lagstiftning på denna punkt? Skulle man tala om vilka institut som vi kan utgå från? Skulle man i lagtexten föreskriva vilka kriterier som skulle gälla, hur stort underlaget skulle vara osv.?

Skulle man också föreskriva vilka partier som skulle få valsedlar? Jag representerar ett litet lågstatusparti och vet att under en stor del av vårt partis historia förekom vi inte på institutens valsedlar. Man fick fylla i blanka valsedlar. Det är en helt orimlig konstitutionell konstruktion att utgå från opinionsundersökningar för statligt partistöd.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Anf. 121 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Fru talman! Ingvar Svensson menar att vi har använt oss av sarkasmer och annat i dessa sammanhang. Det är alldeles riktigt, och det behövs i allra högsta grad.

När det gäller beloppen hoppas jag att alla observerade att partistödet *bara* var 561 milj.kr. Det skulle vara "bara" i så fall. Jag vill påstå att det beloppet är fel. Det tror jag att Ingvar Svensson vet om. Man har där nämligen bara tagit med vissa belopp. Man har inte tagit med gratishyror, löner till folk som är politiska sekreterare och allt vad det heter. När jag säger en miljard är det ett ganska konservativt framräknat belopp för hela landet, för kommuner, landsting och riksdag. Det är alltså inte "bara" 561 miljoner, och för övrigt är det heller inte så litet.

Vi har sagt att vi tror att folk accepterar ett måttligt partistöd. Detta är just vad jag sade tidigare, nämligen att det gäller att föregå med gott exempel. Vi måste visa att vi inte rullar oss i en massa pengar och har en massa löjligt stora organisationer. Vi måste vara effektiva. Vi lever på andra människors pengar. Med en halvering av partistödet tror jag att vi skulle visa vägen, det vidhåller jag.

Ingvar Svensson sade att 1 % var ett stort skämt. Det var ju trevligt att höra att Ingvar Svensson tyckte att något i detta var roligt. Men enprocentsgränsen är inte alls något skämt. Kds vet och vi vet att fyraprocentsgränsen och de bestämmelser som finns i dag ger en utomordentlig möjlighet att sätta sig på de partier som vill lägga sig i leken. Om vi är för en levande demokrati är vi givetvis för ett stöd till politiska rörelser som kommer i gång i stället för att utnyttja våra 561 miljoner eller 1 000 miljoner till att trycka ner dessa rörelser och säga till dem att de inte får något stöd eftersom också de börjar bli litet av elefanter.

Vi tycker därför att detta är en bra metod, och vi har föreslagit att partierna skall ha 1 % av väljarstödet och att det skall ha fastställts i tre på varandra följande opinionsmätningar. Om det villkoret är uppfyllt finns denna företeelse, och partiet skall då ha möjlighet att konkurrera med övriga. Konkurrens på lika villkor gäller i samhället, säger vi, och det säger också många av regeringspartierna. Konkurrens på lika villkor skall också gälla inom politiken.

Anf. 122 INGVAR SVENSSON (kds):

Fru talman! Det är hög tid att ändra på systemet, skriver man i reservationen, men det framgår inte efter vilka principer man vill ändra systemet. Vad som är måttligt, på vilka nivåer man skall lägga sig, är något som vi kan diskutera. Vad är då måtta? Är det måtta t.ex. att påstå att gratistjänsterna för de politiska partierna och de politiska sekreterarna skall uppgå till över 400 milj.kr.? Om man hävdar det har man nog fel på sin räknesnurra.

Man skulle kunna diskutera enprocentskravet om det utgick från fasta kriterier, t.ex. resultatet i närmast föregående val. Det är den regel som gäller för den officiella valservicen. Men för att få del av det statliga stödet till politiska partier gäller att man i närmast föregående val skall ha uppnått 2,5 % av rösterna. Detta, Ian Wachtmeister, hade vi i kds mycket stor glädje av under den senaste mandatperioden, eftersom vi då hade passerat denna gräns. Det var av stor betydelse för vår del. Att utgå från opinionsundersökningar är däremot helt orimligt. Då måste man ju i lagtexten mycket klart specificera vad som skall gälla för dessa opinionsundersökningar, eftersom rena godtycket annars kan komma att styra partistödet. Tack för ordet!

Anf. 123 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Fru talman! Debatten handlar om vad som är måtta och vad som inte är det. Om man räknar in diverse tjänster, hyror och annat är det aktuella beloppet en miljard. Många har räknat på detta, så jag tror inte att vi här behöver bråka om det – vi kan möjligtvis göra det privat om herr Svensson vill. Men det spelar inte någon större roll om det är fråga om 1 000 miljoner eller 900 miljoner – det är på tok för mycket. Vi i Ny demokrati, som också är ett politiskt parti, som också har kostnader och som också är belastade med diverse utgifter, föreslår att beloppet dras ner till hälften. Jag kan garantera att väljarna skulle applådera om riksdagen kunde föregå med gott exempel och göra detta.

Sedan till frågan om 1 % och opinionsmätningar. Gamla val är gamla. Det är under mandatperioderna som nya opinioner dyker upp, och då skall vi som sitter i riksdagen inte vara så rädda för dessa nya opinioner att vi använder våra pengar till att sätta oss på dem. Vi tycker att vi skall vara litet flotta. Man kan mycket väl mäta detta. Något utskott i riksdagen kan säkert tala om precis vilken fråga folk skall svara på för att man skall få fram de uppgifter man behöver. Vi har sagt att ett parti som i tre på varandra följande SIFO-mätningar eller någon annan form av mätningar får minst 1 % kommer med och får stöd för att delta i valkampen. Jag tycker faktiskt att det är fair play.

Vi får inte vara för konservativa. Jag tycker att i alla fall Ingvar Svensson här verkar litet rädd för att det skall komma något nytt. Men det skall man ju inte vara i en demokrati. Det är ju tvärtom det som är det intressanta. Det gamla som bara går av sig självt är väl inte så väldigt intressant.

Anf. 124 INGVAR SVENSSON (kds):

Fru talman! Det är då bara att konstatera att Ny demokrati förespråkar statligt legitimerade opinionsinstitut. Skulle vi genomföra en neddragning

till hälften av de nivåer som gäller i dag, får vi kanske göra som Ny demokrati, dvs. skicka våra valsedelsförsändelser via Baltikum.

Anf. 125 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Fru talman! Det tycker jag faktiskt att ni skall göra! När vi gjorde det gav vi massvis med människor där borta arbete. En hel del människor kunde jobba i 14 dagar. Det var ett mycket bra sätt att agera.

Att mäta upp 1 % i en opinionsmätning är inget problem såvida man inte vill göra det till ett problem. Släpp taget om bordskanten, och bit inte fast er utan låt de andra, vilka de nu är, komma in! Det kan ju tänkas vara ett kvinnoparti, och då kommer ni att ligga jättetaskigt till om ni har försökt stoppa dem. Tänk om en massa rasande kvinnor kommer in här efter nästa val i stället för Ny demokrati, som kom den här gången!

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 18 mars.)

13 § Anslag till skatteförvaltningen, m.m.

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1991/92:SkU16 Anslag till skatteförvaltningen, m.m. (prop. 1991/92:100 delvis).

Anf. 126 BRUNO POROMAA (s):

Fru talman! Till det betänkande som nu behandlas har vi socialdemokrater fogat en reservation på ett mycket viktigt område. Vi har tyvärr hos en majoritet i utskottet inte vunnit någon som helst förståelse för våra synpunkter. Vad vi föreslår är som vi ser det måttliga men väl motiverade krav på ökade insatser för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten.

Den ekonomiska brottsligheten har, som vi säger i vår reservation, tagit en allvarlig utveckling i vårt land. Så gott som dagligen får svenska folket i bl.a. massmedia rapporter om olika härvor som uppdagats bl.a. genom de granskningar som utförs av skattemyndigheterna.

Den tidigare socialdemokratiska regeringen nedlade ett intensivt arbete på att komma åt den ekonomiska brottsligheten. För oss förefaller det anmärkningsvärt – men icke förvånansvärt – att den nya borgerliga regeringen i sin första budgetproposition inte på något sätt kan eller vill ange några som helst åtgärder mot denna typ av brottslighet.

Genom skattereformen, som den borgerliga regeringen nu håller på att punktera, har utrymmet för avancerad skatteplanering, skatteundandragande och skattefiffel minskat. Att helt avskaffa möjligheterna till skatteundandragande är inte möjligt. Därför är det nödvändigt att man på alla sätt upprätthåller tilltron till skattesystemets rättvisa, och det gör man bäst genom att förstärka åtgärderna mot skattebrott.

Riksdagen kommer senare i vår att behandla en socialdemokratisk partimotion, där vi kräver en förstärkning av resurserna till polisen, kronofogde-

myndigheterna och åklagarna med sammanlagt 50 milj.kr. utöver vad regeringen har föreslagit. I reservationen pekar vi på behovet av åtgärder för att råda bot på de brister som finns hos skattemyndigheterna. Behovet av exempelvis utbildning är stort. Vidare skulle vi gärna se att en särskild myndighet, exempelvis riksskatteverket, fick ett övergripande ansvar för att samordna skattemyndigheternas, tullverkets och kronofogdemyndigheternas ansträngningar att angripa den ekonomiska brottsligheten.

Våra ytterst blygsamma krav avvisas alltså av utskottsmajoriteten. Motivet för denna avvisning anges vara det statsfinansiella läget. Det kan väl inte vara bärande skäl, ty erfarenheterna visar att förstärkningar i olika former, som skapar möjligheter till ökad och framför allt effektiv kontroll, på sikt kommer att ge betydande ökningar av statens inkomster. Åtgärderna kostar mer än de genererar i inledningsskedet men kommer väl att betala sig inom några få år. Det här är således enligt vårt förmenande en mycket bra investering inför framtiden.

Avslutningsvis vill jag säga att det säkerligen känns föga stimulerande för dem som arbetar med att bekämpa den ekonomiska brottsligheten när regeringen hos skattemyndigheten minskar en redan otillräcklig resurs för att komma i nivå med andra myndigheters möjligheter att utreda brott.

Fru talman! Med det sagda yrkar jag bifall till reservation nr 1 som är fogad vid detta betänkande.

Anf. 127 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Fru talman! Jag skulle vilja tala om skatten och betydelsen av att den visas.

Rent allmänt sett gäller det att veta vad man gör, att känna till fakta och att se till att folk inte blir förda bakom ljuset av sina valda ombud. Det svenska folket betalar mer skatt än något annat folk. Då måste det ju också vara väldigt intressant att dessutom känna till hur, var, när och varför alla dessa pengar används.

Anställda skall givetvis veta vad de själva kostar ur arbetsgivarens synpunkt. I stället har facken försökt förbjuda arbetsgivarna att informera om löneskatt och arbetsgivaravgifter. Sådant skall så att säga smygas i väg. Konsumenterna blir bara, om de är väldigt uppmärksamma, upplysta om själva momsen, men de vet ingenting om de särskilda varuskatterna – om bensinskatt, tobaksskatt, spritskatt, maltskatt, energiskatt, reklamskatt, fordonsskatt, kilometerskatt osv.

Konsumenterna säger t.ex., för att här använda ett djärvt ord i sammanhanget: Oj, vad brännvinet har blivit dyrt! – Och då tror de verkligen att brännvinet har blivit dyrt, men så är det inte, utan det är skatten som har höjts.

Jag tycker att i ett högskattesamhälle där man har ambitionen att sänka skatten skall man verkligen också tala om för alla hur hög den är, var den ligger osv. Sedan kan folk själva avgöra om man skall tycka att skattenivåerna är lämpliga.

"Därav skatt" vore en ärlig information till konsumenterna. "Därav skatt" vore också ett mycket bra tillägg vid utbetalning av lön. Det finns, som ni vet, när det gäller löneutbetalandet två sorters skatter: dels den som dras på

löneutbetalningsdagen och som det lämnas information om, dels den som företagen får betala.

Det här är givetvis obehagligt för högskattesamhällets tillskyndare. Man vill nämligen uppenbarligen smyga med skatten för medborgarna. Av de sammanlagt litet drygt 800 miljarder kronor – 800 000 miljoner – som svenska folket på ett eller annat sätt betalar in i skatt är 290 miljarder – alltså 290 000 miljoner – synliga. Det andra är icke synligt, utan finns bara inbakat i andra siffror.

Fru talman! Det är ofta skumt när man inte ser. Jag vill därför yrka bifall till reservation 3 vid mom. 10 i skatteutskottets betänkande nr 16.

Anf. 128 TALMANNEN:

Som information till kammarens ledamöter vill jag meddela att om voteringarna inte har påbörjats kl. 17.50, blir det inte några voteringar i dag, utan de uppskjuts till nästa vecka.

Anf. 129 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Fru talman! Jag kommer kanske att ta i anspråk något mer än mina sex minuter, men å andra sidan skall jag korta ned mitt anförande om tullverket, så det kommer att jämna ut sig i det stora hela.

I detta betänkande behandlas anslag till skatteförvaltningen. Det är inte många som tycker att det är roligt att betala skatt. Men det blir å andra sidan ännu bistrare om man sänker skatterna så att den generella välfärdspolitiken ersätts med den starkes trygghet.

Det blir ännu mindre roligt att betala skatt om man får en känsla av att vissa slipper undan från det som andra måste betala. Därför måste alla skattesystem kombineras med en effektiv kontroll. Fru talman! Skatt utan kontroll är kollekt. Skatteförvaltningens devis är "rätt skatt på rätt sätt", dvs. att ingen skattskyldig skall betala för mycket eller för litet i skatt.

Det är min övertygelse att merparten av de skattskyldiga, vare sig det rör individer eller företag, gör rätt för sig. Svenskarna är inte ett folk av fifflare. Vi skall därför inte hamna i ett överdrivet kontrollsamhälle. Jag kan gärna tänka mig ett slags "taxpayers' charter", som diskuteras i vissa anglosaxiska länder – en traktat som klargör de skattskyldigas rättigheter. I den kan t.ex. ingå rätten till en likformig prövning. Men det finns problem, och de växer om inte en erforderlig kontroll upprätthålls.

Det finns problem på företagssidan. I en doktorsavhandling av Agneta Enström, som presenterades i SAF-tidningen nr 38/91, klargörs att marknadsmekanismerna sätts ur spel genom skattefusk, och en osund konkurrens uppstår. Enström konstaterar att skattefuskande företag har mer än 30 % lägre kostnader och kan hålla 25 % lägre priser.

Enström menar att för vissa företag har skattefusket blivit det främsta konkurrensmedlet. Företagen hamnar i en ond cirkel. Det leder i sin tur till ytterligare ökat skatteundandragande. Skatteundandragande leder till att välskötta företag slås ut av mindre nogräknade konkurrenter. Fifflet leder till lägre vinster för de seriösa företagarna och en höjd kostnadsnivå. Orsaken härtill är att seriösa företag tvingas möta konkurrensen med satsningar på marknadsföring, vilket leder till kostnadsökningar.

Riksåklagaren och rikspolisstyrelsen har i januari i år till regeringen överlämnat en utredning angående ekonomisk brottslighet. Också i den utredningen är slutsatsen den att den ekonomiska brottsligheten är en hämsko på den seriösa näringsverksamheten. Om den ekonomiska brottsligheten får mer allmänt fäste riskerar på sikt hela branscher att snedvridas konkurrensmässigt.

Utredningen understryker också – tvärtemot vad många tycks tro – att många enskilda drabbas direkt av en ekonomisk brottslighet. Leverantörer, långivare och andra som gör stora förluster genom brott mot borgenärer kan tvingas inskränka sin verksamhet eller t.o.m. gå i konkurs. Även när skadan drabbar staten kommer den ytterst att drabba alla medborgare. Som exempel kan nämnas utredningen om de 5 000 skalbolag som kronofogdemyndigheterna genomför. Flertalet ingår i härvor av ekonomisk brottslighet och är sammanlagt restförda för drygt 6 miljarder kronor i skatter och avgifter. Detta drabbar alla, inkl. seriösa företagare.

Detta har Vänsterpartiet tagit upp i en motion som kommer att behandlas i annat sammanhang. I dagens betänkande behandlas ett socialdemokratiskt motionsyrkande med likartade ståndpunkter som Vänsterpartiets, och jag yrkar bifall till reservation nr 1 från Socialdemokraterna.

Det är synd att inte andra partier velat ställa upp på vänstersidans krav. Det gäller både regeringen och Ny demokrati. Nu är väl Ny demokratis företrädare i den här debatten inte här längre. Han brukar efterlysa ett högt debattdeltagande och en hög närvaro i kammaren. Det är intressant att en ledamot som brukar efterlysa högt debattdeltagande inte själv är närvarande. Jag tycker att det är synd. – Välkommen, herr Wachtmeister!

Det är synd att sådana ledamöter som Ian Wachtmeister och Bert Karlsson inte har stött det här motionsyrkandet. De vill ju vara småföretagarnas vänner, och det är faktiskt den stora majoriteten av de seriösa småföretagarna som drabbas värst av ekonomisk brottslighet – planerade konkurser osv. Här kunde vi gemensamt göra något för småföretagarna. Men, tyvärr, man går värdshus förbi.

Det är vidare bara att beklaga att inte de borgerliga partierna och inte ens Socialdemokraterna ställt upp på vårt yrkande om 25 milj.kr. ytterligare till skatteförvaltningen. Fru talman! Jag vill härmed yrka bifall till vår meningsyttring under mom. 2.

25 miljoner kan tyckas som en liten summa – gör 25 miljoner mer eller mindre någon skillnad? Ja, det skulle säkert gå att göra slut på mer medel inom förvaltningen, men det finns ett verkligt behov av att vara sparsam med allmänna medel. Det finns dock också ett talesätt som säger att snålheten ibland kan bedra visheten.

Skatteförvaltningen har genom ett hårt effektiviseringsarbete förmått att styra sina resurser dit de gör bäst nytta. Resurser har flyttats från hushåll till företag, från små företag till stora företag, från små undandraganden till väsentliga undandraganden. Om jag minns rätt, leder dessutom uppemot var tredje rättelse från skattemyndigheten till att skattskyldiga får tillbaka pengar. Också detta är viktigt. Det handlar inte bara om att dra in pengar utan också om att ge tillbaka pengar till den skattskyldige som har betalat in för mycket.

Men den gjorda prioriteringen har gjort att resurserna för den mer traditionella granskningen tunnats ut. Skatteförvaltningen arbetar nu med tämligen – det är ett understatement – låga ambitionsnivåer, resp. höga beloppsgränser när det gäller kontrollverksamheten. Fru talman! Om alla skattskyldiga visste hur de interna reglerna inom förvaltningen såg ut, skulle det påverka skattemoralen väsentligt.

Den tämligen lågmälda tidningen Svenska Dagbladet hade den 13 februari på nyhetsplats följande rubrik: "Alla deklarationer granskas inte". Svenska Dagbladet skriver: "Frågan om alla deklarationer granskas är en för skattemyndigheterna känslig punkt. Länsskattechefen i Stockholm Bert Lindberg säger att det officiella svaret måste bli att alla granskas. Skattedirektör Lars Ingvar Persson, Kristianstad medger dock att detta inte sker."

Tidningen fortsätter: "Generaldirektör Lennart Nilsson håller delvis med men han tvekar lite i ordvalet mellan granskning och kontroll. – I någon sorts mening tittar man ju på dem, men kontroll blir det ju inte av alla."

Dessa citat skulle kunna platsa i TV-program som "Glashuset" eller "Sånt är livet". Jag vill inte måla i bjärta färger, fru talman, för det vore att uppmana till undandragande och olikformigheter. Men frågan är om inte statsmakternas sparande på skattekontrollen redan gått så långt att snålheten bedragit visheten. Tage Påhlsson skall försvara utskottets skrivningar i detta ärende, och jag förstår att han kommer att fullgöra sitt uppdrag. Men det kommer ju dagar efter denna.

Min förhoppning i dagens debatt är förvisso inte att vinna voteringen, för jag vet hur det kommer att gå. Min förhoppning är att meddebattörer som Tage Påhlsson åtminstone efteråt skall börja fundera och sedan diskutera med regeringspartierna i utskottet och internt se till att finansdepartementet ger skatteförvaltningen rimligare arbetsvillkor.

Nästa februari är det kanske inte Svenska Dagbladet som gör en stillsam artikel på inrikessidan, utan då är detta kanske en hårdvinklad nyhet i kvällspress och kommersiell TV. Då ångrar man nog på ansvarigt håll att man förlitat sig på en allt tunnare kedja av lojala tjänstemän och avslagit Vänsterpartiets yrkande i dessa frågor. Men det finns, Tage Påhlsson, möjlighet att rätta till sina fel, t.ex. redan i kompletteringspropositionen. Det är något som jag förväntar mig.

Anf. 130 TAGE PÅHLSSON (c):

Fru talman! Efter detta brandtal av Lars Bäckström är jag faktiskt böjd för att göra om mitt manus litet grand. Jag skall dock komma tillbaka till honom.

Det har kommit på min lott att vara skatteutskottets talesman här i kammaren vid behandlingen av skatteutskottets betänkande 16 angående budgetpropositionen i den del som gäller anslag till skatteförvaltningen m.m. Jag vill bara i korthet ge några kommentarer och motiveringar till utskottets ställningstaganden.

Regeringens budgetförslag går ut på att öka anslaget för skatteförvaltningen och exekutionsväsendet med ca 220 miljoner, och man förutsätter en fortsatt rationalisering av verksamheten, bl.a. genom att anslå 1 % av resp. anslag till effektivitetshöjande åtgärder inom myndigheterna.

Kontrollverksamheten och ett fortsatt genomförande av beslutade reformer skall prioriteras. I första hand skall resurser frigöras för kontroll genom revision och liknande med inriktning, liksom tidigare, på att komma till rätta med väsentliga skatteundandraganden.

Utskottet gör den bedömningen, att skatteförvaltningen kommer att kunna frigöra betydande resurser efter hand som rutinerna sätter sig när det nya skattesystemet kommit i gång. Likaså bör det bli resurser över när man har klarat av tillfälliga, mycket insatskrävande reformer av typ övertagande av folkbokföringen, det tillfälliga obligatoriska sparandet m.m.

I reservationen av Lars Hedfors m.fl. ifrågasätts bl.a. regeringens och utskottsmajoritetens ärliga vilja att komma till rätta med den ekonomiska brottsligheten. Detta är mycket märkligt, men vi får ta det med ett visst överseende – det finns inte så mycket att bedriva opposition emot, och då måste man tydligen ta till små skamgrepp. Det ligger ju till så – vilket reservanterna mycket väl känner till – att kampen mot den ekonomiska brottsligheten har en mycket bred uppslutning tvärs över partigränserna, och detta genomsyrar även regeringsförslaget och utskottsbehandlingen.

Reservanterna vet också mycket väl att riksåklagaren och rikspolisstyrelsen har haft i uppdrag att i samråd undersöka vilka åtgärder som bör vidtas mot ekonomisk brottslighet, och man har nyligen avlämnat en utredning med förslag till åtgärder. Man har också gjort en kartläggning av detta komplex. Utredningen behandlas för närvarande i justitiedepartementet, och det har inte funnits någon anledning till ytterligare markering från utskottets sida. Det kan erkännas att där finns utrymme för att ytterligare markera det, men det står klart i texten i betänkandet.

Med andra ord, fru talman, anser utskottet att de anslag som regeringen har föreslagit till riksskatteverket och övriga skattemyndigheter är väl avvägda.

Beträffande uppgifter från folkbokföringen har Marianne Jönsson och Stina Eliasson i en motion påpekat de problem som uppstått för bl.a. hembygdsrörelsen och andra som har anledning att få uppgifter ur folkbokföringsregistret. Dessa problem har uppstått efter att folkbokföringen överfördes från kyrkan till skattemyndigheterna.

Vi är i utskottet medvetna om de värdefulla insatser för lokalhistorisk forskning m.m. som utförs av de här organisationerna. Vi inser också behovet av att få snabba och korrekta uppgifter ur folkbokföringsregistret hos myndigheter och andra organisationer samt hos allmänheten. En viktig avnämare är landsarkiven, som vill ha födelselängder.

Alla har problem, och inom riksskatteverket är man medveten om problemet och är därför i färd med att utarbeta rutiner för sökning och uppgiftslämning på ett enkelt sätt ur dessa register. Utskottet har haft kontakt med riksskatteverkets ledning och fått signaler om att man, så fort det är praktiskt möjligt, kommer att införa rutiner som skall tillgodose allmänhetens och organisationernas önskemål, i linje med motionärernas önskemål. Vi avstyrker därför motionen.

I betänkandet finns ett avsnitt om lägenhetsregister. Den intressanta alliansen Bert Karlsson från Ny demokrati och Vidar Andersson från Socialdemokraterna har motionerat om ett system med lägenhetsregister, vilket

har fått viss uppmärksamhet i press m.m. Det skulle läggas till grund för folkbokföring på lägenhet i stället för på fastighet. Syftet är att komma till rätta med det bidragsfusk som nuvarande system inbjuder till, enligt motionärerna.

Frågan är i och för sig inte ny, då den diskuterades redan i 1983 års folkbokföringskommitté. Man insåg i det sammanhanget, liksom vi i skatteutskottet gör i dag, att det – trots det för landets finanser vällovliga syftet – finns uppenbara problem med förslaget. De tekniska förutsättningarna finns inte, och integritetsfrågan är mycket knepig. I dagens läge finns således ingen anledning att tillstyrka motionen – något som man kan läsa sig till att reservanten Peter Kling också inser.

Vår entertainer Ian Wachtmeister har i en motion begärt en utredning i syfte att skapa ett system för redovisning av skatte- och avgiftsuttag. Vi hörde honom plädera för det alldeles nyss, och han ville att skattesatsen skulle specificeras på varor, tjänster och löner.

Inte heller detta är någon ny fråga, och skatteutskottet har behandlat den i flera omgångar. Utskottet har gjort samma bedömning som tidigare år och avvisat förslaget, bl.a. med hänsyn till att det innebär ett merarbete för företagen. Ett obligatorium skulle vara ett ytterligare uppgiftslämnande som småföretagare, butiksägare och andra inte skulle bli glada över. Det står ju varje företagare fritt att på egen hand lämna de här uppgifterna, och det görs också. Branschorganisationer har tryckt upp etiketter som klistras på fakturor och annat just i detta syfte. I dag lämnar dessutom de flesta moderna kassamaskiner i butikerna uppgift om t.ex. momsen.

Det vore helt orimligt om vi i dag, när vi på alla andra områden försöker att avreglera och avbyråkratisera samhället och minska uppgiftslämnandet från företag m.fl. för statistiska ändamål m.m., skulle införa regler av detta slag. Det skulle innebära en ytterligare pålaga för småföretagarna. Jag finner det ganska märkligt att ett parti som går fram med bl.a. att man skall förenkla, avbyråkratisera och röja upp i samhället föreslår en sådan här åtgärd. Vi finner alltså ingen anledning att tillstyrka den motionen.

Frù talman! Jag vill yrka bifall till hemställan i skatteutskottets betänkande och avslag på de tre reservationerna och den särskilda meningsyttringen.

Anf. 131 BRUNO POROMAA (s) replik:

Fru talman! Jag vill något kommentera det som Tage Påhlsson sade om vår reservation. Vi hade en s.k. hearing med riksskatteverkets ledning när vi behandlade den här propositionen från regeringen, och enligt vad som framkom vid det tillfället innebar budgeten en minskning av anslaget till myndigheten med ca 50 milj.kr., dvs. en minskning med 1,5 %.

Nu försöker man fördela de här resurserna mellan de olika länsskattemyndigheterna, och man har då sagt att ingen länsskattemyndighet får förlora mer än 5 %. Genom det får Stockholm, som enda länsskattemyndighet, en resultatökning med 1,7 % eller 12 milj.kr. Det här innebär att det kommer att ske uppsägningar och varsel av ca 200 personer med en ojämn fördelning.

Nu måste jag i ärlighetens namn säga att även vi gick in för besparingar, men det var besparingar i kombination med andra åtgärder. Det var åtgärder

som försvårade skatteundandragande. Jag har en sammanställning som visar att vi under de nio år som vi hade regeringsansvaret kunde anvisa 36 olika åtgärder mot skattefusk, skatteflykt och skatteplanering. Märk väl att Moderaterna vid varje tillfälle gick emot våra förslag. Centern sade nej till 10 av de 36 förslagen, och Folkpartiet sade nej till 13 av dem. I ett sådant läge som vi har i dag, med en moderatdominerad regering, kommer man inte att aktualisera några som helst förslag för att hejda den här utvecklingen.

Man känner en stark oro, och mot bakgrund av det har vi också i en partimotion sagt att vi i första hand skall prioritera polisen och kronofogdemyndigheten med anslag på ungefär 50 milj.kr. mer än vad regeringen föreslår, och sedan kommer vi så småningom att aktualisera en anslagsökning för skattemyndigheterna, då det är nödvändigt att öka resurserna för dem.

Anf. 132 TAGE PÅHLSSON (c) replik:

Fru talman! Bruno Poromaa kommer med en del siffror som jag inte direkt kan verifiera. Minskningen på 50 miljoner får stå för honom.

Det förenklade skattesystemet kommer att medföra en betydande rationalisering i handhavandet av deklarationer och annat, och det kommer att märkas, då man får resurser över. Detta ingår i hela paketet. Det gäller alltså att omfördela resurserna inom skatteförvaltningen.

Apropå Lars Bäckströms brandtal kan jag passa på att nämna att det inte är så illa som han får det att låta. Det finns ganska goda möjligheter att granska deklarationer även i dag. Jag kan dessutom nämna att jag har många års erfarenhet som skattefunktionär, som taxeringsnämndsordförande, och jag vet vilka resurser man hade förr och hur man arbetade. Det har aldrig varit aktuellt att granska varje deklaration, vilket jag hoppas att Lars Bäckström inte anser.

Anf. 133 TALMANNEN:

Det finns möjlighet att replikera Lars Bäckström senare.

Anf. 134 TAGE PÅHLSSON (c) replik:

Fru talman! Jag ber om ursäkt.

Jag vill återigen peka på att det förenklade skattesystemet och de rationaliseringar som kommer att göras i det sammanhanget är det som skall vara avgörande i fråga om att skapa mera resurser. Utskottet har också den uppfattningen att den ekonomiska brottsligheten skall bekämpas.

Anf. 135 BRUNO POROMAA (s) replik:

Fru talman! Det skulle vara intressant att veta om Tage Påhlsson har något konkret att redovisa om sådana här åtgärder, i likhet med vad den socialdemokratiska regeringen gjorde för att råda bot på skatteundandragande och skattefiffel. Det finns vissa utredningar som gör gällande att det är åtskilliga miljarder som undanhålls.

Jag har personligen upplevt många sådana här olustiga händelser. Jag kan exempelvis nämna vad jag hörde på en bensinstation när jag hade tankat och stod bakom en åkare som hade handlat mat för åtskilliga hundratals kronor.

När vederbörande skulle betala frågade man i kassan om det skulle skrivas upp som drivmedel. Sådant förkommer, och det måste stävjas.

I Stockholm har man i dag stora problem med taxirörelsen, restaurangrörelsen och byggverksamhet osv., så det är mycket angeläget att ni nu, när ni har det politiska ansvaret i det här landet, vidtar åtgärder för att stävja detta. Moralen i samhället kommer att raseras om ni inte gör någonting åt det.

Anf. 136 TAGE PÅHLSSON (c) replik:

Fru talman! Bruno Poromaa kanske inte lyssnade förut, men jag sade att den utredning som riksåklagaren och rikspolisstyrelsen har stått för just nu ligger hos justitiedepartementet, och det kommer att hända saker med anledning av den.

Jag måste bara fråga hur mycket den här regeringen skulle ha kunnat göra åt det våldsamma skatteundandragandet – jag är medveten om att det sker – under de fem månader som den har suttit. Vilka har suttit i regeringsställning tidigare?

Talmannen anmälde att Bruno Poromaa anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 137 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Tage Påhlsson säger att det finns en bred uppslutning här i kammaren om att bekämpa ekonomisk brottslighet – det tror jag alldeles säkert. Jag tror att det egentligen finns en mycket bred majoritet för det. I all synnerhet tror jag att jag och Tage Påhlsson är ense om det. Men Tage Påhlsson sitter ju på en regeringsmajoritet, och jag tror inte att den breda enigheten sträcker sig så att säga ända ut till alla kanter. Det är väl det som är problemet med den här regeringen. Om jag minns rätt hade moderaterna 36 gånger gått emot åtgärder mot skatteundandragande enligt de siffror som redovisades. Det är där problemet ligger med den regering vi har just nu.

Det är riktigt, som Tage Påhlsson säger, att vi inte skall överdriva. Jag sade i mitt anförande att vi inte skall hamna i ett överdrivet kontrollsamhälle. Litet sifferexercis: Skillnaden mellan vad riksskatteverket begär och vad regeringen anvisar är ungefär 90 miljoner, när det gäller skatteförvaltningen 70 miljoner – det finns olika sätt att räkna. Vi har anvisat 25 miljoner. Inte ens vi går dem alltså fullt ut till mötes. Men det är en miniminivå.

Om det vore så, Tage Påhlsson, att kontrollverksamheten under förra året hade gått ned med 20 %, om det vore så att man hade en beloppsgräns på 10 000 kr. och inte brydde sig om det som understeg det beloppet, skulle Tage Påhlsson då anse att man skall dra ned kontrollverksamheten genom att minska antalet handläggare med 200, som Poromaa sade – i handlingarna skriver riksskatteverket att 150 handläggare försvinner. Skulle Tage Påhlsson vilja minska en kontrollverksamhet som redan under föregående år har minskat med 20 %?

Nu säger inte jag att det är så, men tänk om det vore så! Och tänk om det är så! Kan man då dra ned på verksamheten och kontrollnivån ytterligare? Jag undrar vad Tage Påhlsson anser om det. Det är det här som är det viktiga. Därför måste vi anslå de här 25 miljonerna.

Det finns ett ytterligare skäl: Tidigare föreslog vi från skatteutskottet i samband med kompletteringspropositionen 25 miljoner till Stockholm. Sedan drar man tillbaka det extra anslaget och säger att Stockholm skall lösa det här genom att ta från andra förvaltningar, alltså fylla hål med hål. Det går ju inte. Det är, som Bruno Poromaa här redogjorde för – jag behöver inte upprepa det – redan så ansträngt. 25 miljoner är den miniminivå som behövs för att upprätthålla en godtagbar nivå och inte ytterligare dra ned på den redan neddragna kontrollverksamheten.

Anf. 138 TAGE PÅHLSSON (c) replik:

Fru talman! Det är ganska allvarligt att påstå att inte hela utskottet har ett seriöst intresse att t.ex. bekämpa den ekonomiska brottsligheten, Lars Bäckström. Det råder full enighet om vad som i det fallet sägs i betänkandet – det finns ingen som helst avvikelse. Att det har förekommit enstaka avvikelser vid avgörandet av andra ärenden vill jag inte kommentera här.

Det är en väldig sifferexercis som Bäckström ägnar sig åt. Först och främst har vi ett ekonomisk-finansiellt läge som gör att man måste hålla igen på alla områden – det vet ju Lars Bäckström också. Det innefattar även det här området. Här finns det, som jag har sagt förut, enligt vår bedömning en klar potential för rationalisering inom skatteväsendet, för omfördelning av resurser inom riksskatteverket. Dessutom är det så, om man nu skall behöva påpeka det, att detta är ett förslagsanslag.

Anf. 139 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Tage Påhlsson talar om det statsfinansiella läget. Det är ansträngt – det kan vara riktigt. Men nya handläggare inom skatteförvaltningen innebär ju ingen nettokostnad för staten. Tvärtom – handläggarna går garanterat med vinst, Tage Påhlsson; det vet ju ni också. Tage Påhlsson säger ju att han har erfarenhet från skatteförvaltningen.

Men Vänsterpartiets krav innebär ingen utökad verksamhet. Vårt krav betyder bara att man behöver säga upp färre handläggare än med regeringens alternativ. Vi utökar inte verksamheten – vi minskar den något mindre än vad regeringen gör. Även vårt förslag innebär ju en neddragning jämfört med vad riksskatteverket anser är nödvändigt.

Riksskatteverket säger att man med dess eget budgetförslag, som innebar att man begärde mellan 70 och 90 miljoner mer, drar ned med 150 årsarbetskrafter. En av orsakerna är att man redan har lokalkostnader för budgetåret 1992/93 med 100 milj.kr. mer. Man kan inte rationalisera bort lokaler som man redan har hyreskontrakt på – det är en omöjlighet.

Det är riktigt att man med ett enklare skattesystem kan sänka kostnaderna på sikt, men just nu finns ju inte de rationaliseringsvinsterna – men det är ändå just nu som ni gör besparingarna! Poängen i mitt resonemang är att man på sikt kan spara pengar, men då får man först låta verksamheten sätta sig. I år får man en ny organisation och ett nytt skattesystem, man tar in folkbokföringen och man flyttar om, samtidigt som man redan har dragit ned, och ni vill fortsätta att dra ned ytterligare. Det är inte en ansvarsfull politik.

Sedan tror jag att intresse finns i hela utskottet, men det råder ju inte total

enighet – då hade det inte funnits reservationer. Det är det som är den springande punkten. Intresset finns men inte handlingen. Och intresse är nog bra, men det är ju ingen förlovning att man är intresserad – det är handlingarna som räknas i politiken, inte bara viljan, även om den är en förutsättning för handlingarna. Så, Tage Påhlsson, i kompletteringspropositionen finns möjlighet att göra bättre ifrån sig.

Anf. 140 TAGE PÅHLSSON (c) replik:

Fru talman! 25 miljoner låter mycket, Lars Bäckström, men det är mindre än en halv procent av hela kakan, så det är inga stora förändringar som kan ske med det beloppet.

Lars Bäckström nämnde själv folkbokföringen. Jag nämnde tidigare det s.k. tvångssparandet, som nu är avklarat. Det är sådant som har krävt stora resurser och som nu är borta, i varje fall när den nya budgeten kommer att träda i kraft – det är ju 1992/93 års budget. Det får man också hålla i minnet.

Jag tror fortfarande att det kommer att lösa sig rätt bra. Lars Bäckström har rätt när det gäller lokaler. Jag är faktiskt inte uppdaterad så att jag vet om skattemyndigheterna så att säga har lokalöverskott. Det kan i och för sig vara ett problem – det är jag medveten om. Men de rena driftskostnaderna bör man kunna klara med den budget som regeringen har föreslagit och som vi har tillstyrkt.

Talmannen anmälde att Lars Bäckström anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 141 BERT KARLSSON (nyd):

Fru talman! Man blir fullständigt förvirrad i den här lokalen. Här står Bäckström och kritiserar Ny demokrati för att vi inte är intresserade av att sätta åt dem som gör svarta affärer. Jag är väl en av dem som verkligen har fört fram kritik när det gäller både taxi- och restaurangbranschen, där man faktiskt tvingas att göra svarta affärer. Och varför? Jo, idiotiska politiska beslut. Det fordras naturligtvis folk på skatteförvaltningen – det inser jag också – men det är ju inte det som är skälet till att det har blivit så här.

Man blir fundersam när man vet att representanterna för både Centerpartiet och vpk har avstyrkt den motion som jag och Widar Andersson har väckt och som faktiskt handlar om avancerat skattefusk. Där är det inte fråga om några futtiga miljoner utan om 4–5 miljarder.

Om jag uppfattade det rätt sade herr Bäckström följande: Skatt utan kontroll är kollekt. Han propagerade också för att man skulle ha kontroll.

Jag brukar anföra ett paradexempel som jag tycker är mycket bra. Jag vet att det ibland anses fult att angripa någon som inte kan gå i svaromål, men i det här fallet behöver han faktiskt inte göra det – han har redan gjort det. Jag tänker på François Bronett. Han har aldrig betalat skatt i Sverige eller någon annanstans, och det vet alla myndigheter. Man har i Sverige försökt lösa det problemet sedan 1983, har det sagts – det är alltså i nästan tio år – men har inte lyckats. Det är väldigt underligt; i Norge har man klarat det här, i Danmark och Finland har man också klarat det, men inte i Sverige.

Det är häpnadsväckande när man vet att det är 20 000–25 000 andra som gör på samma sätt som François Bronett.

Jag vet inte om lägenhetsregistrering är det enda sättet. Men jag och Widar Andersson tog kontakt med skatteförvaltningen i Stockholms stad och frågade hur man skall göra för att komma åt det här problemet. Det är faktiskt deras förslag. Det här var den enda möjligheten att se till att dessa människor betalar skatt.

Det är ganska fantastiskt att man kan gå ut till svenska folket och säga att det gäller att vara lydig, betala skatt och sköta sig, när man låter en grupp människor fungera på det här sättet – så öppet och så fräckt.

Man kommer alltså att legalisera skattefusk på det här sättet. Jag vet att den här motionen inte kommer att gå igenom. Men jag kommer att starta något annat. Som riksdagsman kommer jag att lära varenda företagare i Sverige att göra exakt samma sak. Ni kommer inte att få in en krona i fortsättningen. Det här kommer också att göra mig till miljonär. Jag kommer nämligen att ta betalt för den här tjänsten. Det är mycket enkelt.

Man har jagat våra tennisspelare så att de måste bo i andra länder. Men dessa människor har man struntat totalt i. Jag förstår inte hur vpk och Socialdemokraterna kan gå ut och snacka om solidaritet i den här frågan och att alla skall ha samma möjligheter. När registreringen kom på tal började man genast snacka om ett kontrollsamhälle.

Jag vet att jag inte är för detta. Det är riktigt, och Ny demokrati tycker att det är fel med onödig kontroll. I det här fallet är det faktiskt inte onödigt.

Jag kan inte förstå hur man kan säga till pensionärerna som knappt klarar sig i dag att det inte finns några pengar. Jag kan inte heller förstå att regeringen så fullständigt kan göra barnbidragsfrågan till en så stor fråga. Det gällde kanske mellan en och en halv miljard och två miljarder. Man pratade t.o.m. om regeringskris. Men samtidigt blundar man för det enorma skattefusket som sker på det här fräcka sättet. Det slår alla rekord.

Som sagt skall jag se till att det här blir möjligt för alla. När skall man införa möjligheter för svenska arbetare att kunna deklarera på heder och samvete utan att någon kan kontrollera att det är riktigt. Det är faktiskt så det går till. Hela svenska folket skall ha samma möjligheter och inte bara de 20 000–25 000 killarna som har lärt sig systemet.

Dessutom handlar det om bidragsfusket som är ganska stort. Man tycker att det inte är någonting, men det är faktiskt fruktansvärt. Det är en av orsakerna till att vi i dag har en främlingsfientlighet. Man vet att det finns människor som inte ens bor i Sverige som kvitterar ut 30 bidrag på samma lägenhet utan att någon kan göra någonting.

Jag påstår att det är anmärkningsvärt om man avslår detta förslag, vilket man förmodligen gör. Men det händer så mycket konstiga saker i den här kammaren att jag inte blir förvånad.

Fru talman! Härmed yrkar jag bifall till reservation 2 i mom. 9.
(Applåder)

Anf. 142 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Fru talman! Det händer mycket konstigt i kammaren. Det hände konstiga saker även innan Ny demokrati kom hit. I våras var en likartad fråga uppe

där jag som vänsterpartist – det heter Vänsterpartiet – stödde den motion från en moderat riksdagsman från Göteborg, Hugo Hegeland, som tog upp det här problemet. Motionären menade att kommunen skulle ha rätt att överklaga folkbokföringsskrivningen.

Hugo Hegeland och Vänsterpartiet stod ganska ensamma i den här frågan. Skatteutskottets nuvarande ordförande gick t.o.m. upp och sade att han var glad att han inte längre var släkt med ledamoten Hegeland som hade gjort så här. Det hände i våras. Vi har tagit upp problemet, tänkt på det och försökt åtgärda det.

Vi kanske kan få en ny stödpatrull för den här idén och få en verklig möjlighet att överklaga folkbokföringsskrivningen. Den finns inte i praktiken i dag. Däremot vill jag inte gå så långt som föregående talare, eftersom jag tror att det kan leda till integritetsproblem, men det är en annan sak.

Sedan till den mera allmänna frågan om skatteundandragande och om det beror på skattetrycket etc. Jag har frågat företrädare för OECD om det finns några internationella studier, empiriska eller teoretiska, om att det finns ett sådant samband. De svarar nej och att det i varje fall inte finns inom OECD:s arkiv. Jag har också frågat riksskatteverket om det finns några sådana studier, och man svarar där nekande. Däremot är det en spridd tro att det är så här, men det är också mest en tro.

Anf. 143 BERT KARLSSON (nyd):

Fru talman! Det är skönt att höra att Vänsterpartiet är på samma linje. Jag hoppas naturligtvis att flera partier är det.

Jag skulle vilja ställa följande fråga till riksdagen: Ni vet förutsättningarna för François Bronett. Jag tar det exemplet eftersom det är så klart. Det här har hållit på i 20 år. Tycker ni att det är riktigt att det kan gå till så här? Om inte, vad skall vi göra?

Kom med andra förslag, men håll inte på i tio år till. Då kommer ni inte att slippa mig i riksdagen. Då kommer jag att sitta kvar i tio år till. Jag har sagt att jag skall se till att François Bronett blir skattskriven i Sverige eller Frankrike innan jag slutar med politik. Så snabba er på, så blir ni av med mig tidigare.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 18 mars.)

14 § Beslut om uppskjuten ärendebehandling

På förslag av talmannen medgav kammaren med ändring av dagens tidigare beslut *dels* att nu slutdebatterade ärenden skulle avgöras vid inledningen av nästa arbetsplenum, *dels* att övriga på föredragningslistan återstående ärenden, skatteutskottets betänkande SkU17, försvarsutskottets betänkande FöU9, trafikutskottets betänkanden TU7–TU9 skulle behandlas vid nästa arbetsplenum den 18 mars.

15 § Meddelande om ändrad partitillhörighet

Från Sten Söderberg (nyd) och Lars Andersson (nyd) hade inkommit följande skrivelse:

Till riksdagen
Vi får härmed meddela att vi utträtt ur Ny demokrati och vi får samtidigt meddela att vi kvarstår i riksdagen.
Stockholm den 11 mars 1992
Sten Söderberg *Lars Andersson*

Skrivelsen lades till handlingarna.

16 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Motionerna
med anledning av prop. 1991/92:85 Ny Kyrkolag
1991/92:K16 av Stina Eliasson (c)
1991/92:K17 av Lars Werner m.fl. (v)
1991/92:K18 av Liisa Rulander (kds)
1991/92:K19 av Göran Åstrand och Bertil Danielsson (m)

med anledning av prop. 1991/92:108 Statens roll i den exportfrämjande verksamheten vid Sveriges exportråd
1991/92:N26 av Anita Gradin m.fl. (s)
1991/92:N27 av Bengt Dalström (nyd)
1991/92:N28 av Rolf L Nilson (v)

17 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 10 mars

1991/92:472 av *Bengt Silfverstrand* (s) till miljöministern om restaurering av Ringsjön:

Riksdagen beslutade 1984 på den dåvarande regeringens förslag att förklara Ringsjön i mellersta Skåne som särskilt föroreningskänsligt område. Detta innebär att mera målmedvetna insatser har kunnat vidtas för att begränsa utsläppen av bl.a. näringsämnen och därmed att förhindra en fortsatt igenväxning av sjön. Ett moment återstår i det s.k. Ringsjöprojektet – utfiskning av skräpfisk med trålare. Denna för sjöns slutliga räddning avgörande miljöinsats riskerar nu att frysa inne bl.a. beroende på förväntad, men utebliven ekonomisk insats från naturvårdsverkets sida.

Är regeringen beredd att tillskjuta erfoderliga ekonomiska resurser för att fullborda det ur miljösynpunkt ytterst värdefulla Ringsjöprojektet?

1991/92:473 av *Pierre Schori* (s) till statsministern om FN:s resurser:

Förenta nationerna står nu inför sin viktigaste och största utmaning. Den nye generalsekreteraren och hans stab har en utomordentligt svår uppgift framför sig. Inte minst gäller det att kunna finansiera de elva fredsbevarande operationer som världsorganisationens säkerhetsråd engagerat sig i. Kostnaderna härför beräknas till 3,7 miljarder dollar under ett år.

Det vore en tragedi och ett misslyckande om inte de nödvändiga resurserna för att stärka freden och rädda människoliv kunde mobiliseras. Att det går om man vill, visar mobiliseringen kring Gulfkriget. Detta kostade 1,7 miljarder dollar per dag.

Det är därför angeläget att utnyttja varje tillfälle att stärka FN:s ekonomiska bas och att stödja generalsekreteraren i hans ansträngningar. Det gäller också att på olika sätt söka påverka de länder som häftar i skuld till FN. USA har som störste gäldenär ett särskilt ansvar.

Tog statsministern upp frågan om FN:s resurser och USA:s uteblivna betalningar under samtalen med presidenten Bush?

18 § Kammaren åtskildes kl. 17.56.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 2 § anf. 18 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 46 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 7 § anf. 73 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 12 § anf. 119 (delvis)
och av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Karlsson

Innehållsförteckning

Onsdagen den 11 mars

1 § Hänvisning av ärenden till utskott 1
2 § Den ekonomiska politiken och budgetregleringen 1
Finansutskottets betänkande FiU20
Debatt
Hans Gustafsson (s)
Bo G Jenevall (nyd)
Lars-Ove Hagberg (v)
Per-Ola Eriksson (c)
Lars Tobisson (m)
Lars Leijonborg (fp)
Stefan Attefall (kds)
Finansminister Anne Wibble (fp)
Allan Larsson (s)
Ian Wachtmeister (nyd)
Beslut 66
Beslut om samlad votering 67
3 § Internationella oljeskadefonden 67
Lagutskottets betänkande LU19
Beslut skulle fattas den 18 mars
4 § Anslag till arbetsmarknadsdepartementet m.m. 68
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU5
Debatt
Laila Strid-Jansson (nyd)
Harald Bergström (kds)
Beslut skulle fattas den 18 mars
5 § Rättegången i arbetstvister och anslag till arbetsdomstolen m.m. 70
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU6
Debatt
Elver Jonsson (fp)
Beslut skulle fattas den 18 mars
6 § Anslag till jämställdhet 72
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU8
Debatt
Elisabeth Persson (v)
Charlotte Cederschiöld (m)
Beslut skulle fattas den 18 mars
7 § Statlig personalpolitik 79
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU9
Debatt
Sten Östlund (s)
Charlotte Cederschiöld (m)
Beslut skulle fattas den 18 mars

8 § Friköp av historiska arrenden 82
Lagutskottets betänkande LU18
Debatt
Owe Andréasson (s)
John Andersson (v)
Per Stenmarck (m)
Bengt Silfverstrand (s)
Marianne Andersson (c)
Ingvar Johnsson (s)
Beslut skulle fattas den 18 mars
9 § Riksdagens förvaltningskontors förslag om anslag på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1991/92 94
Konstitutionsutskottets betänkande KU16
Debatt
Harriet Colliander (nyd)
Hans Lindblad (fp)
Ingvar Svensson (kds)
Johan Lönnroth (v)
Beslut skulle fattas den 18 mars
10 § Anslag till allmänna val 98
Konstitutionsutskottets betänkande KU25
Beslut skulle fattas den 18 mars
11 § Anslag till datainspektionen 98
Konstitutionsutskottets betänkande KU26
Debatt
Inger René (m)
Ingela Mårtensson (fp)
Johan Lönnroth (v)
Kurt Ove Johansson (s)
Beslut skulle fattas den 18 mars
12 § Stöd till politiska partier 109
Konstitutionsutskottets betänkande KU29
Debatt
Ian Wachtmeister (nyd)
Ingvar Svensson (kds)
Beslut skulle fattas den 18 mars
13 § Anslag till skatteförvaltningen, m.m. 113
Skatteutskottets betänkande SkU16
Debatt
Bruno Poromaa (s)
Ian Wachtmeister (nyd)
Talmannen (om uppskjuten votering)
Lars Bäckström (v)
Tage Påhlsson (c)
Bert Karlsson (nyd)
Beslut skulle fattas den 18 mars
14 § Beslut om uppskjuten ärendebehandling 125
15 § Meddelande om ändrad partitillhörighet 126

16 § Bordläggning 126
17 § Anmälan om frågor
1991:92:472 av Bengt Silfverstrand (s) om restaurering av Ringsjön 126
1991:92:473 av Pierre Schori (s) om FN:s resurser..... 127

gotab 41087, Stockholm 1992